Domnitori
și voievozi

14

N. STOICESCU

VLAD ȚEPEȘ

DOMNITORI
ŞI VOIEVOZI

N. STOICESCU

VLAD ȚEPEȘ

EDITURA MILITARĂ
BUCUREȘTI — 1979

PREFAȚĂ

O soartă stranie, pe care nu au cunoscut-o alți voievozi români, a făcut ca în Apus Vlad Țepeș — acest viteaz domnitor al Țării Românești — să fie considerat o figură ce aparține mai mult legendei decît istoriei, iar romanul lui Bram Stoker, Dracula, *după care s-au făcut numeroase filme, a creat în jurul acestui nume o celebritate de-a dreptul lugubră.*

De altfel, nici în viață fiind, nu se poate spune că destinul i-a fost prea favorabil viteazului domn; s-a format în împrejurări cu totul excepționale, avînd o tinerețe foarte zbuciumată, în care a acumulat o experiență de viață neobișnuit de bogată și de complexă ce i-a grăbit maturizarea politică. A avut nu mai puțin de trei domnii, ce se întind pe o perioadă de aproape trei decenii: toamna lui 1448, 1456—1462 și noiembrie-decembrie 1476. În același timp a mai fost ostatic la turci (1442—1448), pribeag în Moldova și Transilvania (1449—1456) și prizonier într-o închisoare a regelui Ungariei (1462—1474). Fără aceste triste intermezzouri, care totalizează 26 din cei 46 de ani cît a trăit Țepeș, acesta ar fi putut avea o domnie lungă, cu realizări la fel de strălucite ca și acelea ale marelui său contemporan Ștefan cel Mare, care i-a fost văr.

Avînd la bază o lucrare mai mare, apărută în 1976, această monografie urmărește să restituie istoriei adevărata personalitate a lui Vlad Țepeș, făcînd demarcația cuvenită între legendă și istorie, și să dovedească, pe baza izvoarelor istorice, că, departe de a fi un tiran sîngeros, care se delecta de suferințele victimelor sale, domnul Țării Românești a dus o politică consecventă de întărire a statului și de apărare a independenței acestuia.

Alcătuită pe baza tuturor surselor narative și documentare cunoscute, ca și prin utilizarea critică a tuturor contribuțiilor aduse de predecesori, monografia de față constituie o încercare de reconstituire a epocii lui Vlad Țepeș și, în același timp, un omagiu adus acestui viteaz voievod al Țării Românești, care merită pe deplin un loc de cinste în galeria marilor eroi din trecutul glorios al patriei.

AUTORUL

Capitolul I

FAMILIA LUI VLAD ȚEPEȘ. TINEREȚEA. PRIMA DOMNIE (1448)

Vlad Țepeș a fost fiul lui Vlad Dracul, de la care a moștenit nu numai unele calități remarcabile, dar și porecla de Drăculea sau Draculea (adică fiul lui Dracul). Tatăl său a fost un demn urmaș al lui Mircea cel Bătrîn ; despre el cronicarii timpului au frumoase cuvinte de laudă. A. Bonfini îl caracterizează pe Vlad Dracul astfel : „bărbatul cel drept și neînfrînt, care în orice luptă a fost cel mai tare și cel mai viteaz povățuitor, pentru că, cu puține oști, dar cu atît mai mare inimă și înțelepciune, și cu marea virtute a ostașilor săi, peste nădejdea tuturor, fără ajutor străin, a purtat război îndelungat cu turcii, război pe care toți creștinii împreună abia de l-ar fi susținut". O opinie asemănătoare are cronicarul burgund Wavrin, care l-a cunoscut pe Vlad Dracul în timpul expediției împotriva turcilor din 1445, cînd și-a format convingerea că domnul Țării Românești era „foarte vestit pentru vitejie și înțelepciune". Prin vitejia și înțelepciunea sa și beneficiind uneori și de colaborarea în luptă a lui Iancu de Hunedoara, Vlad Dracul a reușit să asigure independența Țării Românești, grav amenințată în acea vreme de Imperiul otoman.

Înainte de a deveni domn (1436), Vlad Dracul a fost multă vreme pribeag în Moldova și Transilvania. În Moldova s-a căsătorit foarte probabil

cu o fiică a lui Alexandru cel Bun, domnul țării (1400—1431). Vlad Dracul a avut trei fii : Mircea, Vlad și Radu și alți doi copii nelegitimi : Vlad (Călugărul) și un alt Mircea. Toți cinci au reușit să ocupe pentru mai mult sau mai puțin timp tronul Țării Românești : Mircea, 1442, Vlad (Țepeș), 1448, 1456—1462 și 1476, Radu (cel Frumos), 1462—1474, Mircea, 1481 și Vlad (Călugărul), 1482—1495. Dintre toți aceștia cel mai cunoscut avea să fie Vlad Țepeș.

Nu se știu prea multe date sigure despre viața celui care avea să devină mai tîrziu celebrul Dracula. Se pare că s-a născut în anul 1430 sau 1431, pe cînd tatăl său se găsea în Transilvania, probabil la Sighișoara. Aici, pe o casă din str. Cositorarilor colț cu str. Cetății, se află o placă de marmură care amintește că în această clădire a locuit între anii 1431—1435 viitorul domn Vlad Dracul.

Ajuns domn al Țării Românești cu sprijinul lui Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, către sfîrșitul anului 1436, Vlad Dracul a avut de înfruntat presiunea Imperiului otoman, aflat în plină ofensivă. Bazîndu-se pe ajutorul suzeranului său (care-i acordase în 1431 ordinul Dragonul, de unde numele de Dracul ce i s-a dat), noul domn a încetat să plătească tribut Imperiului otoman, dar trupele turcești au pătruns în țară și l-au silit să se supună. Mai mult încă, în anul 1438, Vlad Dracul a fost obligat să însoțească trupele turcești în Transilvania, unde a avut însă o atitudine favorabilă locuitorilor de aici, pe care s-a străduit să-i ocrotească de jafurile turcești, stîrnind suspiciunea sultanului.

În anul 1442 Vlad Dracul a fost chemat la Poartă, unde sultanul l-a închis la Galipoli, sub acuzația că în timpul campaniei din 1438 a fost „fățarnic". După cronicarul Ducas, eliberarea lui Vlad Dracul s-a făcut în schimbul fiilor săi Radu și Vlad, rămași ostateci la Egrigöz. Tînărul Vlad a rămas probabil în Imperiul otoman pînă în 1448, avînd prilejul să cunoască bine organizarea și puterea imperiului, aflat în plină expansiune ; totdeodată, el a învățat limba turcă și și-a completat educația.

După 1443, Vlad Dracul s-a împăcat cu Iancu de Hunedoara și a adoptat o atitudine net antiotomană, participînd la campaniile conduse de marele comandant de oști în anii 1443—1445. Întrucît însă interesele țării pe care o conducea Vlad Dracul nu corespundeau totdeauna cu cele al căror exponent era Iancu, între cei doi conducători au existat și unele disensiuni ce aveau să se termine cu moartea viteazului domn.

În noiembrie-decembrie 1447, Iancu de Hunedoara a întreprins o expediție în Țara Românească pentru a-l înlocui pe Vlad Dracul care se împăcase cu turcii și refuza să-i pună la dispoziție un corp de 10 000 de oșteni pe care Iancu conta în planurile sale antiotomane. Este foarte probabil că expediția din noiembrie-decembrie 1447 a avut ca urmare nu numai uciderea lui Vlad Dracul, în condiții rămase încă necunoscute (dintr-un document tîrziu, din 1534, rezultă că domnul a fost ucis la Bălteni-Ilfov), dar și înlocuirea sa la tron cu Vladislav al II-lea, protejatul lui Iancu de Hunedoara încă din vara anului 1447, deci

înainte de data expediției, cînd viitorul domn se găsea în Transilvania.

Acțiunea lui Iancu în Țara Românească urmărea să reconstituie frontul antiotoman pe linia Dunării înainte de confruntarea cu turcii din 1448; concomitent cu intervenția la sud de Carpați, Iancu de Hunedoara a susținut în Moldova pe Petru voievod, care a reușit să ocupe tronul la începutul anului 1448.

Domnia lui Vladislav al II-lea începînd de la sfîrșitul anului 1447 sau din anul următor ne este atestată de cîteva dovezi * : este vorba mai întîi de un document din ⟨1447—1448⟩, păstrat în rezumat, prin care Vladislav, domnul Țării Românești, face o danie mănăstirii Meteore și apoi de participarea sa cu oastea țării la lupta de la Kossovo, despre care se vorbește în mai multe izvoare. Astfel, într-un document intern din 6 mai 1492 se afirmă că un anume Dan Oteșeanu a obținut o ocină „din zilele lui Vladislav voievod, de la Kossovo" (se înțelege că dacă ar fi fost un simplu pretendent, nu domn, Vladislav nu ar fi putut face o asemenea danie).

Amintim apoi reproșurile pe care voievodul Țării Românești le adresa lui Iancu de Hunedoara, care nu ținea seama — spune domnul — de „toate slujbele ce am slujit și cu tot sîngele ce ne-am vărsat, eu și boierii mei și cu țara mea, pentru sfînta coroană și pentru Țara Ungurească și pentru creștini" (evident, în lupta de la Kossovo).

---

* Le aducem aici deoarece unii istorici contestă această domnie începînd din 1447, susținînd că urmașul lui Vlad Dracul ar fi fost Vlad Țepeș (1447—1450).

Despre această participare a lui Vladislav-Dan la lupta de la Kossovo vorbeşte şi cronicarul L. Chalcocondil, care afirmă: „Aripa stîngă i-o ţinea Dan *, care îi era mare prieten (lui Iancu de Hunedoara — N. S.) şi pe care-l adusese în ţara Daciei (Ţara Românească) din cauza duşmăniei ce o avea asupra lui Draculea [...]; şi (Dan) avea cu el la opt mii de daci, veniţi la acest război".

Iancu de Hunedoara însuşi recunoaşte această participare într-o scrisoare din 7 august 1448, adresată, din Rupea, saşilor, prin care anunţă că „ilustrul principe domnul Vladislav, voievodul transalpin" a venit la chemarea sa „pentru binele regatului şi al întregii creştinătăţi", cerînd acestora să-l primească pe domn şi suita sa cu onoarea cuvenită; Vladislav se ducea în Transilvania cu trupele sale pentru a face joncţiunea cu Iancu, care-l aştepta.

Dacă argumentele de mai sus sînt suficient de convingătoare pentru a proba domnia lui Vladislav al II-lea începînd din 1447, în schimb, există altele care dovedesc *o scurtă domnie a lui Vlad Ţepeş în toamna anului 1448*, în timp ce Vladislav al II-lea se afla — aşa cum am arătat — la Kossovo.

---

* Lui Vladislav i se spunea şi Dan întrucît era fiul lui Dan al II-lea. După cum a arătat Pavel Chihaia, nu a existat un voievod Dan intermediar între domniile lui Vlad Dracul şi Vladislav; un document mai tîrziu aminteşte de „Vlad voievod cel Bătrîn ⟨Dracul⟩ care a fost înainte de străbunicul domniei mele Vladislav voievod". După cronicarul I. Thuroczi, Iancu a pus pe tron pe „filium quondam Dan Wayuodae", adică Vladislav.

Este, mai întîi, o scrisoare a lui Vlad voievod, alcătuită în Tîrgoviște, la 31 octombrie 1448 (deci la două săptămîni după lupta de la Kossovo) și adresată brașovenilor. In această scrisoare — după ce povestește pe scurt lupta amintită care durase trei zile și se terminase cu înfrîngerea lui Iancu — Vlad voievod arată că nu poate merge în Transilvania ca să încheie pace decît după ce se va întoarce Iancu din expediție, cînd va face „pace bună".

Domnul arată că fusese informat despre lupta de la Kossovo de către „frater nayph de Nicopolis", ceea ce denotă relații bune cu dregătorii turci de la marginea imperiului, precum și faptul că semnatarul scrisorii nu participase la această luptă. El mai susține că, dacă s-ar fi dus atunci la Brașov, turcii ar fi putut să-l nimicească atît pe el, cît și pe brașoveni. Mai departe, domnul roagă pe brașoveni să stea liniștiți și să nu i se arate potrivnici, avertizîndu-i că — dacă se va întîmpla ceva — ei vor răspunde în fața lui Dumnezeu.

Știrile din această scrisoare sînt confirmate parțial de altele provenite din Constantinopol la 7 decembrie 1448 ; este vorba de o relatare despre evenimentele din Țara Românească din care aflăm că la circa 20 de zile după lupta de la Kossovo — în care ar fi luat parte circa 10 000 de români — sultanul a trimis pe un fiu de domn al Țării Românești cu circa 30 000 de turci cu care „numitul fiu al Valahului s-a îndreptat spre Țara Românească pentru a o cuceri, a deveni domnul ei și a o aduce în ascultare față de turci". Știrea este plauzibilă dacă ținem seama de faptul că

Iancu de Hunedoara fusese învins împreună cu aliaţii săi, printre care se număra şi Vladislav, domnul Ţării Româneşti, pe care sultanul avea motive să-l înlocuiască. Cum tatăl lui Vlad Ţepeş fusese ucis din ordinul lui Iancu de Hunedoara, tînărul fiu al lui Vlad Dracul, aflat la Poartă, a devenit în mod firesc candidatul turcilor la tronul Ţării Româneşti.

Este foarte probabil că înscăunarea lui Vlad Ţepeş se va fi făcut înainte de lupta de la Kossovo ; după ce beii de margine ai Imperiului otoman, printre care se afla şi naipul de Nicolope, au respins oastea Ţării Româneşti, trecută dincolo de Dunăre, au invadat sudul ţării unde au instalat domn pe tînărul Vlad.

În sprijinul existenţei acestei prime domnii a lui Vlad Ţepeş, obţinute cu ajutor turcesc, vin şi unele izvoare otomane, care plasează însă greşit domnia în anul 1449. Astfel, în *Tevarih-i al-i Osman* se afirmă că „în anul următor" (1449 — N.S.), sultanul a făcut incursiuni în Ţara Românească, unde a pus domn pe Ţepeş (Kazîklu), fiul lui Dracul, „i-a dat steag şi hilat, făcîndu-i tot felul de favoruri".

La rîndul său, cunoscutul ienicer de origine sîrbă susţine că, după moartea lui Vlad Dracul, sultanul „a dăruit pe fiul mai mare (acesta era acum Vlad, deoarece Mircea murise în 1447 — N.S.) cu bani, cai, podoabe, corturi, cum se cade unui domn şi l-a trimis cu cinste în Ţara Românească, spre a domni în locul tatălui său, cu înţelegerea ca, în fiecare an, să vie la dînsul, ca să i se înfăţişeze şi să dea tributul la fel cum dăduse

și tatăl său. Iar pe fiul al doilea, fratele acestuia (Radu cel Frumos — N.S.), l-a lăsat la curtea lui".

Ținînd seama de toate cele de mai sus, considerăm că *izvoarele care vorbesc de instalarea lui Vlad Țepeș ca domn cu ajutor turcesc se referă la această primă domnie din toamna anului 1448*, nu la cea începută în 1456, așa cum au susținut unii istorici (G. Ghibănescu, A. D. Xenopol etc.).

Împrejurările în care s-a terminat scurta domnie a lui Vlad Țepeș nu ne sînt prea bine cunoscute ; se pare că ea se încheiase în noiembrie 1448. Este foarte posibil — așa cum afirmă L. Chalcocondil — că la întoarcerea de la Kossovo, Vladislav al II-lea, ajutat de Petru al II-lea, domnul Moldovei, ruda sa prin alianță și aliatul lui Iancu de Hunedoara, să fi reușit să alunge pe Vlad Țepeș de pe tron.

Capitolul II

DOMNIA LUI VLADISLAV AL II-LEA (1447—1456). PRIBEGIA LUI VLAD ŢEPEŞ. REOCUPAREA TRONULUI (1456)

Vladislav al II-lea a încercat să ducă o politică de echilibru între Imperiul otoman — aflat în ofensivă — şi regatul Ungariei, a cărei apărare o organiza cu succes românul Iancu de Hunedoara ; în anumite împrejurări, domnul va media chiar pacea între cele două mari puteri, ceea ce denotă o anumită libertate în relaţiile sale cu acestea.

Asupra împrejurărilor în care Vladislav s-a împăcat cu sultanul după 1448 există o informaţie păstrată de cronicarul Lucari, după care : „Dan, craiul Valahiei, înspăimîntat de prea marea fericire a turcilor, măcar că din experienţă ştia că pacea cumpărată cu bani naşte servitute, făcu totuşi pace cu Murad, obligîndu-se la plata tributului, aşa cum reiese din memoriile lui Murgul, solul său" (aceste memorii s-au pierdut).

Un moment important în relaţiile externe ale Ţării Româneşti îl constituie tratatul de pace pe timp de trei ani încheiat la 20 noiembrie 1451 între Ungaria şi sultan, tratat care îngăduia ţării să-şi păstreze independenţa. În acest tratat se prevedea, printre altele, că Vladislav trebuia să plătească mai departe tribut Imperiului otoman, în timp ce faţă de Iancu de Hunedoara era obligat la „ascultare, supunere şi îndatorire" ; dacă nu se achita de aceste obligaţii, fiecare din cele două

părți avea dreptul să-l silească să o facă. Vladislav nu putea fi schimbat însă din domnie pînă la expirarea păcii (deci pînă în 1454); dacă murea pînă la această dată, nici una din părțile contractante nu avea voie să pună domn „decît pe cel pe care-l va fi ales țara". Se recunoștea astfel dreptul de alegere a domnului de către țară, fără imixtiune străină.

Asigurat de cei doi puternici vecini că-și va putea păstra tronul și ținînd seama de interesul Țării Românești pentru comerțul cu Imperiul otoman, Vladislav al II-lea s-a gîndit să dea o nouă orientare politicii economice a țării sale, realizînd o reformă monetară prin care asimila ducatul românesc cu asprul turcesc, monedă forte de argint pe acea vreme. Această măsură, luată foarte probabil în toamna anului 1452, a stîrnit nemulțumiri în Transilvania și a dus la deteriorarea relațiilor cu Iancu de Hunedoara. La scurtă vreme după această dată, regatul maghiar a început represaliile împotriva lui Vladislav, amenințînd cu confiscarea celor două vechi posesiuni ale domnilor Țării Românești, Amlașul și Făgărașul. Într-o frumoasă scrisoare adresată brașovenilor, Vladislav al II-lea mărturisea „bunilor săi prieteni": „sînt necăjit și n-am liniște, cu toate slujbele ce am slujit și sîngele ce am vărsat, eu și cu boierii mei și cu țara mea, pentru sfînta coroană și pentru Țara Ungurească și pentru creștini. Și cît nu m-am jurat eu cu părintele meu Ianăș voievod, dar el tot n-a ținut seama de asta, nici slujba mea nu i-a fost dragă. Căci lui nu-i ajunge guvernatoria Țării Ungurești, ci trimite să-mi răpească dreapta ocină și țărișoara mea, Făgărașul și Amlașul, și

umblă cu gînd rău asupra mea". Vladislav considera că, prin aceasta, Iancu călca „făgăduiala şi jurămintele sale" şi se arăta hotărît să nu renunţe „în ruptul capului" la dreptul său.

Temerile lui Vladislav s-au dovedit întemeiate ; la 3 februarie 1453, Ladislau Postumul, regele Ungariei, încredinţa saşilor Tălmaciul cu posesiunile din jur, ceea ce însemna de fapt pierderea Amlaşului pentru Ţara Românească. În diploma respectivă se spunea că saşii trebuiau să întărească cetăţile de la Tălmaciu, Turnu Roşu şi Lotru pentru a proteja Sibiul de turcii care pătrundeau prin Ţara Românească. De abia la 11 mai 1453 capitlul din Alba Iulia confirma celor 7 scaune stăpînirea domeniului Tălmaciu.

Neştiind probabil de această pierdere, Vladislav se arăta în continuare gata să facă servicii lui Iancu de Hunedoara, după cum rezultă dintr-o scrisoare din 11 aprilie 1453 ; la această dată Vladislav fusese înştiinţat că Iancu dorea să trimită „nişte arme" la cetatea Chilia ; vrînd să-l servească mai departe „cu credinţă [...] pe domnul şi părintele nostru" — cum îi spunea Vladislav — acesta cerea braşovenilor să-i expedieze în taină, ca să nu afle turcii, armele respective la Tîrgovişte, de unde, tot pe ascuns, domnul se angaja să le trimită la destinaţie.

După cucerirea Constantinopolului (20 mai 1453), presiunea otomană asupra ţărilor române avea să se întărească, turcii întreprind o serie de incursiuni de intimidare pe ţărmurile de vest şi nord ale Mării Negre ; ca urmare a acestor presiuni, se pare că, în vara anului 1453, Ţara Românească a fost silită să accepte unele condiţii noi

în relațiile cu Imperiul otoman, ceea ce îl va face pe Enea Silvio Piccolomini (viitorul papă Pius al II-lea) să declare, la 12 iulie, că „valahii au trebuit să se supună turcilor".

Întrucît dominația otomană asupra Țării Românești reprezenta o amenințare directă pentru Transilvania, unde turcii puteau pătrunde fără a mai fi opriți, Iancu de Hunedoara a încercat din nou să scoată această țară din orbita politicii otomane ; în aceste condiții, se pare că, în august 1453, au avut loc unele lupte despre care ne informează același Enea Silvio într-o scrisoare din 3 septembrie. La scurtă vreme însă s-a restabilit pacea între Iancu și Vladislav ; la 24 septembrie 1453, aflat la Lipova, Iancu scria sibienilor că făcuse pace cu domnul Țării Românești și-i anunța că pot trimite un emisar la Vladislav ca să obțină satisfacție pentru pagubele suferite.

Anul 1454 nu pare a fi schimbat aceste relații dintre Vladislav și Iancu de Hunedoara, care era preocupat să oprească pe turci în Serbia, unde i-a învins la 1 octombrie, și să ia măsuri de apărare a Transilvaniei, amenințată de primejdia invaziei otomane.

În acest an însă — după cum fusese informat Oswald Wenczel, primarul Sibiului — orașele și tîrgurile din Țara Românească erau pline de turci care făceau negoț, iar turcii amenințau că vor cuceri Sibiul, ceea ce denotă că puteau trece prin Țara Românească fără a mai fi opriți.

În anul 1455, presiunea otomană asupra țărilor române s-a accentuat : o flotă masată pe Dunăre amenința regiunile de la nord de fluviu, iar Mol-

dova a fost prădată și somată, la 5 octombrie 1455, să accepte plata unui tribut.

Iancu de Hunedoara a făcut o ultimă tentativă de a scoate Țara Românească din situația primejdioasă în care se afla, organizînd o expediție la sud de Carpați, în cursul lunilor octombrie-noiembrie 1455. La 14 septembrie, aflat la Hunedoara, Iancu îl anunța pe Ioan de Capistrano că pleacă peste trei zile la Brașov, de unde va merge în Moldova sau în Țara Românească „cum ne va îndruma voia lui Dumnezeu" pentru „aranjarea anumitor treburi arzătoare". După informații raguzane, Iancu ar fi pătruns cu 10 000 de oameni în Țara Românească, de unde a alungat pe turci.

La 15 noiembrie 1455, aflat la Brașov, Iancu de Hunedoara putea să anunțe brașovenilor că relațiile sale cu Vladislav erau din nou bune și-i asigura că se pot duce din nou, fără grijă, cu mărfuri în Țara Românească, poruncindu-le ca, la rîndul lor, să îngăduie locuitorilor de la sud de Carpați să vină cu produsele lor în Transilvania, unde să le poată desface în liniște și fără nici o piedică. Din textul lui Iancu rezultă că această înțelegere s-a realizat fără luptă.

Dar nici această pace nu avea să dureze prea mult ; la 23 decembrie 1455 ea era deja ruptă. La acea dată Iancu scria din nou brașovenilor — care garantau relațiile sale cu Vladislav — că „atunci cînd mai deunăzi s-a făcut și s-a orînduit pace și bună înțelegere între noi și Vladislav voievod al Țării Românești, ați hotărît atunci și ați făgăduit că această pace și bună înțelegere nu va fi călcată în nici un chip de acel Vladislav vo-

ievod, ci, dimpotrivă, păstrată nestrămutat". Iancu aflase însă că supușii lui Vladislav nu respectau această pace și cerea brașovenilor să trimită soli la Vladislav ca să-l întrebe ce l-a determinat să calce pacea.

Nu știm ce rezultat vor fi avut demersurile brașovene pe lîngă Vladislav ; cert este că, în primăvara anului 1456, relațiile dintre domnul Țării Românești și căpitanul general al Ungariei erau foarte încordate ca urmare a faptului că Vladislav a încercat să ocupe Făgărașul ce-i fusese confiscat. La 6 aprilie 1456, regele Ladislau al Ungariei poruncea sașilor să se pregătească să apere hotarele Transilvaniei și posesiunile lui Iancu, deoarece aflase că „ilustrul Vladislav, voievodul transalpin, pătrunzînd în domeniile comitelui Ioan și în mai multe sate săsești, arsese cîteva din acele sate și se pregătea să atace din nou pe comite cu războiu, răzmeriță, prădăciuni și nedreptăți". Regele declara mai departe că a cerut lui Vladislav să înceteze acțiunile ostile întreprinse împotriva posesiunilor transilvane.

În aceeași vreme cu atacurile lui Vladislav asupra Făgărașului, aveau loc masive pregătiri turcești la sud de Dunăre, ceea ce determina dieta maghiară să decreteze ridicarea generală la arme și să solicite papei Calixt al III-lea trimiterea unei flote în Dardanele.

În astfel de condiții, pentru a asigura apărarea Transilvaniei dinspre sud și a avea un aliat de nădejde în lupta contra turcilor, Iancu de Hunedoara a însărcinat pe tînărul Vlad Țepeș cu apărarea hotarelor în lipsa sa, punîndu-i la dispoziție mijloacele necesare.

• • •

Ce făcuse în tot acest timp Vlad Ţepeş, viitorul domn al Ţării Româneşti ? Ajuns la tronul ţării cu sprijin turcesc în toamna anului 1448 şi izgonit de Vladislav cu ajutorul domnului Moldovei, este probabil că tînărul Vlad s-a întors în Imperiul otoman, aşteptînd momentul favorabil pentru a-şi relua tronul. Văzînd că sultanul menţine mai departe ca domn pe Vladislav al II-lea şi ştiind că nu va putea ocupa tronul fără voia lui Iancu de Hunedoara, în anul 1449 a părăsit probabil Imperiul otoman şi s-a stabilit în Moldova, unde domnea unchiul său Bogdan al II-lea, aflat în relaţii foarte bune cu Iancu.

După toate probabilităţile, Ţepeş va fi rămas în Moldova pînă la sfîrşitul tragic al domniei unchiului său Bogdan al II-lea, la 15 octombrie 1451, cînd a fost silit să fugă în Transilvania, foarte probabil împreună cu vărul său, viitorul domn ce avea să se cheme Ştefan cel Mare ; acesta era pe atunci un tînăr de circa 18 ani, cu cîţiva ani mai mic decît Ţepeş şi care, fiind fiul unui domn ce fusese aliatul lui Iancu de Hunedoara, va fi înlesnit apropierea tînărului Vlad de marele comandant de oşti.

Ştim sigur că, la 6 februarie 1452, Vlad Ţepeş se găsea în Transilvania, unde venise din Moldova şi de unde încerca să reocupe tronul Ţării Româneşti. Aflăm aceste amănunte dintr-o interesantă scrisoare a lui Iancu de Hunedoara către braşoveni, în care — ţinînd seama de pacea încheiată cu turcii, care prevedea menţinerea pe tron a lui Vla-

dislav „vestitul principe" pînă în anul 1454 — guvernatorul Ungariei arăta : „nu permitem să se ridice nimeni cu puterea contra numitului Vladislav ca să-l atace". Iancu aflase că „ilustrul principe" Vlad, fiul lui Dracul voievod, „care acum se află aici la noi", voia să plece fără ştirea şi voia sa în Ţara Românească „pentru nimicirea lui Vladislav". Iancu cere braşovenilor să nu-l ajute pe Vlad în întreprinderea ce plănuia, să-l prindă şi să-l alunge din acele părţi. „Şi deoarece sus-pomenitul Vlad a venit la noi din părţile Moldovei *sub protecţia noastră* (subl. nr. — N.S.), de aceea noi vom face ca acela să fie dus nevătămat pe acelaşi drum de către anumiţi oameni ai noştri, sub protecţia noastră sus-amintită", declara mai departe Iancu.

La scurtă vreme după scrisoarea amintită, la 30 martie — după ce Vlad fusese prins — Iancu anunţa pe braşoveni că tînărul pretendent fusese trimis în Moldova : „deoarece vestitului principe Vlad voievod, fiul lui Dracul voievod, (care) a stat la noi, sub protecţia noastră, nu i-a plăcut la noi, din cauza unor slujbe prea mari (!), noi am făcut ca acela să plece ; şi nu prin acele părţi, ci prin ţara Moldovei, deoarece nu voim să fie săvîrşite oarecari vătămări dinspre părţile voastre în Ţara Românească". Ce va fi înţeles Iancu prin „slujbe prea mari" este greu de spus ; poate este vorba de interdicţia pusă tînărului Vlad de a ataca pe Vladislav, a cărui domnie era garantată pînă în 1454 atît de Iancu de Hunedoara, cît şi de sultan.

În Moldova nu mai era domn Petru Aron — ucigaşul lui Bogdan al II-lea — ci tînărul

Alexăndrel, fiul lui Iliaș (deci și el văr după mamă cu Vlad Țepeș).

Se pare însă că partizanii lui Vlad Țepeș nu l-au însoțit, ci au rămas în Transilvania. La 24 septembrie 1452, Vladislav al II-lea reproșa brașovenilor că, deși încheiase pace cu ei, adăposteau în mijlocul lor pe dușmanii săi și pe slugile acestora ; între aceștia se găsea și un anume „Cernica valahul și necredincios din Țara Făgărașului", care-i furase 1 000 de oi de la oaste și se adăpostea la Codlea ; domnul cere brașovenilor să-l prindă pe Cernica „cu ceilalți tovarăși ai săi" și să-i confiște oile furate. Istoricii români sînt de acord că dușmanii lui Vladislav din Transilvania erau oamenii lui Vlad Țepeș, care-și găsise deja partizani în lupta ce ducea pentru ocuparea tronului.

La scurtă vreme după aceste evenimente, la o dată greu de precizat, tînărul Vlad a plecat din nou din Moldova, ajungînd în anturajul lui Iancu de Hunedoara, care-l va păstra pe lîngă sine pentru eventualitatea înlocuirii lui Vladislav al II-lea. Prezența lui Vlad, „voievodul părților transalpine", în anturajul lui Iancu este confirmată de două cronici maghiare : a lui Antonio Bonfini și a lui Ioan de Thuroczi ; după primul, Iancu l-ar fi dus pe Vlad la Buda, unde l-a prezentat regelui Ladislau ; cel de-al doilea afirmă că tînărul Vlad se afla în capitala Ungariei cînd s-ar fi pus la cale împăcarea dintre nobilul Ulrich Cillei și Iancu de Hunedoara. Cu acest prilej, este posibil ca Țepeș să fi făcut unele promisiuni regelui maghiar, care-i va aminti apoi de ele.

Nu știm cît timp a rămas Țepeș în Ungaria; este foarte probabil că el s-a întors în Transilvania pentru a supraveghea desfășurarea evenimentelor din Țara Românească al cărui tron considera că i se cuvine.

În Transilvania viața viitorului domn nu a fost ușoară și lipsită de primejdii; după cum rezultă dintr-o scrisoare a sa din 14 februarie 1457, adresată sibienilor, în timpul pribegiei, doi „domni aleși", prieteni ai lui Vladislav, Gereb din Vingard și Nicolae din Ocna Sibiului, din „iubire" pentru domnul Țării Românești, au încercat să-l prindă la Geoagiu.

În anul 1456, așteptarea pribeagului fiu al lui Vlad Dracul avea să ia sfîrșit; datorită împrejurărilor evocate anterior, Iancu a hotărît să-l sprijine pe Vlad Țepeș pentru înlocuirea lui Vladislav al II-lea. Momentul ales pentru această operație era deosebit de grav pentru regatul maghiar, căci turcii se pregăteau să atace Belgradul. Preocupat și de apărarea Transilvaniei, probabil încă înainte de a pleca în campanie, Iancu a hotărît să încredințeze paza acesteia lui Vlad Țepeș. Hotărîrea lui Iancu este cunoscută dintr-o scrisoare datată 3 iulie 1456, cînd el asigura cele șapte scaune săsești să nu se teamă de siguranța granițelor de sud ale Transilvaniei „căci l-am însărcinat pe Vlad voievod să îngrijească totdeauna de apărarea voastră".

Punîndu-i la dispoziție mijloacele de apărare a sudului Transilvaniei, Iancu a creat astfel condiții favorabile lui Țepeș pentru a ocupa tronul Țării Românești; este foarte probabil că — înainte de a primi acest sprijin — viitorul domn a trebuit să

facă unele promisiuni coroanei maghiare, promisiuni de care îi va aduce aminte regele Ladislau la 16 decembrie 1456.

Modul cum a ocupat tronul Vlad Țepeș în 1456 a fost prezentat în mod diferit în istoriografia română. Unii istorici, ca G. Ghibănescu sau A. D. Xenopol, dînd crezare izvoarelor otomane și lui Critobul, au susținut că Țepeș ar fi ocupat tronul cu sprijin turcesc ; alții — și în primul rînd I. Bogdan și N. Iorga — au arătat pe bună dreptate că fiul lui Vlad Dracul a ajuns domn cu ajutorul lui Iancu de Hunedoara, care ar fi „îngăduit" trecerea lui Țepeș în Țara Românească.

Faptul că Vlad Țepeș a obținut tronul cu sprijinul lui Iancu de Hunedoara și al transilvănenilor este dovedit de unele mărturii sigure. Astfel, în înțelegerea încheiată cu regele Ungariei, noul domn al Țării Românești preciza că încheie această înțelegere „mai ales de teama turcilor". „Oare dacă Țepeș ar fi fost pus în scaun de turci, s-ar fi temut el, în primul an și în primele luni ale domniei sale, că are să fie scos dintr-însa tot de turci ?", se întreba pe bună dreptate I. Bogdan.

Nu știm exact cît de puternic a fost sprijinul dat de transilvăneni ; este foarte probabil că, în afară de acest ajutor, Vlad Țepeș a fost susținut și de un grup de boieri pribegi, partizani ai familiei sale, fugiți în Transilvania de teama lui Vladislav al II-lea. Faptul acesta rezultă dintr-o scrisoare mai tîrzie, din (c. 1479), în care, discutînd cu brașovenii problema pribegilor — problemă care a înveninat adesea relațiile dintre Țara Românească și Transilvania — Basarab cel Tînăr (Țepeluș) arăta că, printre alte fapte săvîrșite, pri-

begii „au adus pe Vlad voievod împotriva lui Vladislav voievod și l-au tăiat".

Este foarte probabil, de asemenea, că, în timp ce se afla în Transilvania și încerca să ocupe tronul, Vlad Țepeș a recrutat și un număr de mercenari ; așa rezultă dintr-o scrisoare nedatată, adresată brașovenilor, prin care cerea „voinici" (oșteni) să-l slujească, promițîndu-le că-i va hrăni și-i va milui „ca și pe slugile domniei mele".

Pentru buna înțelegere a evenimentelor trebuie să ținem seama de faptul că, sub impresia puternică produsă de marea victorie a lui Iancu de Hunedoara de la Belgrad (21—22 iulie 1456), poziția lui Vladislav al II-lea — aflat în conflict cu marele comandant de oști — să fi fost mult slăbită, ceea ce i-a permis lui Țepeș, omul de încredere al lui Iancu, să profite de această situație și să ocupe tronul și țara cu sprijinul partizanilor săi și al trupelor aduse din Transilvania. Vlad Țepeș considera că sprijinul partizanilor săi a fost hotărîtor în luarea tronului cînd arăta sibienilor că nu a ocupat domnia cu ajutorul nimănui (se înțelege din afara hotarelor țării).

Data și împrejurările în care Vlad Țepeș l-a înlocuit pe Vladislav, ca și dispariția acestuia din urmă, sînt învăluite încă în mister. Ceea ce știm sigur este că ultimul document emanat din cancelaria lui Vladislav poartă data de 15 aprilie 1456, deci cu mult înainte de data scrisorii amintite a lui Iancu de Hunedoara (3 iulie).

Cronica țării — care utilizează o cronologie greșită pentru această perioadă — știe că Vladislav „au pierit de sabie în mijlocul Tîrșorului", oraș unde Vlad Țepeș va ridica apoi o biserică,

poate în amintirea domnului ucis. Piatra de mormînt a fostului domn, îngropat la mănăstirea Dealu, nu ni s-a păstrat datorită faptului că biserica a fost reclădită de Radu cel Mare în anul 1500. La începutul secolului al XVI-lea, boierii Craioveşti — din recunoştinţă pentru Vladislav care îi făcuse „vlasteli" — au pus o nouă piatră de mormînt în care aminteau urmaşilor că domnul a răposat în anul 6963 (1455) (greşit în loc de 1456), luna august 20.

Ţinînd seama de cele de mai sus, considerăm că *domnia a doua a lui Vlad Ţepeş a început în iulie sau august 1456*, înainte de 20 august, cînd rivalul său era în mod sigur mort, şi după 3 iulie, cînd Vlad Ţepeş nu era încă domn.

Capitolul III

POLITICA INTERNĂ A LUI ȚEPEȘ

Făcînd o prezentare succintă a politicii interne a lui Vlad Țepeș, cronicarul L. Chalcocondil — care ne-a lăsat unul din izvoarele cele mai importante pentru epoca respectivă — conchidea: *„omul acesta a prefăcut cu totul organizația Daciei"* (Țării Românești). Este o concluzie deosebit de grăitoare pentru importanța atribuită politicii interne a lui Vlad Țepeș. Din nefericire, știrile păstrate de celelalte izvoare, narative sau documentare, nu ne oferă prea multe detalii cu privire la această „prefacere". Analizînd cu atenție toate aceste știri, întîlnite îndeosebi în izvoarele narative, care alterează oarecum realitatea, vom încerca să schițăm liniile principale ale politicii interne a domnului așa cum se degajă ele din aceste izvoare, insistînd asupra organizării armatei, organizarea legată de apărarea independenței țării, preocuparea centrală a domniei lui Țepeș.

Istoriografia mai nouă a încadrat politica domnului Țării Românești în acțiunea de așa-zisă centralizare a statului, proces ce are loc în aceeași vreme și în Moldova lui Ștefan cel Mare ca, de altfel, și în alte state europene (Franța, Ungaria etc.). (Menționăm aici că *prin centralizarea puterii înțelegem întărirea autorității centrale, nu apariția acestei autorități*, așa cum consideră greșit unii

istorici ; apariția autorității centrale a dus la unificarea teritorială a țării, proces ce nu are loc în același timp cu întărirea aceleiași autorități).

Analizînd mărturiile păstrate din vremea domniei lui Vlad Țepeș sau relative la această domnie, vom constata că acestea stăruie asupra faptului că viteazul domn a urmărit ca țel principal al politicii sale *întărirea autorității centrale* ; această dorință a domnului Țării Românești este exprimată cu mai multă vigoare chiar decît în mărturiile relative la Ștefan cel Mare, care a urmărit și realizat aceleași țeluri.

Datorită îndeosebi luptelor pentru tron dintre urmașii lui Mircea cel Bătrîn și numeroaselor schimbări de domn, autoritatea domniei scăzuse simțitor în deceniile ce au urmat morții marelui voievod (1418) ; domnii deveniseră simple instrumente în mîna grupărilor boierești ce-i susțineau la tron, iar unii dintre ei, ca Alexandru Aldea, apăreau în documente patronați de boieri puternici de genul faimosului Albu „cel Mare".

În lipsa unei autorități centrale puternice, în țară aveau loc abuzuri săvîrșite de boieri, ale căror privilegii nu cunoșteau îngrădire. Dealtfel, această situație nu era specifică numai Țării Românești ; episodul Ioan de Zredna caracteriza astfel societatea din Ungaria și Transilvania acelei vremi : „adevărul tace mulcom, distruse sînt barierele bunei-cuviințe, frîul legii a slăbit [...] Arbitrariul de fier, violența nestăpînită distruge, nu respectă dreptul nimănui ; ura, trădarea și obijduirea cea mai nerușinată au teren liber".

Vlad Țepeș și-a dat seama că numai o domnie puternică în interior, care să asigure ordinea în

țară, putea organiza cu succes apărarea ei de primejdiile externe. El a formulat cu deosebită claritate această idee într-o scrisoare adresată brașovenilor la 10 septembrie 1456, în care spunea : „gîndiți-vă și voi că, atunci cînd un om sau un domn este tare și puternic (în interior), atunci poate face pacea cum vrea ; iar cînd e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu dînsul ce va vrea". Faptul că Vlad Țepeș formula asemenea gînduri la începutul domniei sale arată că își cristalizase încă de pe atunci un program politic a cărui realizare o va urmări în tot cursul domniei. Din nefericire, spre deosebire de Ștefan cel Mare, el nu a avut timpul necesar pentru realizarea unui asemenea program.

După cum a arătat B. T. Câmpina, „toate mărturiile vremii, inclusiv cele care oglindesc opinia unor simpatizanți ai guvernării lui Țepeș, stăruia asupra voinței domnului de a sublinia cu fiecare prilej că întreaga putere în țară se află în mîinile lui ; de aici și ideea lui Țepeș că are dreptul de a nu ține seama decît de el însuși și de felul în care el înțelege interesul de stat".

Povestirile slavone despre Dracula voievod — izvor narativ favorabil în general domnului — subliniază în cîteva rînduri dorința lui Vlad Țepeș de a fi considerat nu numai de locuitorii țării sale, dar și de străini, drept un „mare stăpînitor", căruia toți trebuiau să i se supună și căruia nimeni nu avea dreptul să-i discute hotărîrile. Ilustrative în acest sens sînt îndeosebi paragrafele 1, 6, 11, 12 și 17.

În primul dintre acestea este vorba de primirea cunoscutei solii venite de la sultan, care — după

obiceiul musulman — neputînd să-şi scoată turbanele, a fost pedepsită de Vlad Ţepeş pe motivul că aducea astfel o jignire unui „mare stăpînitor" cum se considera el. (Chiar dacă — aşa cum s-a observat — acest episod constituie probabil un motiv folcloric, nu se poate nega că nu întîmplător el este pus pe seama domnului Ţării Româneşti, considerat capabil de asemenea fapte).

Din cel de-al doilea fragment aflăm că doi călugări catolici, veniţi din Ungaria, fuseseră întrebaţi ce cred despre măsurile aspre luate de domn ; primul le-a condamnat, iar cel de-al doilea le-a aprobat, considerînd că domnul, fiind pus de Dumnezeu (acceptînd deci ideea monarhiei de drept divin), poate pedepsi cum crede pe „făcătorii de rele" şi poate răsplăti după cuviinţă pe „făcătorii de bine". Pentru răspunsul dat, primul călugăr a fost tras în ţeapă, cu explicaţia că nu trebuie să umble pe la „marii stăpînitori neştiind nimic".

În cel de-al treilea paragraf este vorba tot de un străin, un sol important trimis de Mateiaş Corvin ; arătîndu-i o ţeapă groasă şi înaltă şi întrebîndu-l despre rostul unui asemenea instrument, solul a răspuns că este pregătit probabil pentru un „om mare" care a greşit faţă de domn ; cînd Ţepeş i-a spus că pentru sol a pregătit ţeapa, acesta i-a replicat că domnul, fiind „judecător drept" (o calitate indispensabilă marelui stăpînitor), poate să-l ucidă dacă socoteşte că a făptuit ceva vrednic de moarte. Rîzînd, domnul „l-a cinstit mult" pe sol, spunîndu-i : „Ţie în adevăr ţi se cuvine să umbli în solie pe la marii stăpînitori, căci eşti învăţat să vorbeşti cu stăpînitorii cei mari ; alţii să nu îndrăznească, ci mai întîi să fie învăţaţi cum să

stea de vorbă cu stăpînitorii cei mari". Din nou deci ideea că hotărîrile „marilor stăpînitori" (autocraţi) nu trebuie discutate.

Cea de-a patra povestire subliniază dorinţa lui Ţepeş de a fi considerat un suveran de seamă şi de către ceilalţi monarhi (sultanul şi regele Ungariei) ; cînd aceştia trimiteau la domn un sol care „nu era îmbrăcat în chip ales şi nu ştia să răspundă la cursele ce le întindea", Vlad poruncea să fie tras în ţeapă, scuzîndu-se că nu el este vinovat de moartea solului, ci suveranul care trimite „la un stăpînitor înţelept" un asemenea sol cu minte puţină şi neînvăţat.

Vlad Ţepeş nu renunţase să se considere un „mare stăpînitor" nici după eliberarea sa din închisoarea de la Buda. Pe cînd locuia într-o casă din Pesta, un răufăcător s-a adăpostit în curtea sa ; găsit de gonaşii ce-l urmăreau, acesta a fost salvat de Vlad Ţepeş care a tăiat capul pristavului şi a dat drumul răufăcătorului. Reclamat la rege pentru această faptă, fostul domn a răspuns că pristavul e vinovat deoarece a năvălit tîlhăreşte „în casa unui mare stăpînitor" ; dacă-i cerea voie, fostul domn l-ar fi predat pe răufăcător sau l-ar fi iertat de la moarte.

Povestirile slavone scot în evidenţă deci convingerea lui Ţepeş că el era un „mare stăpînitor", gata să pedepsească pe oricine i-ar nesocoti prerogativele de stăpîn autocrat.

Indiferent de scopul urmărit de autorul *Povestirilor slavone* (care, după unii istorici, s-ar fi servit de opera sa pentru a-i oferi un model de suveran ţarului Ivan al III-lea), dorinţa lui Vlad

Țepeș de a fi considerat un „mare stăpînitor" (cum s-ar fi cuvenit să fie și țarul moscovit) nu poate fi pusă la îndoială, ținînd seama de întreaga politică de întărire a autorității domnești dusă de aprigul voievod ; se înțelege că dacă domnul nu ar fi promovat o astfel de politică, autorul *Povestirilor* nu ar fi putut să pună pe seama sa episoadele amintite mai sus.

Pentru a fi recunoscut drept un „mare suveran", cum se considera el însuși, domnul ar fi trebuit să dispună de mijloacele necesare ca să-și facă respectată o asemenea autoritate. Aceste mijloace erau însă limitate de realitățile din Țara Românească, în primul rînd de puterea marii boierimi ce nu putea accepta de bunăvoie un „mare stăpînitor" căruia să i se supună total și care să-i îngrădească privilegiile obținute în ultimele trei decenii de slăbire a statului feudal.

Vlad Țepeș a înțeles că principala cauză a slăbirii statului și a conducerii centrale a acestuia erau luptele pentru putere dintre taberele boierești ; ca urmare, el a încercat să dea stabilitate puterii centrale prin eliminarea cauzei care ducea la această slăbire.

Se știe că una din cele mai aspre măsuri de care a fost învinuit domnul Țării Românești este aceea de a fi ucis un număr mare de boieri. Domnul a săvîrșit acest act nu pentru a-și satisface cruzimea, cum au susținut unii istorici, ci cu un scop politic limpede și motivîndu-și acțiunea. După cum spune M. Beheim, autorul unui poem despre Dracula, înainte de a-i ucide, Țepeș a întrebat pe boieri cîți domni au apucat să cunoască pe scaunul Țării Românești ; constatînd că „nici

unul nu era atît de tînăr încît (să fi cunoscut) numai şapte", domnul s-a ridicat mînios, arătînd că uneltirile boiereşti sînt cauza slăbirii statului : „vina o poartă ruşinoasele voastre dezbinări" ; apoi i-ar fi luat pe toţi, în număr de 500, şi i-a tras în ţeapă.

După opinia lui L. Chalcocondil, prin uciderea boierilor, Vlad Ţepeş urmărea un scop politic clar, şi anume „să-şi întărească domnia". Cronicarul bizantin nu ştie de motivarea invocată de Beheim, dar justificarea dată de el acţiunii lui Ţepeş este asemănătoare : domnul ar fi ucis pe boieri împreună cu familiile şi slujitorii lor, în număr de 20 000 (!), nu pentru dezbinările şi uneltirile din trecut, ci pentru că îi credea capabili în continuare „să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor", adică la trădarea împotriva sa. (Este posibil ca unii din boierii ucişi să fi întreţinut legături cu Dan al III-lea, pretendentul aflat în Transilvania şi care încerca să ocupe tronul). Acestea au fost deci motivele declarate de Ţepeş (sau atribuite acestuia) pentru uciderea boierilor.

Data la care a avut loc acest eveniment este greu de fixat. Ţinînd seama de faptul că unul dintre boierii lui Vlad Ţepeş, pe nume Codrea vornic, fusese tăiat înainte de 23 aprilie 1459, se poate presupune că uciderea boierilor ar fi avut loc înainte de această dată. De altfel, după 1458 dispar şi alţi cîţiva dregători menţionaţi în documentele din 1457—1458 ; este vorba de : Manea Udrişte, Milea paharnic, Buda stolnic, Pătru stratornic. Este posibil ca acesta să nu fi fost însă singurul masacru de boieri ; o serie de alţi dre-

gători dispar după data de 20 septembrie 1459, cînd sînt amintiți în sfatul domnesc, ceea ce poate fi un indiciu că unii au fost uciși după această dată sau că au plecat din țară : Dragomir Țacal, Stan al lui Negre vornic, Moldovean spătar, Stoica paharnic, Bratu de la Milcov și Toxaba stolnic. În total, ar fi dispărut 11 din cei 23 de mari dregători cîți a avut Vlad Țepeș în sfatul său domnesc din anii 1457—1461. Cifrele de 500 de boieri înregistrate de Beheim și de narațiunile germane, sau 20 000 (inclusiv familiile și slujitorii), indicată de Chalcocondil, sînt, desigur, exagerate.

Trebuie să mai arătăm aci că Țepeș nu este singurul domn care a ucis un număr mare de boieri ; așa au procedat și alți domni ca : Ștefan cel Mare, Mircea Ciobanul, Alexandru Mircea, Alexandru Lăpușneanu sau Mihnea al III-lea ; prin uciderea boierilor, domnii urmăreau să-i „slăbească", așa cum spune un cronicar.

În afară de uciderea boierilor considerați vinovați de slăbirea țării și ca fiind gata oricînd să trădeze pe domn, se pare că Vlad Țepeș a căutat să „disciplineze" marea boierime, pedepsind cu moartea pe membrii acestei clase privilegiate pentru orice rău sau nedreptate săvîrșeau. Autorul *Povestirilor slavone* citate subliniază faptul că pedepsele domnești loveau fărădelegile oricărui vinovat, „fie că era boier mare sau preot sau călugăr sau om de rînd". Această măsură dovedea boierimii că Țepeș nu ținea seama de privilegiile ei, că domnul trata pe boieri ca și pe ceilalți locuitori ai țării.

Asemenea măsuri aspre luate împotriva clasei boierești, ca și faptul că domnul își recruta dre-

gătorii nu numai din rîndurile vechii boierimi — cum era obiceiul — ci mai ales oamenilor devotați lui, au dus la încordarea relațiilor dintre Țepeș și marea boierime, care a căutat să-l înlocuiască din domnie. În aceste împrejurări (greu de datat cu precizie, dar care pot fi legate de uciderea boierilor din anul 1459), a avut loc mișcarea condusă de faimosul boier Albu cel Mare — probabil fostul epitrop al lui Alexandru Aldea din 1432—1436 — care *„s-a ridicat domn peste capul lui Vlad voievod Țepeș"*. În fața unei asemenea acțiuni, „Vlad voievod a ieșit cu oaste împotriva lui și l-a prins și l-a tăiat pe el și pe tot neamul lui".

Faptul că Vlad Țepeș a trebuit să ducă un adevărat război împotriva lui Albu cel Mare dovedește că acesta dispunea de mijloace armate necesare pentru a putea înfrunta oastea domnească ; este de presupus că la steagurile proprii de slugi ale lui Albu cel Mare se vor fi adăugat și cele ale rudelor și apropiaților săi, ale „neamului" său de care amintește documentul citat. Ridicarea lui Albu cel Mare dovedește astfel că boierimea a încercat să-și apere cu armele privilegiile amenințate sau nerespectate de aprigul domn.

Anul 1459 poate fi considerat anul în care Țepeș a reușit să lichideze opoziția boierimii și să-și consolideze domnia, ceea ce îi va îngădui să trcacă de-acum la realizarea celuilalt obiectiv al politicii sale : schimbarea raporturilor cu Poarta (de care va fi vorba în alt capitol).

Este greu de spus pînă unde vor fi mers măsurile luate de domn în domeniul relațiilor sale cu

clasa conducătoare. (Părerea lui P. P. Panaitescu, după care domnul ar fi introdus „prădalica" pentru a putea confisca averile boierilor, este greu de susținut).

Întrucît cele 4 documente interne rămase de la Vlad Țepeș nu diferă în general, ca formulare, de cele ale predecesorilor sau urmașilor săi la tron (cuprinzînd și ele formula obișnuită de scutire), este de presupus că domnul nu a desființat imunitățile feudale existente ; el va fi luptat însă — cum spunea B. T. Câmpina — împotriva consecințelor privilegiilor care făceau din unii boieri abuzivi și puternici, de tipul lui Albu cel Mare, adevărați domni pe moșiile lor.

Păstrînd proporțiile, putem spune că măsurile întreprinse de Vlad Țepeș în această privință pot fi comparate cu acelea ale regelui Franței, Ludovic al XI-lea, contemporanul lui Țepeș, care, după cum spune istoricul Poucquet de Haut Jussé, „a adoptat o concepție nouă de organizare a societății, care va domina după domnia lui. El a ambiționat să nu mai fie numai seniorul altor seniori pentru a deveni un monarh deasupra tuturor".

Măsurile luate de Vlad Țepeș împotriva marii boierimi nu au dus la schimbarea raporturilor existente între clasele sociale, lucru de neconcepur, de altfel, în acea epocă. Țărănimea va fi profitat desigur, într-o oarecare măsură, de pe urma îngrădirii abuzurilor marii boierimi, dar domnul nu s-a sfiit să aplice aceleași pedepse aspre țăranilor sau orășenilor ce săvîrșeau vreo greșeală față de domnie.

Mai mult decît atît, se pare că Vlad Țepeș a încercat să elimine din viața societății muntene pe

oamenii lipsiți de avere. Această măsură ne este relatată de autorul *Povestirilor slavone*, în general favorabil domnului. Potrivit acestor *Povestiri*, domnul ar fi trimis poruncă în țară să se adune toți bătrînii, neputincioșii, orbii, șchiopii și săracii ; după poruncă, „s-a adunat o nenumărată mulțime de săraci și de vagabonzi", în speranța că vor obține „mare milă" de la domn (deși cunoșteau desigur strășnicia acestuia !). După ce i-a ospătat din belșug într-o casă pregătită din vreme, Țepeș i-a întrebat pe acești dezmoșteniți ai soartei dacă vor să nu mai aibă griji pe această lume și să nu mai fie povară nimănui. La răspunsul lor afirmativ, domnul a dat ordin să fie arși, explicînd boierilor : „Să știți de ce am făcut așa : întîi ca să nu fie povară oamenilor și nimeni să nu fie sărac în țara mea ci toți bogați ; al doilea, i-am slobozit ca să nu aibă grijă niciunul dintre dînșii pe această lume de sărăcie sau de neputință".

Această măsură a lui Vlad Țepeș nu poate fi explicată numai prin cruzimea și cinismul domnului, așa cum s-a încercat ; ea este tipică pentru acea epocă în care săracii, considerați o povară pentru restul societății (cum spune, de altfel, și Țepeș), erau neutralizați sau eliminați pe diverse căi din viața socială.

Mai mult încă, în vremea lui Vlad Țepeș, în Apus, datorită faptului că majoritatea răufăcătorilor erau recrutați din rîndurile sărăcimii, s-a hotărît că „vagabonzii și leneșii sînt considerați periculoși și trebuie tratați ca ceilalți răufăcători". Asimilați cu răufăcătorii, care se recrutau în general dintre ei, săracii și leneșii au ajuns astfel a fi tratați (și pedepsiți) ca și răufăcătorii dovediți.

Ţinînd seama de această concepţie a epocii, măsurile luate de Vlad Ţepeş împotriva săracilor capătă o altă semnificaţie, încadrîndu-se în seria de măsuri asemănătoare întreprinse de alţi suverani ai Europei de la mijlocul secolului al XV-lea. Astfel de măsuri aspre împotriva vagabonzilor şi cerşetorilor s-au luat la 1445 şi în Transilvania, şi ele erau cunoscute, desigur, lui Vlad Ţepeş.

Unul din meritele cele mai de seamă ale lui Ţepeş este acela de a fi înţeles importanţa comerţului pentru dezvoltarea ţării sale. Şi în această privinţă o comparaţie cu contemporanul său regele Franţei Ludovic al XI-lea nu este lipsită de interes. Despre acest mare rege se spune că „a înţeles că atît comerţul, cît şi industria nu sînt elemente fixe într-o societate statică, ci mai ales forţe dinamice capabile să facă să crească bogăţia şi resursele statului". Înţelegînd acest fapt ca şi regele francez, dar neavînd mijloacele acestuia, domnul Ţării Româneşti a luat măsurile ce i-au stat în putere pentru dezvoltarea comerţului ţării sale, pe care a încercat să-l protejeze împotriva monopolului exercitat de negustorii ardeleni.

Aceste măsuri protecţioniste — însoţite de unele acţiuni de o asprime deosebită — vor avea bune rezultate pentru dezvoltarea comerţului Ţării Româneşti, dar vor crea în jurul numelui „Dracula" o faimă de cruzime pe care i-o vor răspîndi în apus naraţiunile inspirate de negustorii saşi, loviţi de măsurile lui Ţepeş.

Deosebit de grăitoare pentru modul cum înţelegea Vlad Ţepeş să ajute dezvoltarea comerţului este o întîmplare povestită de un izvor contem-

porar, potrivit căruia negustorii veniţi la un tîrg din Ţara Românească, nereuşind să-şi vîndă mărfurile, s-au dus la domn şi i-au spus că nu au cîştigat nimic ; pentru a-i despăgubi, domnul le-a cumpărat mărfurile cu banii săi. Acest gest este deosebit de semnificativ pentru înţelegerea şi sprijinul pe care Ţepeş le-a acordat negustorilor.

Tot în interesul dezvoltării comerţului, al asigurării avutului negustorilor şi al securităţii vieţii acestora, a întreprins domnul faimoasele sale măsuri împotriva răufăcătorilor, măsuri care au făcut — se spune — ca negustorii să poată circula fără teamă cu mărfurile lor pe drumurile ţării.

Pînă nu de mult nu se cunoştea nici o monedă emisă de Ţepeş şi se considera că în vremea sa s-au utilizat monedele emise de Vladislav al II-lea, de la care s-au păstrat nu mai puţin de 100 de variante de monede, emisiunile monetare din vremea acestuia fiind cele mai bogate din Ţara Românească în secolul al XV-lea. De curînd, numismatul Octavian Iliescu a descoperit o monedă mică de argint, avînd gravată pe ea o stea cu coadă ; ţinînd seama că în anii 1456—1457 s-au înregistrat asemenea comete, s-a atribuit această monedă domnului din acea vreme, conchizîndu-se că „Vlad Ţepeş a bătut, într-adevăr, monedă, şi anume una măruntă, destinată schimbului de toate zilele". Este însă foarte curios că nu se păstrează decît o singură monedă din emisiunile sale.

Relaţiile lui Ţepeş cu tîrgoveţii ţării sale nu au cunoscut o colaborare continuă, lipsită de conflicte ; în anumite împrejurări, aprigul domn întorcea şi împotriva orăşenilor fulgerele mîniei sale.

Singura amintire despre acest mare voievod păstrată de cronica țării, alcătuită în secolul al XVII-lea, este conflictul său cu tîrgoviștenii. După părerea cronicarului, „pentru o vină mare ce au fost făcut unui frate al Vladului vodă", Vlad Țepeș și-a trimis slugile „în ziua Paștilor, fiind toți orășenii la ospețe, iar cei tineri la hore" și i-a ridicat pe toți așa cum se găseau ; „deci cîți au fost oameni mari, bătrîni, pe toți i-au înțepat de au ocolit cu ei tot tîrgul ; iar cîți au fost tineri cu nevestele lor și cu fete mari, așa cum au fost împodobiți în ziua Paștilor, pe toți i-au dus la Poenari de au lucrat la cetate pînă s-au spart toate hainele dupre ei și au rămas toți dezvăcuți în pieile goale. Pentru aceia i-au scos nume Țepeluș".

Pedeapsa aplicată tîrgoviștenilor — motivată de uciderea sau participarea la uciderea unui membru al familiei domnești — poate fi considerată o formă mai gravă a dușegubinei, pedeapsă aplicată unei colectivități vinovate de crimă și care nu dădea în vileag făptașul.

Nu știm în ce măsură pedepsirea tîrgoviștenilor a afectat relațiile lui Țepeș cu locuitorii capitalei țării ; este firesc ca orășenii să nu fi uitat prea ușor pedeapsa domnească și să fi adoptat o atitudine nu prea favorabilă aprigului domn ; acesta ar putea fi unul din motivele pentru care Vlad Țepeș a reconstruit curtea domnească din București, unde și-au stabilit foarte probabil reședința în ultima parte a domniei.

Ca domn, Țepeș s-a făcut vestit atît prin asprime, cît și prin dorința de a instaura dreptatea în

țara pe care o conducea ; aceste două trăsături sînt subliniate de o serie de izvoare demne de încredere, în primul rînd de cronicarul A. Bonfini și de autorul *Povestirilor slavone*. Potrivit acestui ultim izvor, domnul ura atît de mult răul în țara sa, „încît dacă cineva făcea un rău, furt sau tîlhărie sau vreo minciună sau nedreptate, nici unul dintre aceștia nu rămînea viu". În lupta împotriva răului și a nedreptății, se spune că Țepeș trata în mod egal pe toți locuitorii țării, indiferent de categoria socială din care făcea parte ; toți primeau aceeași pedeapsă : moartea.

O altă realizare a politicii interne care a impresionat puternic pe contemporani a fost lupta aprigă a lui Țepeș împotriva necinstei și hoției, luptă despre care contemporanii afirmă că ar fi dus la dispariția temporară a acestora. De această luptă vorbesc nu numai izvoarele favorabile domnului (cum sînt *Povestirile slavone*, adeseori citate), dar și narațiunile săsești care insistă asupra asprimii cu care domnul pedepsea pe cei necinstiți și asupra rezultatelor cu totul remarcabile obținute în acest domeniu.

Pedepsele aplicate celor necinstiți — indiferent de mărimea furtului — erau foarte aspre : după autorul *Povestirilor slavone*, pedeapsa obișnuită era tragerea în țeapă ; autorul narațiunilor săsești adaugă la aceasta spînzurătoarea sau fierberea de viu. Pedeapsa domnească lovea cu aceeași neîndurare și pe tăinuitori : locuitorii unui oraș ar fi fost amenințați cu distrugerea orașului dacă nu găseau pe cel vinovat de hoție.

Se spune că rezultatul acestor măsuri ar fi fost dispariția hoției. După autorul *Povestirilor sla-*

vone, de frica pedepselor, oamenii deveniseră atît de cinstiţi încît nimeni nu îndrăznea să fure o cupă mare de aur pe care domnul o pusese lîngă o fîntînă situată într-un loc pustiu : „Şi cine voia să bea apă şi bea din acea cupă, o punea înapoi la locul acela şi cît a ţinut-o vremea, nimeni nu a îndrăznit să ia acea cupă".

* * *

Trecînd acum la *organizarea statului*, vom remarca şi aici unele măsuri, mai puţin spectaculoase însă decît cele de care am vorbit în paginile precedente şi care au impresionat mai mult pe contemporani.

Vlad Ţepeş a moştenit unele structuri ale statului feudal aşa cum fuseseră ele statornicite de predecesorii săi : ţara era condusă de domn, secondat de un sfat domnesc, alcătuit din reprezentanţii marii boierimi, care aveau menirea nu numai să ajute pe voievod la conducerea statului, dar şi să vegheze ca aceasta să se facă în folosul clasei dominante.

Domnul a păstrat acest mod de conducere, dar — căutînd să-şi întărească autoritatea personală de „mare stăpînitor", despre care am vorbit mai sus — a încercat în mod firesc să scadă importanţa sfatului şi să şi-l subordoneze.

Ceea ce caracterizează sfatul domnesc al lui Ţepeş este în primul rînd o mare mobilitate a dregătorilor : în cele patru documente cu sfat domnesc păstrate de la el (1457—1461) sînt citaţi nu mai puţin de 23 de dregători, dintre care numai trei rezistă în toată această perioadă : Voico

Dobriţa, Iova comis şi vistier şi Cazan al lui Sahac, restul fiind schimbaţi la un an sau doi. (Este greu de spus însă dacă toţi cei schimbaţi din funcţii şi-au pierdut şi viaţa sau numai dregătoria, aşa cum s-a întîmplat probabil cu cei mai mulţi).

Vom sublinia apoi faptul că Vlad Ţepeş a eliminat treptat din sfatul domnesc boierii fără dregătorii, care erau membrii ai sfatului domnesc numai în calitatea lor de proprietari de pămînt, dacă în 1457 sfatul domnesc era format din şase boieri cu dregătorii şi alţi şase fără, în 1461 opt membri ai sfatului ocupau dregătorii şi doar doi nu aveau titlu de dregător. Eliminarea din sfatul domnesc a boierilor fără dregătorii şi alcătuirea acestuia numai din dregători auxiliari ai domniei este un indiciu al întăririi autorităţii centrale în a doua jumătate a secolului al XV-lea, începînd din vremea domniei lui Ţepeş.

O ultimă constatare este aceea că dregătorii lui Vlad Ţepeş nu par a face parte din marile familii boiereşti ale ţării : cu excepţia lui Manea Udrişte, rudă cu Vladislav al II-lea, care apare doar în sfatul din 1457, şi a lui Gherghina comis (1458—1461), viitorul cumnat al lui Vlad Călugărul, restul dregătorilor (Stepan Turcul, 1459—1461, Codrea vornic, 1457, Galeş vornic, 1461, Dragomir Ţacal, 1457—1459, Pătru stratornic, 1458, Radu stratornic, 1461, Buda stolnic, 1457—1458, Buriu spătar, 1461, Oprişa paharnic, 1461, Iova comis şi vistier etc.) par a fi oameni proveniţi din alte straturi ale societăţii ; ei au dispărut fără a întemeia familii cunoscute de boieri.

Între dregătorii lui Vlad Ţepeş se întîlnesc şi unii originari din Transilvania, ca Linart stolnic

(1461), care pare a fi același cu „Leonardus notarius Brassoviensis", fost om de încredere al lui Vlad Dracul. În sfîrșit, numele lui Moldovean spătar (1457) sau Bratu de la Milcov (fără titlu în sfat la 1459) constituie indicii ale relațiilor strînse cu Moldova, unde se știe că Țepeș a fost pribeag în anii 1449—1451 și 1452.

O ultimă măsură luată de domn în acest domeniu este crearea unui dregător nou : armașul. Apariția acestei noi dregătorii, care avea ca sarcini principale îndeplinirea hotărîrilor judecăților domnești, pedepsirea vinovaților și paza temniței domnești, trebuie pusă în legătură cu același proces de întărire a autorității centrale, cînd domnia caută mijloace pentru a-și consolida puterea și a o face respectată. Prin metodele utilizate, armașul a devenit unul din instrumentele cele mai eficace puse în slujba puterii centrale.

O grijă deosebită a acordat, în chip firesc, Vlad Țepeș *organizării armatei* în vederea pregătirii luptei pentru apărarea independenței țării ; și în această privință măsurile luate de domnul Țării Românești pot fi comparate cu cele ale contemporanului său Ștefan cel Mare.

Precum se știe, armata Țării Românești cunoștea în această vreme două moduri de alcătuire : în caz de mare primejdie pentru țară, era chemată sub steaguri așa-numita „oaste cea mare", alcătuită din toți locuitorii în stare să poarte arme ; la diverse alte acțiuni războinice de mai mică anvergură (îndeosebi în luptele dintre pretendenții la tron), participa așa zisa „oaste cea mică", recrutată dintre „slugile" și curtenii domnului, ca și din „slugile" marilor boieri. Aceste „slugi" și curteni

alcătuiau în timp de pace și aparatul administrativ al țării, care asigura îndeplinirea diverselor porunci domnești, strîngerea dărilor și ordinea feudală.

Trebuie să arătăm aici, că, în trecut, s-au făcut unele afirmații exagerate despre importanța steagurilor marilor boieri, care ar fi alcătuit „aproape întreaga armată a țării" sau despre „monopolul meseriei armelor", deținut și în țările române — ca și în Apus — de boierime, monopol care ar fi fost desființat de Vlad Țepeș. În ultima vreme s-a arătat că, în realitate, „factorul militar hotărîtor în bătăliile pe care poporul a trebuit să le ducă pentru apărarea entității naționale" a fost țărănimea, astfel încît nu mai putem vorbi de un „monopol" al meseriei armelor.

În același timp însă nu trebuie exagerat nici în sens invers, negîndu-se existența unor cete ale marilor boieri, deoarece izvoarele istorice dovedesc că asemenea cete au existat ; *este însă greu de stabilit raportul exact de forțe între oastea cea mare a țării, condusă de domn, și cetele marilor boieri, aduse de aceștia de pe moșiile lor.*

Urmînd politica tradițională a predecesorilor săi (Basarab, Mircea cel Bătrîn), Țepeș va apela și el în caz de primejdie la „oastea cea mare", alcătuită din acei „populi" de care vorbesc unele izvoare relative la luptele din 1462.

Întrucît însă această oaste nu putea fi mobilizată decît în cazuri excepționale, domnul a simțit nevoia organizării unei armate de care să poată dispune oricînd și care să depindă în mod nemijlocit de domnie ; numai avînd asemenea mij-

loace, domnul își putea pune în practică politica sa de întărire a autorității centrale.

După opinia cronicarului L. Chalcocondil, două au fost măsurile luate de Țepeș în vederea realizării acestui scop: „mai întîi și-a făcut o gardă personală nedespărțită de el", iar apoi a înrolat „un număr (nedefinit — N. S.) de ostași și trabanți (pedestrași — N. S.) aleși și devotați, cărora le dădea bani și averea celor uciși". Prezența mercenarilor în armata lui Țepeș este atestată și de M. Beheim, după care aceștia constituiau elementul cel mai instabil și nesigur al oștirii Țării Românești; la 1462 primii care ar fi început „dezbinările și cîrcotelile" ar fi fost acești oșteni „de limbi și moravuri diferite".

Nu știm cu precizie care au fost efectivele mercenarilor din armata lui Țepeș; fără îndoială însă că ele nu vor fi fost prea mari, ținînd seama de lipsa de posibilități materiale a domnului, lipsă mărturisită chiar de acesta. Într-o scrisoare nedatată, Vlad cere brașovenilor „voinici" (oșteni) să-l slujească, înștiințîndu-i însă că, neavînd ducați să le plătească leafă, îi va „milui" și-i va „hrăni" ca și pe celelalte „slugi" ale sale.

Lipsit de mijloace materiale, Țepeș nu și-a putut organiza deci un corp prea numeros de mercenari, forțele principale ale oastei sale rămînînd „slugile", legate de domn prin relații vasalice, și care constituiau în acea vreme principalul mijloc de asigurare a administrației țării; după cum mărturisea mai tîrziu Basarab Țepeluș, *„noi domnii, cu slugile ne ținem țara"*, constatare ce nu mai are nevoie de nici un comentariu.

Pentru slujba prestată domniei, în timp de pace sau în vreme de război, slugile erau — cum spune și Țepeș — hrănite și „miluite" de domn. „Mila" acordată acestor slugi consta foarte probabil în danii în natură, în primul rînd în dăruirea de pămînturi. Deși Chalcocondil afirmă că oștenii primeau averea boierilor uciși de domn, documentele nu ne-au păstrat știri despre asemenea danii, care ar fi fost contestate în chip firesc de rudele sau de urmașii celor uciși în timpul domniei succesorilor lui Țepeș.

Singura atestare a unor astfel de danii (care nu ne îngăduie să întrevedem amploarea acestora) este aceea păstrată în documentul citat mai sus, relativ la ridicarea lui Albu cel Mare ; după uciderea boierului răzvrătit, văzînd mănăstirea Govora pustie (deci în imposibilitate de a-și stăpîni averea), Vlad Țepeș „a miluit [...] pe niște slugi ale sale" cu satele Glodul și Hințea, foste ale mănăstirii. Este important de subliniat faptul că domnii următori nu au contestat dania făcută de Țepeș, deoarece cele două sate, neavînd stăpîn, erau intrate în prevederile „prădalicei" domnești și deci puteau fi dăruite oricui. În plus, Vlad Țepeș se putea considera și el ctitor al mănăstirii Govora, datorită lucrărilor făcute aici de Vlad Dracul, tatăl său.

Un alt mijloc de răsplătire a ostașilor care se distingeau în luptă era ridicarea acestora în rîndurile vitejilor. Întrucît pentru Vlad Țepeș semnul distinctiv al vitejiei era ca oștenii să cadă cu fața la dușman, se spune că după luptă cerceta ostașii și „care era rănit în față, aceluia îi dădea mare cinste și-l făcea viteaz al său ; care era rănit

în spate, pe acela poruncea să-l pună în țeapă". Cinstirea vitejilor după luptă a devenit apoi un obicei atît în Țara Românească, cît și în Moldova.

Ridicarea în rîndurile vitejilor — practicată pe scară largă și de Ștefan cel Mare — însemna trecerea oștenilor de rînd (pedestrași) între călăreți, în care calitate căpătau o altă considerație și importanță socială.

În Țara Românească se pare că instituția „vitejilor" nu a ajuns la însemnătatea căpătată în Moldova în vremea lui Ștefan cel Mare, unde există, de altfel, mai multe mărturii istorice despre „viteji" ; în linii mari, însă, situația social-politică a „vitejilor" va fi fost aceeași. Este interesant de remarcat că cronicile moldovene din acea vreme amintesc pe „vitejii" din Țara Românească ca pe o categorie distinctă de boieri, ca și în Moldova.

Vitejii instituiți de Vlad Țepeș (al căror număr nu-l putem cunoaște), cuprinși probabil de Constantin de Ostrovița (ienicerul sîrb) sub numele de curteni (*kurtiani*), apar după aceea cu acest nume și în documente ; ei vor juca un rol de seamă în armata și administrația Țării Românești.

Pe lîngă creșterea numărului oștenilor care depindeau de domnie (mercenari, slugi, viteji, curteni), Țepeș s-a străduit să insufle oastei sale un puternic spirit combativ și o parte din temeritatea sa devenită legendară. În același timp, el a căutat să introducă o disciplină de fier în rîndurile armatei, ucigînd fără milă pe cei care nu-i respectau dispozițiile (cazul căpitanului ucis pentru că nu a dat foc orașului Codlea este revelator). Se spune că disciplina oastei lui Țepeș a im-

presionat chiar pe marele vizir, care aprecia că, dacă domnul Țării Românești ar avea o armată însemnată, „s-ar putea să ajungă la mare putere".

Nu putem încheia capitolul privind politica internă a lui Vlad Țepeș fără a aminti un fapt deosebit de important în istoria capitalei patriei noastre : în vremea domniei sale, la 20 septembrie 1459, este pomenit pentru prima oară în documente orașul București, care avea să devină după această dată a doua capitală a Țării Românești, alături de Tîrgoviște.

Înțelegînd poziția strategică a așezării, situată la încrucișarea unor drumuri importante, și pentru a înfrunta mai lesne primejdia turcească dinspre sud, Vlad Țepeș a reconstruit curtea domnească cu aspect de cetățuie de pe malurile Dîmboviței (Curtea Veche), devenind astfel „unul din ctitorii Bucureștilor", cum l-a numit regretatul C. C. Giurescu.

Data cînd a fost reconstruită curtea domnească fortificată din București este precizată de două scrisori adresate de Vlad Țepeș brașovenilor : prima, la 13 iunie 1458, „aproape de rîul Dîmbovița", iar cea de-a doua, la 4 iunie 1460, „din cetatea de pe rîul Dîmbovița" ; între aceste două date deci a fost reconstruită curtea domnească din București, pe temeliile unei cetățui din a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

Statornicirea curții domnești la București a constituit un puternic impuls pentru dezvoltarea așezării ; această dezvoltare este atestată de deosebirile evidente dintre faza I (sfîrșitul secolului al XIV-lea) și faza a II-a (mijlocul secolului al XV-lea) a descoperirilor de la Străulești, ultima dove-

dindu-se mult mai bogată în obiecte provenite din schimburile comerciale mai intense.

Curtea domnească din Bucureşti nu a fost singura ctitorie a lui Vlad Ţepeş ; domnul a mai construit o biserică la Tîrgşor-Prahova, de la care se păstrează numai pisania din 24 iunie 1461, precum şi primul aşezămînt monahal de la mănăstirea Comana, ale cărui resturi au fost descoperite recent prin săpături arheologice ; el a adăugat unele construcţii la mănăstirea Snagov (care este mai veche, dar pe care cronica ţării i-o atribuie lui), precum şi la cetatea Poenari, de care se leagă numeroase legende privind domnia lui Vlad Ţepeş.

Ţinînd seama de scurtimea domniei sale, *Vlad Ţepeş poate fi considerat deci şi un mare ctitor.* În plus, urmînd politica predecesorilor săi, care au susţinut biserica de la sudul Dunării, el a acordat diverse danii mănăstirilor Rusicon şi Filoteiu de la Muntele Athos. Toate acestea, considerăm noi, infirmă afirmaţia unor istorici că Vlad Ţepeş ar fi fost catolic, situaţie pe care supuşii săi ortodocşi nu ar fi acceptat-o.

* * *

În legătură cu *asprimea* manifestată de domn, aceasta nu poate fi înţeleasă decît în raport cu epoca în care a trăit Vlad Ţepeş şi cu scopurile urmărite de voievodul Ţării Româneşti. Precum se ştie, evul mediu a fost o epocă de mare cruzime ; diversele suplicii utilizate în această vreme „chez tous les peuples du monde feroit frémir la nature", spun autorii *Enciclopediei franceze.*

Suveranii contemporani lui Vlad Ţepeş, începînd cu Ludovic al XI-lea, regele Franţei, şi terminînd cu Mahomed al II-lea, marele sultan al turcilor, au folosit şi ei cruzimea ca armă împotriva adversarilor lor, iar Vlad Ţepeş nu a făcut decît să aplice metodele timpului său, fără să-i întreacă pe cei doi vestiţi contemporani ai săi.

La rîndul său, deşi pedepsea cu foarte multă asprime, istoricii au arătat că „le roi Louis (Ludovic XI) appliquait les méthodes en vigueur à son époque, sans faire preuve d'aucune originalité". * Şi despre suveranul Franţei contemporan al lui Ţepeş s-a spus — ca şi despre domnul Ţării Româneşti — „se délectait à entendre les cris de ses victimes", dar el nu a devenit simbolul cruzimii, ci a rămas mai departe un rege mare, care, prin măsurile sale aspre, a întărit statul francez şi autoritatea centrală, supunîndu-i nobilimea privilegiată.

Cît priveşte scopul spre care tindeau măsurile aspre luate de Ţepeş, ele urmăreau întărirea domniei, instaurarea ordinei şi cinstei în ţară, precum şi pedepsirea tuturor celor care nu respectau legile şi libertatea ţării ; fie ei negustori ardeleni sau oşteni turci, toţi aceştia cunoşteau o singură pedeapsă : ţeapa.

Ţinînd seama că aceste pedepse aspre tindeau la îndreptarea stării de lucruri din interiorul ţării şi la înspăimîntarea duşmanilor externi, nu putem decît să fim de acord cu A. D. Xenopol şi G. Ghi-

* Regele Ludovic aplica metodele epocii sale, fără a dovedi nici un fel de originalitate".

bănescu, care au arătat că asprimea lui Vlad Țepeș avea rațiuni politice, rațiuni de stat, nu izvora dintr-o pornire bolnăvicioasă. Fără îndoială, însă, că asemenea pedepse aspre nu erau de natură să-l facă iubit pe aprigul domn îndeosebi de supușii săi ; ele au dus la îndepărtarea treptată a locuitorilor țării de suveranul lor.

* * *

În concluzia acestui capitol se cuvine să subliniem legătura strînsă dintre politica internă dusă de Vlad Țepeș și preocuparea sa principală, aceea de a asigura independența Țării Românești ; convins — ca și Ștefan cel Mare — că nu se putea asigura o conducere viguroasă a luptei antiotomane fără consolidarea prealabilă a autorității centrale, domnul Țării Românești a încercat să întărească această autoritate, utilizînd metodele sale obișnuite, care i-au înstrăinat însă chiar pe cei dispuși să-l sprijine.

În această privință domnia sa poate fi împărțită în două perioade : *pînă la 1459* (probabil sfîrșitul anului), cînd domnul a fost preocupat îndeosebi de consolidarea domniei pe plan intern, și *după 1459*, cînd preocuparea centrală a devenit reglementarea relațiilor cu Imperiul otoman.

Merită să subliniem, de asemenea, că în problema organizării statului domnul Țării Românești a constituit pentru unii suverani ai vremii — de pildă pentru cneazul Moscovei — modelul adevăratului conducător de stat care luptă pentru întărirea autorității centrale.

Capitolul IV

VLAD ŢEPEŞ ŞI ŞTEFAN CEL MARE

După cum am arătat într-un capitol anterior, Vlad Ţepeş, care era rudă cu viitorul domn Ştefan cel Mare, a petrecut cîţiva ani împreună cu acesta în Moldova, iar în anul 1451, după asasinarea lui Bogdan al II-lea, tatăl lui Ştefan cel Mare, au trebuit să fugă amîndoi în Transilvania.

Ajuns domn în Ţara Românească, în vara anului 1456, Vlad Ţepeş a adus cu sine pe vărul său Ştefan, care a aşteptat aici momentul favorabil pentru a ocupa tronul. Viitorul domn al Moldovei a fost văzut aici de logofătul Mihu, aflat în drum spre Poartă, care a încercat probabil să-l ucidă pe pretendentul la tronul stăpînului său ; aceasta ar explica înverşunarea cu care l-a urmărit apoi Ştefan pe fostul logofăt al lui Petru Aron.

În această vreme, Vlad şi Ştefan aveau aceiaşi adversari ; după moartea lui Vladislav al II-lea, partizanii fostului domn şi duşmanii lui Ţepeş au fugit în Moldova la Petru Aron — ucigaşul tatălui lui Ştefan — iar după alungarea lui Aron, împreună cu partizanii acestuia, au trecut în Transilvania, unde au fost urmăriţi de Vlad Ţepeş şi de Ştefan cel Mare.

În anul 1457, datorită relaţiilor de rudenie dintre el şi Ştefan, urmărind probabil să alinieze Moldova în politica dusă de el, Vlad Ţepeş a luat o hotărîre care „era să aibă cele mai mari urmări

în viaţa tuturor românilor", după cum spunea N. Iorga ; *în primăvara acestui an, a ajutat pe Ştefan să ocupe tronul Moldovei.* Faptul acesta este cunoscut lui Grigore Ureche, care — vorbind despre venirea noului domn în ţara sa — spune : „ridicatu-s-au din Ţara Muntenească Ştefan vodă cu multă mulţime de oaste muntenească şi din ţară adunată şi a intrat în Moldova". Cu sprijinul lui Vlad Ţepeş şi al partizanilor săi din sudul Moldovei, în aprilie 1457, Ştefan cel Mare a reuşit să alunge pe Petru Aron de pe tron, fiind ales apoi la Direptate domn al Moldovei ; urcarea sa pe tron deschidea cea mai strălucită epocă din istoria acestei ţări româneşti.

La doi ani după instalarea sa pe tronul Moldovei, Ştefan cel Mare îşi va părăsi vechii aliaţi şi se va împăca cu regele Poloniei, care ducea o politică de înţelegere cu Poarta, în vreme ce Vlad Ţepeş — bazat pe alianţa cu Matiaş Corvin — va inaugura o politică făţiş antiotomană. După cum a arătat Şerban Papacostea — un bun cunoscător al epocii — „restabilirea relaţiilor tradiţionale cu Polonia însemna implicit îndepărtarea de Ungaria şi, virtual, redeschiderea conflictului cu aceasta şi cu aliaţii ei". Promovînd fiecare dintre ei o altă politică externă, cei doi voievozi au început să se teamă unul de celălalt ; în octombrie 1460, Vlad Ţepeş căuta să-şi asigure sprijin din Transilvania în eventualitatea unei acţiuni venite din Moldova sau a unui atac din partea Imperiului otoman.

În această orientare politică ce-i determina pe fiecare dintre cei doi domni să urmărească alte scopuri, un rol de seamă juca problema stăpînirii

acelei importante cetăți și mare centru comercial care era Chilia. Însemnătatea acestui centru strategic și economic de la Dunărea de Jos a fost subliniată de Mahomed al II-lea — el însuși dornic să o ocupe — care afirma: „atîta timp cît valahii vor stăpîni Chilia și Cetatea Albă, iar ungurii Belgradul, noi (turcii — N. S.) nu vom putea avea nici o biruință".

Importanta Chiliei era apreciată nu numai de sultan, ci și de regii Ungariei și Poloniei care urmăreau fiecare, dacă nu stăpînirea Chiliei, cel puțin asigurarea circulației libere pe drumul comercial de interes internațional ce lega continentul de Marea Neagră.

Precum se știe, Chilia — veche cetate românească — a fost pe rînd în stăpînirea Țării Românești și a Moldovei, pînă ce, în anul 1448, Iancu de Hunedoara a reușit să impună lui Petru al II-lea, domnul Moldovei, acceptarea unei garnizoane maghiare în cetate. Domnii moldoveni care duceau o politică de înțelegere cu regatul maghiar — ca Bogdan al II-lea — au lăsat mai departe Chilia în seama lui Iancu, promițînd că nu vor încerca să o cucerească fără voia acestuia; în schimb, în tratatele încheiate cu regii poloni, domnii care promovau o politică de apropiere cu Polonia promiteau că vor readuce Chilia sub stăpînirea Moldovei.

În împrejurări încă nelămurite, în primii ani ai domniei sale, Vlad Țepeș a reușit să reocupe cetatea Chilia, unde a păstrat se pare și o garnizoană maghiară. Unul dintre cei ce a studiat această problemă, P. P. Panaitescu, admite un con-

dominium munteano-transilvan asupra Chiliei, aceasta ținînd seama că unele izvoare susțin că cetatea era în stăpînirea lui Vlad Țepeș, în timp ce o cronică moldoveană afirma că în cetate se aflau oșteni din Transilvania.

Faptul acesta nu putea fi acceptat, se înțelege, de Ștefan cel Mare care știa că cetatea fusese a Moldovei și care urmărea să o readucă în hotarele țării sale ; această intenție va fi mărturisită în tratatul încheiat cu regele Poloniei la 2 martie 1462. În acest tratat se prevede că Ștefan nu va înstrăina nici un ținut, nici un oraș și nici un feud fără știrea regelui Poloniei, iar „dacă ceva din acestea s-ar fi înstrăinat, pe acelea vrem să le cîștigăm înapoi și le vom cîștiga". Întrucît singurul oraș „înstrăinat" era Chilia, este evident că Ștefan se angaja să-l recupereze.

Nu se cunosc prea bine împrejurările în care a izbucnit conflictul dintre cei doi domni. Este foarte probabil că — aflînd de pregătirile intense ale lui Mahomed al II-lea, pregătiri ce aveau drept țel supunerea Țării Românești și ocuparea Chiliei — Ștefan cel Mare a încercat să o ia înaintea sultanului și să ocupe el cetatea amenințată ; așa s-ar explica de ce *conflictul său cu Țepeș a început înainte de venirea trupelor turcești.* Aflăm acest lucru dintr-o scrisoare trimisă din Caffa regelui polon la 2 aprilie 1462, în care se spunea : „am înțeles că Ștefan voievod, domnul Moldovei sau Valahiei Mici, se luptă cu Vlad voievod, care poartă război fericit cu turcii". Autorul scrisorii era conștient de faptul că acest conflict slăbea frontul antiotoman ; el arăta mai departe : „cearta acestora, nu numai că ajută pe sultan, dar, ceea

ce este şi mai primejdios, printr-însa turcii capătă oarecum intrare în aceste două Valahii, ceea ce ar fi un foarte mare pericol, atît pentru noi, cît şi pentru alte ţări vecine". Ca urmare a acestei situaţii delicate, regele polon era rugat să intervină pentru aplanarea conflictului.

Nu se cunoaşte însă nici o luptă în această vreme între oştile Ţării Româneşti şi ale Moldovei, ceea ce l-a îndreptăţit pe marele N. Iorga să afirme: „întîmplarea cruţă amintirii noastre povestea unei mari lupte între aceşti doi puternici şi viteji ai neamului nostru care erau chemaţi mai tîrziu să lucreze împreună". Dealtfel, în aprilie 1462, Ştefan cel Mare se găsea la Suceava, iar la 15 mai era la Bacău, astfel încît nu pare a se fi apropiat de hotarele Ţării Româneşti în această vreme.

Dacă pentru această primă parte a conflictului informaţia este mai săracă, pentru partea a doua — desfăşurată în vara anului 1462 — dispunem de ştiri ceva mai bogate.

Cel mai detaliat izvor pentru aceste evenimente este cronicarul bizantin L. Chalcocondil, după care oastea lui Ştefan cel Mare ar fi atacat Chilia în colaborare cu flota turcă, şi anume după ce „s-a unit cu oastea împăratului"; forţele turco-moldovene ar fi împresurat Chilia pe care au bătut-o cîteva zile fără succes, după care s-au retras. Întrucît Chalcocondil este singurul izvor care vorbeşte detaliat de o cooperare moldo-turcă la asedierea Chiliei în 1462 şi cum Ştefan cel Mare dorea Chilia pentru ţara sa, cei mai mulţi istorici români (I. Bogdan, I. Minea, C. C. Giurescu etc.) au respins ideea unei astfel de colaborări, unii din-

tre ei susținînd, pe bună dreptate, că domnul Moldovei a încercat să ia în stăpînire cetatea înaintea turcilor.

Cronicile moldovene ale epocii lui Ștefan cel Mare, care înregistrează pe scurt acest eveniment, îl datează la 22 iunie 1462, cînd se afirmă că domnul Moldovei a fost rănit. Mai multe detalii ne oferă *Cronica moldo-germană*, potrivit căreia Ștefan cel Mare „nu a putut să dobîndească" cetatea, fiind „împușcat de o bombardă la glezna stîngă", după care „a plecat de la Chilia". Nici una din aceste cronici nu vorbește de o cooperare moldo-turcă și nici de o confruntare cu trupele lui Țepeș la Chilia, unde Ștefan ar fi fost rănit de un tunar din garnizoana locală. În schimb, într-o cronică din secolul al XV-lea, se susține că ar fi avut loc o luptă între trupele moldovene și muntene ; autorul acestei cronici știe că Ștefan „a mers și s-a războit să ia cetatea Chilia care era a lui Vlad".

N. Iorga a susținut că Ștefan urmărea la Chilia propriul său scop politic : „prezentîndu-se și el sub zidurile cetății asediate, Ștefan nădăjduia s-o ia pentru dînsul", ceea ce ni se pare perfect întemeiat. *Este greu de crezut că domnul Moldovei ar fi acceptat să lupte la Chilia pentru a ușura cucerirea ei de către turci ;* chiar dacă în 1462 politica sa nu era declarat antiotomană, el nu putea admite prezența trupelor turcești pe teritoriul Moldovei, de unde apoi cu greu ar fi putut fi scoase. De aceea, ni se pare mult mai plauzibilă explicația lui N. Iorga că Ștefan nu lupta pentru interesele otomane, ci — profitînd de situație — încerca să readucă cetatea în stăpînirea Moldovei.

Întrucît, însă, Ştefan cel Mare a încercat să ocupe Chilia în timp ce Mahomed al II-lea cu oştile sale se afla în Ţara Românească, el a slăbit capacitatea de rezistenţă a lui Vlad Ţepeş, care a fost silit să trimită o parte a trupelor sale să apere regiunea de răsărit a ţării. Din aceste motive Ştefan cel Mare a fost judecat cu multă asprime de unii istorici români, care au considerat acţiunea sa din 1462 drept cea mai mare greşeală politică a domnului Moldovei.

Dacă Ştefan cel Mare — amînînd pentru mai tîrziu rezolvarea problemei stăpînirii Chiliei — l-ar fi ajutat pe Vlad Ţepeş în 1462, turcii ar fi putut fi mult mai uşor înfrînţi de forţele unite ale celor doi domni. Dar să nu uităm că în 1462 Ştefan era tînăr şi avea o altă orientare politică ; de aceea acţiunea sa nu trebuia judecată cu prea multă asprime. După cum spunea N. Iorga : „a moldovenilor sau a muntenilor, Chilia rămînea încă o cetate creştină şi o cetate românească.

De altfel, se pare că Ştefan cel Mare a înţeles destul de repede greşeala comisă ; dîndu-şi seama de primejdia directă ce ameninţa Moldova în cazul în care Ţara Românească ar fi fost supusă de turci, s-a împăcat cu Vlad Ţepeş, pe care l-a ajutat în luptele duse cu partizanii lui Radu cel Frumos. Împăcarea celor doi domni ne este atestată de un izvor important din această epocă, notele lui W. Wey, potrivit căruia Vlad „s-a împăcat cu acel duce (Ştefan — N. S.), în care avea mare încredere“ şi care l-a ajutat în lupta contra lui Radu cel Frumos.

Ajutorul lui Ştefan cel Mare a venit însă prea tîrziu, astfel încît nu a putut împiedica căderea

lui Țepeș. În anii ce au urmat — înțelegînd greșeala din 1462 — Ștefan cel Mare va depune mari eforturi pentru a scoate Țara Românească de sub dominația otomană ; cînd a constatat că domnii susținuți de el trec pe rînd de partea turcilor, în anii 1475—1476, s-a gîndit din nou la vărul său Vlad Țepeș pe care l-a sprijinit să reocupe tronul Țării Românești pentru a putea lupta împreună cu mai mult succes împotriva primejdiei otomane, problemă de care va fi vorba într-un alt capitol.

Capitolul V

RELAȚIILE CU TRANSILVANIA ȘI UNGARIA

Aceste relații au format unul din principalele aspecte ale politicii externe a lui Vlad Țepeș, cu implicații și în politica sa internă. Faptul că a ocupat tronul cu ajutorul transilvănenilor a constituit pentru noul domn un cadru favorabil dezvoltării unor relații strînse, pe linia vechilor tradiții. Din nefericire însă, aceste relații nu aveau să cunoască o desfășurare lipsită de accidente datorită a două cauze principale : în primul rînd, faptul că Țepeș nu a mai îngăduit negustorilor din Transilvania să-și desfășoare comerțul în Țara Românească în vechile condiții privilegiate și a instituit un regim protecționist, ceea ce a stîrnit nemulțumirea negustorilor sași și reacția violentă a domnului Țării Românești ; în al doilea rînd, faptul că în Transilvania se adăposteau trei pretendenți la tronul lui Țepeș : Dan al III-lea, fiul lui Vladislav al II-lea, viitorul domn Laiotă Basarab și un altul care era popă ; aceștia au fost sprijiniți — uneori ca represalii — împotriva domnului legal al Țării Românești și au înveninat în anumite momente relațiile dintre cele două țări surori.

La aceste două motive principale de ordin economic și politic, care vor pricinui alterarea bunelor raporturi cu Transilvania, trebuie să adăugăm și faptul că desfășurarea acestor relații a fost determinată într-o perioadă de luptele pentru putere

din Transilvania și Ungaria, ca și de problema Amlașului și Făgărașului, vechi posesiuni ale domnilor Țării Românești, confiscate lui Vladislav al II-lea, predecesorul lui Vlad Țepeș. Pe acest fundal destul de complicat se vor desfășura relațiile politice dintre Țara Românească și Transilvania în anii 1456—1462.

Hotărît să rămînă alături de Ungaria și Transilvania pe care spera că se va putea sprijini în lupta contra turcilor, la scurtă vreme după ocuparea tronului, înainte de 6 septembrie 1456, Vlad Țepeș a făcut o declarație de fidelitate față de regele Ungariei, Ladislau. În acest act, Țepeș arăta că, dorind să calce pe urmele lui Mircea cel Bătrîn și ale urmașilor săi, care au întreținut relații bune cu regii Ungariei, acceptă „protecția" regelui Ladislau," plecînd chiar și capul nostru și al tuturor (oamenilor, supușilor) noștri pentru sprijinul și ocrotirea luminăției sale". Noul domn al Țării Românești declara că făcea aceasta „de teama turcilor", ceea ce este deosebit de grăitor pentru relațiile sale cu Imperiul otoman la începutul domniei. Această declarație — care nu prevedea obligații certe — nu a avut urmări concrete ; așa cum vom vedea, în 1457, Țepeș va trece de partea lui Mihail Szilágyi împotriva regelui Ladislau.

Același document cuprinde și textul unei înțelegeri mai concrete încheiate de Vlad Țepeș cu reprezentanții Brașovului și Țării Bîrsei, trimiși special la Tîrgoviște în acest scop. Prin înțelegerea stabilită, cele două părți se asigurau de sprijin reciproc împotriva turcilor : Țepeș promitea să apere „cu toate forțele" pe brașoveni de turci

și de alți dușmani ai lor, iar brașovenii făgăduiau ajutor și drept de azil dacă domnul ar fi fost silit de otomani sau de dușmanii săi din țară să-și părăsească tronul („să ne îngrijească cu dragoste, să ne hrănească și să fie dușmani dușmanilor noștri" și „să fie datori să ne apere de toți oamenii dușmănoși").

În schimbul acestui sprijin (și foarte probabil și al aceluia primit la ocuparea tronului), noul domn acorda brașovenilor dreptul de a face comerț liber în Țara Românească, așa cum făcuseră și înainte, cu condiția ca neînțelegerile ivite între părți să fie judecate de domn sau de reprezentanții săi speciali, iar nevinovații să nu fie arestați în locul vinovaților (așa cum se întîmpla adeseori prin aplicarea regimului răspunderii colective sau a legii represaliilor).

Se pare că, în aceeași vreme, Țepeș a încheiat o înțelegere similară și cu orașul Sibiu, căruia i-a propus „pace bună și neclintită, astfel încît vrăjmașilor noștri să le fiți vrăjmași".

Credincios angajamentelor și promisiunii făcute de a fi „frate și prieten credincios", dorind să apere Transilvania de primejdia turcească, așa cum făcuseră și înaintașii săi, la 10 septembrie 1456, Vlad Țepeș anunța brașovenilor, „frații, prietenii și vecinii noștri", că a venit un sol turc care-i cerea, printre alte „sarcini mari, aproape cu neputință de suportat", să îngăduie oștilor otomane drum liber ca să prade Transilvania, cerere la care Țepeș nu putea consimți ; mai departe domnul explica brașovenilor că, dacă ar fi acceptat condițiile puse de turci, ar fi obținut ușor pacea și liniștea din partea lor, dar nu o putea face din

pricină că voia să păstreze „frăţia şi pacea bună" cu braşovenii, aşa cum jurase, şi să nu întreprindă nimic rău împotriva lor. Vlad îi asigura pe braşoveni : „voinţa noastră desăvîrşită este de a nu face nimic rău împotriva voastră, ba chiar voim să nu ne despărţim niciodată de voi, după cum am spus şi am jurat, voind să vă fim frate şi prieten credincios".

În aşteptarea răspunsului braşovenilor, domnul le comunica că a reţinut pe solul turc şi-i ruga să trimită de urgenţă în Ţara Românească 200, 100 sau 50 de oameni aleşi, care să anunţe că vin şi alţii, aceasta cu scopul de a impresiona pe turci cu puterea Ungariei. Nu ştim ce urmări a avut această solie, dar este foarte probabil că turcii au fost convinşi să nu atace Transilvania, deoarece un asemenea atac nu este amintit în izvoarele cunoscute.

Este foarte probabil ca din această epocă de bune relaţii cu braşovenii de la începutul domniei să fie scrisoarea adresată de Ţepeş braşovenilor, numiţi bunii săi prieteni, pe care I. Bogdan, editorul ei, nu o poate data ; prin intermediul ei, domnul Ţării Româneşti anunţa pe braşoveni că în oraşul lor se aflau doi dintre duşmanii săi, Mihai logofăt şi Pardoi ; deşi îi iertase „pe toţi" vrăjmaşii săi, pe aceştia nu-i putea ierta, motiv pentru care cere braşovenilor să-i îndepărteze de acolo, „să nu petreacă în mijlocul vostru".

Din documentele invocate pînă aici rezultă că în primele luni de domnie — cînd Ţepeş nu-şi consolidase încă tronul şi se temea de turci — relaţiile noului domn cu Transilvania şi Ungaria au fost foarte bune. Aceste bune raporturi nu au du-

rat însă prea multă vreme ; la 16 decembrie 1456 (foarte probabil după împăcarea lui Vlad Ţepeş cu sultanul, de care vom vorbi în capitolul următor), regele Ladislau al Ungariei, împreună cu Ladislau de Hunedoara, căpitanul general al regatului, sprijineau deja împotriva domnului Ţării Româneşti pe unul din pretendenţi ; la data amintită, Ladislau cerea saşilor din Braşov şi Ţara Bîrsei să ajute cu bani şi oameni pe Dan voievod, care mergea, cu consimţămîntul regelui, împotriva lui Vlad Ţepeş „să-l alunge pe acesta din ţara sa" ; domnul era acuzat că nu-şi ţinuse făgăduielile făcute regatului pe cînd era simplu pretendent în Transilvania şi că, după ce ocupase tronul, nerespectînd credinţa promisă, provocase „multe necazuri şi pagube" în părţile transilvane, fiind temeri că va mai provoca şi în viitor. Este foarte probabil că prin „făgăduielile" la care se referă scrisoarea de mai sus se avea în vedere în primul rînd promisiunea făcută de Vlad Ţepeş braşovenilor de a-şi exercita comerţul liber în Ţara Românească, promisiune stipulată separat şi în înţelegerea din septembrie 1456.

Ce l-a determinat pe Ţepeş să producă „multe necazuri şi pagube" în Transilvania ? Fără îndoială, în primul rînd, prezenţa în regiunea de sud a Transilvaniei a celor doi pretendenţi care-i ameninţau tronul : Dan la Braşov şi acel popă al românilor (*„sacerdos Wolachorum"*) la Sibiu. Este de asemenea posibil ca relaţiile celor două oraşe transilvănene cu Ţepeş să se fi deteriorat şi ca urmare a primelor măsuri întreprinse de domn pentru apărarea negustorilor din Ţara Româneas-

că, măsuri ce se vor concretiza mai tîrziu în interdicţia pentru negustorii ardeleni de a-şi desface produsele în interiorul ţării.

Că este vorba, încă de la începutul domniei lui Vlad Ţepeş, şi de motive economice, nu numai politice, în alterarea relaţiilor cu cele două mari oraşe din sudul Transilvaniei rezultă din foarte interesanta scrisoare trimisă de domnul Ţării Româneşti oraşului Sibiu, la 14 martie 1457 ; la această dată, domnul reproşa conducerii Sibiului că, în pofida înţelegerilor existente între ei, acorda adăpost unui „popă al românilor ce îşi spune fiu de domn", pe care îl instalaseră în Amlaş, posesiunea domnilor Ţării Româneşti ; în schimbul sprijinului acordat de negustorii sibieni, pretendentul la tron făgăduise lui Petermann şi lui Peter Gereb de Roşia „să stăpînească pe veci şi să strîngă veniturile" vămilor de pe principalul drum comercial al Ţării Româneşti, acela de la Rucăr la Brăila, măsură ce urmărea să pună sub controlul negustorilor sibieni ambele capete ale acestui mare drum comercial ce lega sudul Transilvaniei de principalul port de la Dunărea de Jos.

Neputînd îngădui acest amestec în treburile unei ţări al cărui suveran era, Ţepeş îi ruga pe sibieni — în numele frăţiei şi amiciţiei existente între el şi ei — să renunţe la asemenea acţiuni ostile Ţării Româneşti, avertizîndu-i că altfel va fi silit să ia măsuri împotriva lor. Este interesant că, la această dată, domnul susţinea că nu el a început conflictul şi că nu a folosit violenţa împotriva Sibiului („*nostri ex parte nulla violencia fuit, neque incipitur*"), ceea ce arată că nu el a fost

vinovat de conflictul declanşat, ci negustorii sibieni care încălcau suveranitatea Ţării Româneşti.

Ce a urmat se ştie ; la refuzul sibienilor de a-i da satisfacţia cuvenită, în luna aprilie sau mai 1457, oştile lui Ţepeş au intrat în Transilvania pe la Turnu Roşu şi, înaintînd pe valea Hîrtibaciului, au incendiat satele Caşolţ, Hosman şi Satul Nou (Nou sau Noul Român), care se aflau în stăpînirea lui Peter Gereb şi Petermann, susţinătorii pretendentului.

Este foarte probabil că după aceea oştile lui Ţepeş au trecut în Ţara Bîrsei să pedepsească pe braşoveni pentru sprijinul dat lui Dan. În aceleaşi povestiri săseşti se susţine — cu exagerările de rigoare — că, după ce au incendiat satele din regiunea Sibiu, oştile muntene „au ars satul Berkendorf (Bod) din Ţara Bîrsei, cu bărbaţi, cu femei şi cu copii cu tot ; cei ce n-au fost arşi de vii i-a dus în Muntenia şi i-a tras în ţeapă".

Atacurile oştilor lui Vlad Ţepeş împotriva Sibiului — care inaugurau criza raporturilor domnului cu Sibiul şi Braşovul — s-au împletit cu acţiunile lui Mihail Szilágyi îndreptate împotriva partizanilor regelui Ladislau din Transilvania.

Pentru o înţelegere mai deplină a măsurilor aspre luate de Vlad Ţepeş împotriva Sibiului, trebuie să nu uităm că relaţiile domnului Ţării Româneşti cu Transilvania în anii 1457—1459 au fost influenţate în mod deosebit de evenimentele ce aveau loc în ţara de peste munţi ca urmare a luptelor pentru putere ce se desfăşurau între partizanii familiei Huniadeştilor, grupaţi în jurul lui Mihail Szilágyi, şi marea nobilime maghiară, condusă de palatinul Ladislau Garai şi de voievodul

Transilvaniei Nicolae Ujlaki, nobilime ce sprijinea pe regele Ladislau al V-lea.

După moartea lui Iancu de Hunedoara în tabăra de lîngă Belgrad (11 august 1456), Mihail Szilágyi, cumnatul lui Iancu, a încercat să reorganizeze pe partizanii fostului voievod din Transilvania, unde familia sa dispunea de întinse domenii. Tabăra nobiliară a obținut un prim succes prin execuția lui Ladislau de Hunedoara, fostul căpitan general al regatului și nepotul lui Szilágyi (16 martie 1457), după care cumnatul lui Iancu a trecut la organizarea fățișă a luptei. Prima sa acțiune a fost îndreptată împotriva orașului Bistrița, ce se răsculase contra administrației reprezentanților familiei lui Iancu ; în vara anului 1457 orașul a fost asediat și incendiat.

Lucrurile s-au complicat însă prin intervenția în luptă a lui Osvald de Rozgony, comitele secuilor și căpitanul trupelor regale din Transilvania, care era sprijinit de locuitorii Sibiului și Brașovului. După încercarea nereușită a lui Mihail Szilágyi de a ocupa Sibiul, asediat în octombrie 1457, acesta s-a stabilit la Sighișoara de unde urma să se îndrepte împotriva lui Rozgony.

Din această vreme, foarte probabil, acțiunile lui Vlad Țepeș s-au conjugat cu acelea întreprinse de Mihail Szilágyi în favoarea partidei Huniadeștilor, împotriva regelui Ladislau. După cum a remarcat G. Gündisch, între acțiunile domnului Țării Românești și acelea ale lui Szilágyi există o strînsă interdependență, explicabilă prin faptul că cei doi aveau aceeași poziție atît față de regele Ladislau, cît și față de cele două orașe din sudul Transilvaniei.

În urma evenimentelor din toamna anului 1457, între cele două tabere aflate în luptă în Transilvania s-a ajuns la încheierea unui armistiţiu pe durata 23 noiembrie 1457—2 februarie 1458. În acest armistiţiu a fost inclus şi Vlad Ţepeş, ca partizan al lui Szilágyi, care s-a străduit să aplaneze conflictul dintre domnul Ţării Româneşti şi oraşul Braşov. În acest scop, la negocierile purtate la Sighişoara — unde se afla Szilágyi — Vlad Ţepeş a trimis o delegaţie formată din trei boieri. Tratativele s-au încheiat cu împăcarea celor două părţi : braşovenii promiteau să îndepărteze pe Dan pretendentul şi să nu-i mai acorde ajutor, iar Vlad se angaja să respecte armistiţiul.

Ca urmare a acestei înţelegeri, la 1 decembrie 1457, Vlad Ţepeş, aflat la Rucăr, unde aştepta rezultatul negocierilor, s-a adresat „pîrgarilor din Braşov şi tuturor bîrsenilor", promiţîndu-le solemn : „să vă fie cunoscut domniilor voastre că de toate cîte mi-a poruncit stăpînul şi fratele meu mai mare Mihail Siladi vreau să mă ţin". În acelaşi timp (renunţînd probabil la măsurile de îngrădire a comerţului braşovean în Ţara Românească), Vlad Ţepeş făgăduieşte că va slobozi negustorilor drumurile „să umble oamenii voştri la noi să cumpere şi să vîndă liberi, fără nici o grijă şi fără pagubă, ca şi cum ar umbla prin ţara voastră", aceasta în schimbul reciprocităţii : „Aşişderea şi oamenii noştri să meargă slobozi la voi fără nici o pagubă". Domnul Ţării Româneşti promite că va respecta pacea cu Braşovul atîta vreme cît o va ţine şi Szilágyi, ceea ce arată poziţia comună a celor doi conducători.

La scurtă vreme după această împăcare s-a aflat în Transilvania de moartea regelui Ladislau (decedat la Praga la 23 noiembrie 1457). Încetarea din viață a regelui maghiar a creat condiții favorabile pentru ridicarea pe tronul regal a tînărului Matiaș Corvin, fiul viteazului Iancu de Hunedoara, care a fost ales rege în ziua de 24 ianuarie 1458. Alegerea tînărului Matiaș, susținut de unchiul său Mihail Szilágyi, a consfințit victoria taberei al cărui partizan era Vlad Țepeș și a creat condiții pentru întreținerea unor relații bune cu Transilvania.

În această vreme relațiile domnului Țării Românești cu Brașovul au fost bune, după cum rezultă din scrisorile adresate brașovenilor de către Țepeș.

Întrucît domnul nu reușise să obțină o normalizare a relațiilor sale cu Sibiul, la 3 și 6 martie 1458, Matiaș Corvin și unchiul său, guvernatorul Szilágyi, supărați de atitudinea sibienilor față de domnul Țării Românești, le-au adresat două scrisori cu conținut asemănător în care le cereau să nu mai supere pe Țepeș — considerat „al nostru sincer iubit" — și să țină „pace și liniște" ; sibienii erau avertizați, totdeodată, că dacă vor continua să întreprindă acțiuni ostile împotriva lui Vlad Țepeș, atît regele, cît și guvernatorul nu vor întreprinde nimic în sprijinul lor. Deși sibienii erau supușii regelui maghiar și ai guvernatorului, care în mod firesc ar fi trebuit să-i apere, aceștia recunosc că, în conflictul cu Țepeș, sibienii erau vinovați : „voi ați dat pricină prin zavistiile voastre" lui Vlad să vină asupra voastră cu multe pagube și rele, „de acestea voi sînteți vinovați în bună măsură" ;

ca urmare, li se cere să îndrepte strîmbătățile și pagubele făcute supușilor domnului, care fusese invitat și el să nu mai provoace pe sibieni. Era o satisfacție obținută de Vlad Țepeș, căruia i se recunoștea astfel dreptatea în acest conflict.

Nu știm sigur ce urmări au avut cele două scrisori ; este însă foarte probabil că neînțelegerile au fost aplanate (nu știm în ce condiții), deoarece în anul 1458 nu mai sînt înregistrate conflicte între domnul Țării Românești și orașul Sibiu. Anul 1458 poate fi considerat ca un an de pace și liniște în relațiile lui Țepeș cu cele două importante orașe din sudul Transilvaniei, cu care domnul s-a împăcat din intervenția lui Mihail Szilágyi.

În a doua jumătate a anului 1458 — ca urmare a îndepărtării lui Szilágyi din postul de guvernator și a apropierii intervenite între orașele Brașov, Sibiu si regele Ungariei — raporturile domnului Țării Românești cu Matiaș Corvin s-au răcit. În toamna anului 1458, regele Ungariei a trimis pe Benedict de Boithor în solie la curtea lui Vlad Țepeș, pentru a reglementa probabil relațiile dintre cei doi suverani.

Iarna anului 1458—1459 aduce brusc o înăsprire a relațiilor dintre Vlad Țepeș și orașele din sudul Transilvaniei. Primele știri despre aceste noi incidente le aflăm dintr-o scrisoare datată 21 ianuarie 1459, prin care Basarab pretendentul (viitorul Laiotă Basarab), aflat lîngă Sighișoara, anunța brașovenilor că nu poate veni acolo deoarece știa că sînt „prădați și chinuiți" și le promitea că, dacă va ajunge domn, va lua de pe capul lor pe făcătorul de rău care era Țepeș, promisiune pe care n-a avut cum s-o îndeplinească.

Mai multe amănunte despre cele întîmplate aflăm din două scrisori ale unui alt pretendent, Dan al III-lea, care se găsea şi el în Transilvania. În prima, datată 2 aprilie 1459, aflat la Feldioara, Dan declara că auzise de la judeţul şi pîrgarii din Braşov că „Dracul" (este prima oară cînd i se spune aşa lui Ţepeş), care se supusese turcilor (acuzaţie nedreaptă — N. S.), a tras în ţeapă pe negustorii din Braşov şi Ţara Bîrsei care se duseseră în Ţara Românească să cumpere mărfuri, le-a confiscat toată averea şi a aruncat în foc mai mult de 300 de negustori şi de copii care veniseră să înveţe limba ţării.

Cu un conţinut asemănător (uneori chiar traducerea primei), cea de-a doua scrisoare a lui Dan al III-lea, datată 5 aprilie ⟨1459⟩, ni-l arată pe pretendent trimis de regele Matiaş Corvin în Ţara Bîrsei, unde aflase că Drăculea „n-au ţinut credinţa stăpînului nostru craiul (şi) s-a dat turcilor (afirmaţie inexactă — N. S.) [...] Si pe toţi neguţătorii din Braşov şi din Ţara Bîrsei, cîţi s-au fost dus cu pace în Ţara Românească, pe acei oameni pe toţi i-a prins şi le-a luat avutul ; dar nu s-a putut sătura numai cu avutul acelor oameni, ci i-a prins pe acei oameni şi i-a tras în ţeapă, pe 41 de inşi. Nu i-a fost destul cu acei oameni, ci s-a îndrăcit şi mai tare şi a adunat 300 de băieţi din Braşov şi din Ţara Bîrsei, care se aflau la Tîrgovişte şi prin toate tîrgurile din Ţara Românească", pe care i-a tras în ţeapă sau i-a ars. Înainte de a lua aceste măsuri, dînd dovadă de grijă pentru supuşii săi, Ţepeş chemase în ascuns pe negustorii săi, aflaţi la Braşov, ca să nu fie expuşi represaliilor. Pentru a-şi scoate

pagubele suferite, braşovenii au confiscat averile negustorilor din Ţara Românească aflate acolo, ceea ce Dan şi boierii săi aprobă.

Dovedind o sursă de inspiraţie comună — mediul săsesc din Braşov, ostil lui Vlad Ţepeş — naraţiunile germane prezintă în acelaşi fel măsurile aspre luate de domnul Ţării Româneşti împotriva negustorilor braşoveni : acesta ar fi tras în ţeapă şi ar fi confiscat averile tuturor negustorilor şi ale altor oameni care mergeau cu marfă din Ţara Bîrsei la Brăila, cu toţii în număr de 600, iar pe 400 de copii ce veniseră cu aceşti negustori să înveţe limba ţării i-a adunat la un loc şi i-a ars. Întrucît limba română o puteau învăţa şi în Transilvania, este foarte posibil — aşa cum credea N. Iorga — că aceşti tineri veniseră, de fapt, să „prindă limba", adică să obţină informaţii din tîrgurile Ţării Româneşti.

După cum rezultă din scrisorile lui Dan, în acest conflict a intervenit şi regele Matiaş Corvin, care l-a trimis din nou pe Dan — aşa cum făcuse şi predecesorul său, în decembrie 1456 — împotriva lui Vlad Ţepeş. De data aceasta, regele Ungariei — solidarizîndu-se cu interesele negustorilor braşoveni — îl acuza pe domn că a aţîţat „război şi tulburări împotriva părţilor noastre transilvane", aceasta după ce stîrnise „război şi tulburări" în Ţara Românească (să fie vorba de uciderea boierilor ?)

Ce a putut determina această înăsprire a relaţiilor lui Vlad Ţepeş cu Braşovul ? Problema a fost îndelung discutată în istoriografia noastră, care a ajuns la concluzia că, la începutul anului

1459, urmărind să elimine concurența negustorilor brașoveni de pe piața internă, concurență care împiedica dezvoltarea liberă a comerțului Țării Românești, *Vlad Țepeș a interzis pătrunderea negustorilor transilvăneni în interiorul țării, obligîndu-i să-și achiziționeze produsele necesare la așa zisele „iarmaroace de graniță"* ; este vorba deci de o politică comercială protecționistă inaugurată de domnul Țării Românești, politică ce s-a izbit de concepțiile, am spune azi „monopoliste" ale negustorilor transilvăneni, obișnuiți să stăpînească nestingheriți piața acestei țări, unde realizau venituri importante.

Pe baza analogiei cu măsurile similare luate de Neagoe Basarab, care a înființat și el asemenea tîrguri obligatorii la Tîrgșor, Cîmpulung și Tîrgoviște, unde negustorii ardeleni trebuiau să-și desfacă mărfurile și să-și facă cumpărăturile cu ridicata, s-a presupus că în aceleași locuri va fi înființat și Vlad Țepeș tîrgurile obligatorii.

Prin înființarea acestor tîrguri, negustorii din Țara Românească au preluat ei sarcina desfacerii mărfurilor provenite din Transilvania, ca și pe aceea a aprovizionării negustorilor de dincolo de Carpați cu mărfurile produse de locuitorii Țării Românești : pește, animale, piei, vin, cereale etc., mărfuri pe care înainte negustorii ardeleni le cumpărau direct de la producători. Negustorii sași au trebuit să se mulțumească doar cu un comerț „en gros", ceea ce le micșora veniturile, venituri care rămîneau în cea mai mare parte negustorilor locali. *Aceasta explică dușmănia înverșunată a negustorilor sași împotriva lui Vlad Țepeș.*

Măsurile aspre luate de domnul Ţării Româneşti împotriva celor ce nu respectau suveranitatea ţării sale şi continuau să folosească practicile comerciale vechi, care împiedicau dezvoltarea comerţului intern şi a negustorimii locale, constituie o dovadă a faptului că Vlad Ţepeş era hotărît să acţioneze cu fermitate pentru a contribui la propăşirea economică a ţării sale. Şi, în adevăr, măsurile protecţioniste luate de domnul Ţării Româneşti — urmate de acelea pe care s-au simţit datori să le ia unii din succesorii săi — au dus la restrîngerea treptată a activităţii negustorilor străini în comerţul cu Ţara Românească, locul lor fiind luat de negustorii valahi, proces ilustrat în mod grăitor de cifrele strînse de Radu Manolescu în lucrarea sa privind relaţiile comerciale cu Braşovul.

Ca să înţelegem bine ce l-a determinat pe Vlad Ţepeş să ia asemenea măsuri protecţioniste va trebui să arătăm că, înainte de domnia lui, negustorii din sudul Transilvaniei (Braşov şi Sibiu) făceau comerţ în condiţii avantajoase în Ţara Românească, unde cumpărau mărfurile direct de la producători, împiedicînd astfel dezvoltarea unei negustorimi locale. De lucrul acesta erau convinşi şi domnii Ţării Româneşti. Astfel, la [1491—1492], Vlad Călugărul declara braşovenilor că le-a făcut pe voie ca nici un alt domn dinaintea sa, lăsîndu-i liberi „peste tot prin Ţara Românească ca să umble oamenii voştri [...], să cumpere ce le place" direct de la producători, nu prin intermediul negustorilor. Domnul recunoştea în aceeaşi scrisoare că, din pricina acestei libertăţi acordate negustorilor braşoveni, „*nu se pot hrăni*

săracii (adică negustorii — N. S.) *domniei mele*". Conştient că libertatea acordată negustorilor din afara hotarelor ţării sale împiedica activitatea celor din Ţara Românească, care nu se puteau „hrăni", şi aducea deci prejudicii economiei ţării, domnul arată că acordase această libertate „ca să trăim în pace" şi pentru a întreţine astfel bunele relaţii cu „craiul" Ungariei şi cu voievodul Transilvaniei, Ştefan Báthory.

Tot astfel, Basarab voievod explica aceloraşi negustori că, dacă i-ar lăsa „să cumpere şi să vîndă marfă prin toate tîrgurile şi oraşele cîte sînt în ţara noastră [...], atunci supuşii şi negustorii nostri cum se vor hrăni şi cui vor vinde pestele şi cum îşi vor agonisi ca să plătească dăjdiile domniei mele".

Rezultă limpede din exemplele citate că *domnii Ţării Româneşti erau conştienţi de faptul că libertăţile acordate de ei negustorilor brasoveni stînieneau activitatea negustorilor localnici, împiedicîndu-i să îndeplinească ei rolul de intermediari în procesul de schimb.* Domnii acordau totuşi asemenea libertăţi în virtutea unei vechi tradiţii şi pentru a trăi „în pace" cu transilvănenii care cunoşteau o mai bună dezvoltare economică.

Unii domni au încercat să obţină în compensaţie „dreptul" pentru negustorii din Ţara Românească de a-şi desface liber produsele lor sau cele tranzitate de ei pe piaţa Transilvaniei, dar negustorii de aici au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a nu accepta o asemenea stare de lucruri care le micşora veniturile. Din numeroase plîngeri adresate de domnii Ţării Româneşti braşovenilor rezultă că aceştia utilizau orice mijloace

pentru a împiedica pătrunderea negustorilor de la sud de Carpați pe piața Transilvaniei.

Aceasta fiind situația, ce puteau face domnii Țării Românești pentru a apăra interesele negustorilor din țara pe care o conduceau? Fie să aplice represaliile obișnuite în evul mediu, fie să interzică accesul acestor negustori în Țara Românească; este ceea ce a făcut, în chip firesc pentru epoca aceea, Vlad Țepeș, utilizînd, se înțelege, mijloacele vremii, inclusiv violența, fapt care a supărat pe negustorii transilvăneni.

De altfel, trebuie să arătăm că Vlad Țepeș nu a fost singurul domn care a procedat în acest chip; ținînd seama de abuzurile săvîrșite de negustorii brașoveni, și alți domni ai Țării Românești au acționat oarecum în același mod, înființînd iarmaroace de hotar. De pildă, la [1478—1482], Basarab cel Tînăr scria brașovenilor să se „înțeleagă" cu negustorii din țara sa așa: „să luați marfa de la negustorii noștri la hotar"; alții, ca Neagoe Basarab, au fixat anumite tîrguri ale țării (Tîrgoviște, Cîmpulung, Tîrgșor), unde negustorii veniți de la nord de Carpați trebuiau să vîndă mărfurile cu ridicata negustorilor locali, iar „prin alte orașe să nu fie slobozi să umble cu marfa nicăieri".

Am insistat asupra acestei probleme pe de o parte pentru că ea ne oferă o înțelegere mai deplină a politicii economice a lui Vlad Țepeș, iar pe de alta, pentru că ea explică atitudinea dușmănoasă a negustorilor sași din Transilvania față de domn, pe care au căutat să-l compromită.

Măsurile luate de Vlad Țepeș la începutul anului 1459 au stîrnit dușmănia acerbă a negustorilor

saşi, care vor sprijini împotriva domnului Ţării Româneşti pe Dan pretendentul, de care a mai fost vorba în acest capitol. În felul acesta interesele economice se împleteau cu cele politice: negustorii ardeleni căutau să-l înlocuiască pe Ţepeş cu un domn dispus să le recunoască vechile privilegii comerciale.

Deosebit de importantă pentru cunoaşterea relaţiilor pretendentului Dan cu braşovenii este scrisoarea dată de acesta la 2 martie 1460, pe cînd se găsea la Braşov, de unde se pregătea să treacă în Ţara Românească. În acest document, Dan — care se intitulează voievod al Ţării Româneşti şi domn al Amlaşului şi Făgăraşului — declara că fusese trimis în Transilvania de Matiaş Corvin „pentru slujba măriei sale"; mai departe el recunoaşte că „înţelepţii şi cinstiţii locuitori ai cetăţii Braşovului şi ai Ţării Bîrsei" suferiseră „nemăsurate batjocuri, pagube ce nu se mai pot pune la loc, omoruri jalnice, schingiuiri, supărări", fiind „supăraţi, ucişi fără vină, nimiciţi, schingiuiţi şi munciţi cu multe feluri de cazne [...] de nelegiuitul şi cruntul tiran fără de credinţă, adică Dracul, care se zice Vlad voievod al ţării aceleia".

Din ce se spune mai departe rezultă însă că braşovenii nu erau chiar aşa de „fără de vină", deoarece Dan recunoaşte că păţiseră toate relele „din pricina noastră şi a celor ce ţin cu noi"; timp de un an, cît stătuse la Braşov, Dan primise „multe averi" de la locuitorii oraşului pentru întreţinerea sa şi a suitei sale. În plus, găsind la Braşov bunuri lăsate de locuitorii credincioşi lui Vlad Ţepeş, Dan recunoaşte că le-a oprit şi le-a cheltuit „pentru hrana noastră şi pentru cucerirea

și dobîndirea țării noastre și a domniei noastre". Întrucît locuitorii Țării Românești astfel păgubiți se puteau despăgubi — după obiceiul vremii — luînd la rîndul lor, ca represalii, averi ale brașovenilor, Dan le interzice „să oprească sau să supere" pe locuitorii Brașovului, amenințîndu-i cu pedepse aspre.

Declarația lui Dan constituie cea mai bună dovadă că *Vlad Țepeș era îndreptățit să ia măsuri aspre împotriva unui oraș care întreținea pe pretendentul la tronul său și-i îngăduia acestuia să cheltuiască pentru nevoile sale bunurile locuitorilor țării, asupra cărora nu avea nici un drept.*

La scurtă vreme după această dată, în aprilie 1460, Dan și acoliții săi au năvălit în Țara Românească, unde și-au găsit un sfîrșit tragic. Moartea „tînărului" Dan și a partizanilor săi ne este povestită de mai multe izvoare. La 22 aprilie 1460 un oarecare Vlasie auzise că „zilele acestea", „voievodul căruia îi zic Drăculea a avut o luptă cu voievodul ce-i zic Dan", care a fost prins și ucis. Dintre partizanii săi au scăpat numai șapte, restul fiind uciși în luptă sau trași în țeapă după aceea, împreună cu femeile lor.

Unele detalii despre moartea lui Dan le aflăm din narațiunile săsești și din poemul lui M. Beheim, din care rezultă că răzbunarea lui Țepeș a fost cumplită : pretendentului prins i s-a slujit slujba de înmormîntare fiind încă în viață, după care și-a săpat singur groapa și i s-a tăiat capul. Prin înfrîngerea și uciderea lui Dan al III-lea, Vlad Țepeș a eliminat pe unul din cei mai periculoși pretendenți la tronul său, dovedind celor-

lalți doi care rămăseseră în Transilvania că nu au nici ei alte șanse.

După uciderea lui Dan al III-lea, brașovenii au încercat să preîntîmpine represaliile lui Vlad Țepeș, trimițînd la acesta o mare solie, formată din 55 de oameni ; reținînd solia, domnul s-a pregătit pentru expediția de pedeapsă. La 28 aprilie 1460 Ioan Gereb din Vingard anunța pe brașoveni că domnul este gata să treacă în Transilvania ; expediția va fi avut loc foarte probabil în cursul lunii mai.

Pedeapsa lui Țepeș pentru ajutorul dat de brașoveni lui Dan a fost deosebit de aspră ; el a trecut „cu toată puterea" în Țara Bîrsei, unde a atacat „satele, cetățile și orașele", arzînd „toate produsele și grînele" aflate pe cîmp ; pe cei prinși i-a dus în afara orașului Brașov, lîngă capela Sfîntul Iacob, și i-a tras în țeapă de-a lungul dealului Sprenghi, de lîngă capelă ; totodată, a poruncit să fie arse suburbiile orașului și biserica sfîntul Bartolomeu. Expediția a fost îndreptată apoi spre Codlea, unde domnul a trimis pe un căpitan cu cetașii săi să o incendieze ; datorită opoziției locuitorilor, căpitanul nu și-a putut îndeplini misiunea, motiv pentru care domnul a poruncit ca vinovatul să fie tras în țeapă.

La 26 mai 1460 lucrurile se liniștiseră ; la această dată pîrcălabul din Ocna Sibiului cerea brașovenilor să nu oprească comerțul cu Țara Românească.

Peste cîteva zile, la 4 iunie 1460, a fost trimis la Brașov Voico Dobrița, unul din marii boieri ai lui Vlad Țepeș și „consilierul său special", care a cerut brașovenilor restituirea pribegilor aflați

acolo ; cei care nu doreau să se întoarcă în țară trebuiau să fie alungați în prezența solului lui Țepeș, care le arăta clar brașovenilor că ura și dezbinarea dintre ei se datorau numai pribegilor. Învinși, brașovenii au trebuit să se supună, astfel încît domnul și-a asigurat liniștea din aceste părți.

La 26 iulie 1460, Vlad Țepeș se împăcase cu brașovenii, pe care-i numește din nou „frații și amicii noștri", precizînd că avea cu ei „pace și unire". La această dată domnul arată că se îndrepta împotriva Făgărașului, posesiunea sa, ai cărei boieri refuzau să-l recunoască ; întrucît avea treabă cu „oamenii" săi din Făgăraș, Țepeș îi roagă pe brașoveni să stea liniștiți și să nu-i ajute pe dușmanii săi. Este important de subliniat că, și de această dată, Țepeș asigură pe brașoveni că el nu va lua măsuri împotriva lor decît ca represalii la abuzurile săvîrșite : „voim a păzi neștirbit toate făgăduielile față de voi [...] în ce privește pacea, învoiala ei și legătura ce se cuprinde în ea, de nu s-ar vădi că această încheiere a păcii este călcată de voi".

Potrivit narațiunilor germane, expediția lui Țepeș ar fi avut loc în ziua de sf. Bartolomeu a anului 1460 (24 august), cînd Țepeș a trecut „peste pădure" cu slujitorii săi și „a pedepsit" pe toți locuitorii ; cu această ocazie, se spune că ar fi fost uciși 30 000 de oameni, cifră exagerată, desigur, ca mai toate informațiile date de narațiunile germane.

După aceste expediții de pedeapsă — care au contribuit în chip substanțial la crearea acelei triste faime a lui Vlad Țepeș pe care au răspîn-

dit-o povestirile săsești — s-a restabilit pacea între orașul Brașov și domnul Țării Românești, care se pregătea să înfrunte Imperiul otoman.

Textul înțelegerii încheiate între cele două părți a fost descoperit și publicat recent de cercetătorul Gustav Gündisch. Înțelegerea stabilită la [c. 1 octombrie 1460] cuprindea trei puncte principale:

1. Brașovenii se obligau să caute și să predea domnului Țării Românești pe toți fugarii, iar Țepeș se obliga să facă același lucru.

2. Scaunele săsești, Brașovul, Țara Bîrsei și Sibiul, împreună cu secuii, promiteau domnului Țării Românești un ajutor de 4 000 de oameni în cazul unui atac din partea turcilor sau al Moldovei;

3. În schimb, Vlad Țepeș se obliga să reziste turcilor sau altor dușmani care ar veni prin țara sa asupra Transilvaniei. Ultima clauză era reeditarea vechii înțelegeri din 1456, prin care domnul Țării Românești promitea că va rezista cu toată puterea împotriva turcilor.

În afară de aceste clauze, se pare că a mai existat una cu privire la despăgubirile ce trebuiau acordate Țării Românești pentru daunele pricinuite de pretendentul Dan; într-o scrisoare a lui Radu cel Frumos din anii [1462—1463], adresată brașovenilor, se spune că aceștia datorau 15 500 florini din care i-au plătit lui Vlad Țepeș numai 4 000; la această dată noul domn cerea plata întregii sume care se cuvenea „săracilor" pentru ca „să nu-i asuprească turcii".

Dacă Vlad Țepeș și-a respectat angajamentul asumat, oprind pe turci în Țara Românească la

1462, saşii şi secuii nu-i vor trimite ajutorul promis, astfel încît viteazul domn a trebuit să înfrunte singur, cu oastea sa, marea armată a sultanului venită să-i supună ţara.

* * *

Înainte de a încheia acest capitol, se cuvine să discutăm pe scurt o problemă importantă : *a fost îndreptăţit Ţepeş să întreprindă măsuri atît de aspre împotriva unor locuitori din sudul Transilvaniei sau a luat aceste măsuri numai datorită cruzimii sale,* aşa cum a susţinut I. Bogdan ?

După cum a rezultat din documentele folosite în textul nostru, *Ţepeş a acţionat împotriva Braşovului sau Sibiului numai ca represalii la atitudinea duşmănoasă a acestora, manifestată prin sprijinirea unor pretendenţi la tronul său, prin amestecul în treburile ţării sale sau prin călcarea hotărîrilor luate de domn ;* faptul acesta l-a mărturisit nu numai Ţepeş în scrisorile analizate, dar însuşi regele Matiaş Corvin care constata, la 1458, că locuitorii Sibiului erau vinovaţi în conflictul cu domnul Ţării Româneşti.

În afară de dovezile expuse mai sus, mai dispunem de încă două mărturii care concordă cu cele deja citate. Astfel, la 1470, Radu cel Frumos, fratele şi urmaşul lui Vlad Ţepeş, arăta braşovenilor : „nu s-a început niciodată nici o răutate de la noi, ci s-a început de la voi", iar mai tîrziu, Neagu, fost vornic, recapitulînd evenimentele, întreba pe aceiaşi braşoveni : „aduceţi-vă aminte, cine început-a să pună oamenii în ţepi ?

Iarăşi pribegii şi voi fiindcă aţi ridicat pe Danul (Dan al III-lea — N. S.) în mijlocul vostru ; apoi Vlad (Ţepeş) voievod pentru aceasta s-a mîniat pe voi şi v-a făcut destul rău şi a început să puie oamenii în ţepi şi cu foc a năvălit asupra voastră".

Cît priveşte măsurile aspre luate împotriva negustorilor saşi prinşi în ţară după hotărîrea domnului de a nu le mai îngădui să pătrundă în interiorul ei, şi acestea erau obişnuite în acea epocă. De pildă, Neagoe Basarab, după ce anunţase pe braşoveni şi pe secui că nu mai au voie să vină să-şi pască vitele fără ştirea reprezentanţilor domniei, cărora trebuiau să le plătească gorştină, îi avertizează cu toată seriozitatea : „dacă voi găsi niscaiva păstori dintre oamenii voştri, apoi domnia mea pe acei păstori îi voi tăia şi vitele cu totul le voi lua. Astfel să nu ziceţi că nu v-am dat de ştire". Exact aşa a procedat şi Vlad Ţepeş cu negustorii aflaţi în ţară. Mai mult încă — însuşindu-şi ideea întăririi şi respectării autorităţii centrale, pentru care militase Ţepeş — Neagoe Basarab preciza că nu vrea ca braşovenii să creadă „că nu este ţara cu domnitor" (adică cu o autoritate ce trebuie respectată), ci să vadă că are un „domnitor destoinic", aşa cum fusese Ţepeş.

De altfel, trebuie să spunem că măsurile aspre luate de Vlad Ţepeş împotriva negustorilor braşoveni nu difereau la fel de acelea pe care aceştia aveau dreptul să le ia împotriva concurenţilor lor ; după legislaţia în vigoare, braşovenii erau îndreptăţiţi să aresteze pe tulburătorii negoţului şi să-i

pedepsească cu spînzurătoarea sau cu tragerea pe roată, iar încălcarea privilegiilor de breaslă se pedepsea în Transilvania, ca şi crima de înaltă trădare, cu scoaterea ochilor, tăierea mîinilor şi picioarelor sau decapitarea. Ţinînd seama de această situaţie, măsurile aspre luate de Vlad Ţepeş împotriva negustorilor saşi nu sînt decît rezultatul aplicării legislaţiei vremii în materie comercială. Braşovenii considerau însă că numai ei aveau „dreptul" să aplice asemenea pedepse aspre pentru a-şi apăra privilegiile.

În sfîrşit, rămîne să discutăm în continuare problema represaliilor în regiunea de la nord de Carpaţi ca răspuns la măsurile ostile luate de unii locuitori de aici împotriva lui Ţepeş şi a ţării sale ; provocat de saşi, domnul Ţării Româneşti a răspuns cu armele vremii sale, arme pe care le-au utilizat sau cu care au ameninţat şi alţi domni cînd au fost puşi în situaţii similare. De pildă, la 1479—1480, Basarab Ţepeluş ameninţa Tohanul şi Zărneştii (care-i ajutaseră pe duşmanul său Laiotă Basarab) că va îndrepta „puterile" sale împotriva lor „şi-i voi arde şi le voi face rău". Mai tîrziu, reproşînd braşovenilor că au început „răzmeriţa" împotriva lui şi că au ridicat „gloată şi oaste" să-i omoare oamenii, Neagoe Basarab îi avertiza că dacă nu doresc pacea şi au început răzmeriţa „apoi de aici înainte să vă păziţi şi aşa să ştiţi că eu voi face Ţara Bîrsei aşa că nu i se va cunoaşte nici locul". Să nu uităm apoi pagubele pricinuite regiunii Făgăraş de Vladislav al II-lea, despre care am vorbit în alt capitol.

Aceasta fiind situaţia, nu ne rămîne decît să recunoaştem că *Vlad Ţepeş a procedat după obiceiurile epocii*, pe de o parte, pentru a asigura libertatea comerţului ţării sale, iar pe de alta pentru a elimina pe pretendenţii la tronul său adăpostiţi în Transilvania şi a pedepsi pe cei care-i susţineau sau îi foloseau ca mijloc de şantaj împotriva sa.

Capitolul VI

VLAD ŢEPEŞ ŞI MAHOMED AL II-LEA. VICTORIA DIN 1462

Ca şi Ştefan cel Mare în Moldova, Vlad Ţepeş a moştenit în Ţara Românească anumite obligaţii faţă de Poartă, obligaţii pe care — ca şi marele său contemporan — a trebuit să le respecte în primii ani de domnie, cînd nu putea înfrunta Imperiul otoman.

Nu se cunosc prea bine împrejurările în care Vlad Ţepeş — care a ocupat tronul cu sprijin transilvănean — s-a împăcat cu Poarta şi a fost acceptat ca domn de sultan. Este posibil ca, la începutul domniei, cînd mai avea sprijinul lui Iancu de Hunedoara, care murise, noul domn să fi fost silit să primească unele condiţii grele. La astfel de condiţii face aluzie Ţepeş într-o scrisoare, citată şi mai sus, adresată braşovenilor la 10 septembrie 1456, prin care-i anunţa că venise la el un sol turc care căuta să-i impună „sarcini mari, aproape cu neputinţă de suportat", printre care şi condiţia de a lăsa trupele turceşti să treacă în Transilvania. O informaţie asemănătoare oferă cronicarul turc Tursun bei, care susţine că Ţepeş „a fost impus faţă de Poartă la dări foarte mari" ; probabil că acesta a fost preţul recunoaşterii lui Ţepeş ca domn al Ţării Româneşti.

Împăcarea cu sultanul a avut loc în octombrie-noiembrie 1456, oricum înainte de 17 decembrie

1456 cînd curtea regală din Buda susținea deja pe pretendentul Dan la tronul lui Vlad Țepeș. Nu trebuie să uităm că, în anii 1456—1458, datorită situației tulburi din Ungaria, domnul Țării Românești era lipsit de sprijin extern, astfel încît nu putea porni lupta singur. De aceea, primii ani ai domniei i-a dedicat consolidării interne, acceptînd în acest timp plata haraciului, în așteptarea momentului favorabil pentru pornirea luptei.

Principala obligație a țării în acea vreme — la care turcii vor încerca să adauge și altele — era haraciul sau tributul, care se ridica la suma de 10 000 de galbeni anual. Pentru a ne da seama ce reprezenta această sumă, vom arăta că în acea vreme (deși datele documentare sînt destul de sărace), prețul mediu al unui sat era de 45—50 de galbeni ; *cei 10 000 de galbeni reprezentau deci valoarea a circa 200 de sate !*

După cum rezultă din relația foarte prețioasă a așa-numitului „ienicer sîrb" (Constantin de Ostroviță), Vlad Țepeș „a venit doi ani de-a rîndul la curtea împăratului de a adus tributul, potrivit înțelegerii. Dar după aceia nu a mai vrut să vină". Data cînd domnul a refuzat să mai plătească tributul, rupînd astfel vechile legături stabilite cu turcii, rezultă din faptul că la 1462 — înainte de marea expediție — sultanul „cerea haraciul pe cei trei ani trecuți". *Anul 1459 (probabil sfîrșitul lui) reprezintă deci o dată importantă din domnia lui Țepeș*, anul în care, refuzînd plata tributului, viteazul domn se declara gata să înfrunte mînia sultanului.

Hotărîrea domnului de a rupe relațiile cu turcii nu a fost luată decît atunci cînd și-a asigurat sta-

bilitatea domniei ; un martor bine informat al vremii, cronicarul bizantin L. Chalcocondil, subliniază faptul că *Ţepeş nu a pornit lupta împotriva turcilor decît atunci cînd i s-a părut că situaţia „Daciei" este sigură,* anume la puţină vreme după ce a ucis pe fruntaşii ţării acuzaţi de trădare şi de schimbarea domnilor.

În afară de situaţia internă, Vlad Ţepeş a ţinut seama fără îndoială şi de împrejurările externe ; în această vreme, Mahomed al II-lea era pe punctul de a termina cucerirea Peninsulei Balcanice prin ocuparea unei părţi din Bosnia (1457—1458), a cetăţii Smederovo (Semendria) din Serbia (1459), ca şi a despotatelor bizantine din Moreea (1459—1460) ; numai Albania mai rezista, sub conducerea viteazului George Skanderbeg. Ţinînd seama de politica de expansiune urmărită de Mahomed al II-lea, domnul Ţării Româneşti se putea aştepta ca ţara sa să aibă o soartă asemănătoare.

Pe de altă parte, în acelaşi an, papa Pius al II-lea (Eneas Silvio Piccolomini, 1458—1464) depunea mari eforturi pentru organizarea unei cruciade antiotomane. La congresul ţinut la Mantova în toamna anului 1459 — deci în acelaşi an cu schimbarea intervenită în politica lui Vlad Ţepeş — războiul contra turcilor era considerat ca fiind „foarte drept şi foarte necesar credinţei creştine", iar papa oferea, pentru susţinerea lui, 100 000 de ducaţi.

La deschiderea discuţiilor, la 26 septembrie, papa Pius a ţinut o lungă cuvîntare în care a analizat pe larg necesitatea războiului contra „necredincioşilor", mijloacele necesare pentru a-i asigura succesul, arătînd şi recompensele ce vor fi acordate

celor care vor lua parte la luptă. După ce a subliniat că pentru cauze mărunte creştinii se războiesc între ei, dar nici unul nu ridică mîna împotriva turcilor, suveranul pontif a pus în faţa participanţilor primejdia ce ameninţa Europa: Mahomed al II-lea va merge din victorie în victorie pînă va răsturna pe toţi regii din Apus şi va supune întreaga lume legii Islamului. Singura salvare era organizarea unei cruciade, pe care papa se declara gata să o conducă.

Papa a întîmpinat însă rezistenţa Veneţiei, care, în schimbul participării, cerea 8 000 de oameni pentru echiparea navelor sale, plata tuturor cheltuielilor făcute pentru pregătirile de război şi organizarea unei armate de 50 000 de călăreţi şi 20 000 de pedestraşi care să meargă la frontierele Ungariei, lucru imposibil de realizat. Reprezentanţii Franţei au răspuns că ţara lor nu poate întreprinde nimic atîta timp cît are relaţii încordate cu Anglia. Solii împăratului german nu se înţelegeau cu cei ai electorilor şi ai altor principi, dar au promis totuşi o armată de 32 000 de pedestraşi şi 10 000 de călăreţi, armată ce nu avea să se reunească niciodată. La rîndul său, regele Cazimir al Poloniei a refuzat să participe la luptă, aflîndu-se în conflict cu Ordinul teutonic.

După lungi discuţii cu delegaţii diverselor state, la 14 ianuarie 1460 papa a citit bula care anunţa războiul împotriva turcilor pe timp de trei ani, război pentru reuşita căruia creştinii trebuiau să se roage în fiecare duminică, la liturghie. În discursul de închidere a lucrărilor congresului, Pius al II-lea a arătat că rezultatele obţinute erau departe de a satisface şi a invocat ajutorul divin

pentru a da principilor și popoarelor voință de luptă împotriva necredincioșilor turci și a altor dușmani ai crucii, precum și putere armelor lor pentru a le asigura victoria în numele lui Dumnezeu.

Preocupați de interese diferite, suveranii Europei nu se arătau dispuși să plece în cruciadă, idee medievală ce-și pierduse semnificația; de altfel, cei mai mulți dintre ei nu erau amenințați direct de primejdia otomană, care nu-i preocupa.

În planurile papei, Matiaș Corvin, regele catolic al Ungariei și „preaiubitul său fiu" duhovnicesc, urma să joace un rol de seamă; la 18 ianuarie 1460, papa îl îndemna să continue pregătirile de campanie, în care își pusese mari nădejdi. În acest an, Matei Corvin a primit ca subsidii suma de 40 000 de galbeni.

Către sfîrșitul anului, la 27 noiembrie și 15 decembrie 1460, ambasadorul venețian la Buda anunța Signoriei planul unei expediții generale contra turcilor, la care urma să participe Veneția, papa, regele Ungariei și alți principi creștini, expediție care trebuia să înceapă în anul 1462. În această expediție urma să fie inclus, desigur, și Vlad Țepeș, dar expediția nu a fost organizată.

Deși papa Pius al II-lea avea o părere foarte bună despre români, pe care-i definește ca fiind „fortissimi et bellicosissimi" (foarte puternici și foarte războinici), Vlad Țepeș nu a stabilit legături directe cu scaunul papal, ci prin intermediul regelui Matiaș Corvin.

Regele Ungariei promisese 40 000 de oameni și participarea personală la luptă, dar promisiunea sa nu s-a realizat.

Se poate spune că singurul din această coaliție antiotomană care a întreprins ceva serios împotriva turcilor — dar fără ajutorul așa-zișilor aliați — a fost Vlad Țepeș, așa cum, mai tîrziu, un alt mare viteaz, membru al unei Ligi „sfinte", avea să lupte aproape singur împotriva Imperiului otoman, în timp ce Sigismund Báthory, principele Transilvaniei, va imita pe Matiaș Corvin în a-și aroga meritele victoriilor obținute și a le trîmbița în Apus.

Este greu de precizat cînd a avut loc înțelegerea dintre Matiaș Corvin și Vlad Țepeș în vederea luptei comune împotriva Imperiului otoman, precum este greu de spus dacă inițiativa a aparținut domnului Țării Românești sau regelui Ungariei, care avea nevoie de aliați în vederea începerii luptei. În stabilirea acestei date trebuie să ținem seama de faptul că, la 10 aprilie 1459, regele Ungariei nu întreținea relații prea bune cu Vlad Țepeș deoarece dădea dispoziții să nu se vîndă domnului arme. Înțelegerea va fi avut loc după această dată, foarte probabil în anul 1460, cînd Matias Corvin era îndemnat de papă să facă pregătiri de război și după consumarea episodului Dan al III-lea, pretendent venit cu ajutor din Transilvania în aprilie 1460.

Cînd s-a aliat cu regele Matiaș Corvin și s-a hotărît să rupă relațiile cu Imperiul otoman, domnul Țării Românești spera că nu va duce lupta singur, așa cum din nefericire se va întîmpla. Pentru a întări această legătură cu regele, Vlad Țepeș s-a căsătorit cu o rudă a lui Matiaș Corvin, la o dată greu de precizat ; căsătoria sa a consfințit alianța politică încheiată.

Turcii au încercat mai întîi, prin solii speciale, să-l împiedice pe Vlad Ţepeş să încheie alianţa cu Ungaria şi să se înrudească cu regele Matiaş Corvin : „turcii, cei mai înverşunaţi duşmani ai crucii lui Cristos, au trimis solii lor cei mari ca să nu ţinem pacea şi unirea făcută între serenitatea voastră şi noi şi să nu căutăm a celebra căsătoria, ci să ne alipim numai la ei şi să mergem la Poarta împărăţiei turceşti", înştiinţa Vlad Ţepeş pe regele Matiaş Corvin la 11 februarie 1462, într-o scrisoare deosebit de importantă pentru istoria relaţiilor sale cu turcii.

Văzînd că nu reuşeşte în acest mod, sultanul a încercat să-l prindă pe domn prin vicleşug, trimiţînd în ţară pe Hamza beg ca să-l ducă la Poartă „prin orice chip s-ar putea : prin înşelăciune, prin jurămînt sau printr-o cursă oarecare, iar dacă nu se va putea aşa, apoi să ne prindă şi, aşa prins, să ne ducă la împărăţie", după cum scria Ţepeş mai departe regelui Ungariei. Domnul a descoperit însă vicleşugul şi, deşi i-a însoţit pe turci spre Giurgiu, a reuşit să le dejoace planul.

L. Chalcocondil se dovedeşte şi de această dată bine informat, oferindu-ne o versiune foarte asemănătoare despre aceste evenimente. El ne spune că sultanul, aflînd de gîndurile de răzvrătire ale lui Ţepeş, care făcuse „învoieli şi alianţă" cu ungurii, a trimis pe diacul Porţii Catavolinos să-l invite la Istambul, iar lui Hamza paşa din Vidin i-a trimis ordin în taină să-l prindă pe domn „cum va putea, fie prin vicleşug, fie în alt chip". Se hotărîse ca, atunci cînd domnul îl va însoţi pe Catavolinos, la întoarcere, Hamza „să-i întindă

în taină o cursă", la înştiinţarea diacului Porţii. Vlad Ţepeş a venit însă însoţit de o gardă puternică şi, cînd a simţit cursa, „s-a luptat în chip remarcabil" şi i-a biruit pe turci, care au fost traşi în ţeapă ; lui Hamza paşa, domnul Ţării Româneşti i-a rezervat o ţeapă mai înaltă, potrivit rangului său.

Asupra acestor evenimente care marchează deschiderea conflictului dintre Ţara Românească şi Imperiul otoman ne-au mai rămas şi alte relatări, în afară de cele prezentate. După Ducas, în anul 1461—1462 (6970), sultanul a cerut lui Ţepeş să se prezinte personal să i se închine şi să-i aducă 500 de băieţi şi 10 000 de galbeni, „tributul ce-l dă în fiecare an". Domnul a răspuns că e gata să plătească haraciul, dar a refuzat copiii, pe care ţara sa nu-i dăduse niciodată ca tribut de sînge. „Cît despre sine (ştiind, desigur, ce păţise tatăl său în 1442, cînd fusese întemniţat de sultan — N. S.), să vină însuşi la închinăciune, şi aceasta e mai cu neputinţă". Cînd a primit răspunsul, sultanul — mîndrul cuceritor al Constantinopolului — s-a înfuriat, dar, preocupat de alte probleme (ocuparea Trapezuntului), s-a mulţumit numai cu tributul, urmînd ca pentru rest să hotărască mai tîrziu. Solii trimişi apoi să ridice tributul ar fi fost traşi în ţeapă.

În schimb, cronicarii turci — căutînd desigur să apere onoarea sultanului — susţin că numai Ţepeş ar fi utilizat viclenia ; turcii, încrezîndu-se, ar fi căzut în cursa întinsă de domnul Ţării Româneşti. *Este însă greu de crezut că turcii erau chiar atît de naivi pe cît îi prezintă cronicarii lor.*

Astfel, Aşîk-paşa Zadé afirma că, fiind chemat la Poartă, Ţepeş ar fi răspuns că nu poate veni fiindu-i teamă că, în lipsa sa, supuşii săi „necredincioşi" vor aduce pe unguri în ţară (deşi turcii ştiau că domnul Ţării Româneşti se aliase cu regele maghiar! — N. S.); de aceea domnul a cerut să i se trimită un paşă din regiunea de margine a Imperiului ca să-i păzească „vilaetul". Fiind trimis Hamza paşa, acesta ar fi fost atacat la miezul nopţii, fiind ucis împreună cu mulţi turci; capul paşei ar fi fost trimis regelui Matiaş pentru a-i dovedi acestuia că Ţepeş „a devenit duşman turcului" (atunci de unde teama domnului de unguri? — N. S.). După aceea, Ţepeş ar fi trecut Dunărea, producînd multe pagube.

Tot de un vicleşug al domnului Ţării Româneşti — dar altfel pus în scenă decît la Aşîk-paşa Zadé — vorbeşte şi autorul *Povestirii despre Dracula voievod*. După acesta, la venirea solului pentru plata haraciului, domnul ar fi răspuns: „Eu nu numai că vreau să dau bir împăratului, ci cu toată oastea mea şi cu toată vistieria mea vreau să merg la dînsul în slujbă. Cum îmi va porunci, aşa îi voi sluji". El a cerut însă să nu i se facă nici un rău lui şi oştenilor săi. Solul a plecat înainte să dea de ştire sultanului, care — ocupat în alte războaie „cu împăraţii şi cu ţările din răsărit" — ar fi fost bucuros de această ştire, poruncind ca Ţepeş să fie primit cu cinstea cuvenită. Dracula ar fi pornit cu „toată oastea" şi, după ce a mers prin ţara sultanului „vreo 5 zile", s-a întors pe neaşteptate şi a prădat „cetăţile şi satele". Aici nu mai este vorba de pedepsirea solilor veniţi să-l prindă pe domn, ci — ca şi la

Aşîk-paşa Zadé — doar de viclenia lui Ţepeş care a păcălit pe turci. Eliminînd din povestire prinderea şi uciderea solilor vicleni de care vorbeşte Ţepeş în scrisoarea amintită, autorul *Povestirii despre Dracula voievod* pune expediţia la sudul Dunării în continuarea soliei turceşti care ar fi pregătit primirea „cu cinste" a oştirii lui Ţepeş, venită, de fapt, să prade.

Din toate aceste versiuni diferite — din care cea mai demnă de încredere ni se pare a fi aceea din scrisoarea lui Vlad Ţepeş — rezultă că *iniţiativa ruperii relaţiilor cu Poarta aparţine domnului şi că el a ştiut să dejoace cu pricepere încercarea turcilor de a-l prinde.*

Aceasta era, de altfel, şi opinia lui Critobul din Imbros, secretarul şi cronicarul lui Mahomed al II-lea, care afirmă că Ţepeş *„s-a răsculat împotriva împăratului.* Şi mai întîi, trecînd pe ascuns peste Dunăre cu putere şi oaste nu puţină, cutreieră cu duşmănie toată ţara sultanului ce-i era vecină, adică regiunea de la Nicopole şi Vidin, luînd pradă foarte multă şi făcînd nu puţin omor, a trecut înapoi şi s-a întors în ţara sa".

Vlad Ţepeş comunica el însuşi regelui maghiar în scrisoarea amintită că atacul la sudul Dunării — care deschidea ostilităţile — a fost răspunsul său dat „celor care ne tot îndemnau cu stăruinţele lor să lăsăm pe creştini şi să trecem de partea lor". *Deschiderea ostilităţilor era deci replica dată de Ţepeş încercărilor turceşti de a-şi impune dominaţia asupra ţării sale prin mărirea obligaţiilor mai vechi ale Ţării Româneşti.*

După ce a prins şi ucis pe Hamza paşa în regiunea Giurgiului, a urmat cucerirea cetăţii prin

surprindere și vicleșug ; prefăcîndu-se că ei sînt turcii care se întorceau din expediție, oamenii lui Țepeș au cerut oștenilor din cetate să le deschidă porțile : „La strigătele oamenilor noștri, turcii deschiseră cetatea cu gîndul ca să intre numai ai lor, așa încît ai noștri se amestecară cu ei și intrară", scrie domnul în depeșa amintită. A urmat un mare măcel, iar cetatea, cucerită astfel, a fost arsă.

Asigurîndu-și spatele, prin distrugerea garnizoanei de la Giurgiu și fiind iarnă (cînd turcii de obicei nu luptau), Țepeș a trecut apoi Dunărea cu o oaste „foarte mare", „a nimicit cu desăvîrșire pe locuitori [...] și caselor le-a dat foc, arzînd totul pe unde mergea".

În scrisoarea sa din 11 februarie 1462 — cînd atacul asupra regiunii din sudul Dunării se încheiase cu succes deplin — Vlad Țepeș anunța pe regele maghiar că arsese o regiune întinsă de la vărsarea Dunării în mare pînă la Rahova. În aceeași scrisoare, Țepeș arăta și numărul exact al celor uciși cu prilejul expediției de pedeapsă : 23 883, „în afară de cei ce au ars prin case sau ale căror capete nu au fost înfățișate dregătorilor noștri".

Din această scrisoare, ale cărei știri au fost popularizate în Apus de regele Ungariei, care-l considera pe Țepeș omul său, uciderea celor 23 000 de turci a fost înregistrată de narațiunile germane despre Dracula voievod, ca și de *Chronicon Mellicense* din Austria, ca fiind una din faptele deosebite ale lui Vlad Țepeș.

Izvoarele deja citate vorbesc și ele despre atacul la sudul Dunării care a băgat groaza în turci. După amintirile ienicerului sîrb Constantin de

Ostroviţa, Ţepeş a trecut Dunărea înghețată „cu toţi oamenii lui [...] mai jos de Nicopole. Şi acolo a dat drumul oamenilor săi ca să prade şi să omoare [...] şi au pricinuit mare pagubă împăratului turcesc".

Autorul *Povestirii despre Dracula* ştie şi el că Ţepeş „a mers cinci zile prin ţara turcească", unde „începu să jefuiască oraşele şi satele şi mulţi prinşi făcu şi-i tăie ; pe unii turci îi punea în ţeapă, pe alţii îi ardea [...] ; toată ţara pe unde a trecut a pustiit-o şi multă pradă a făcut". Este important de subliniat faptul că — după autorul *Povestirii*, neconfirmat însă de scrisoarea amintită — Ţepeş făcea deosebire între turci şi bulgari : în timp ce pe primii îi ucidea, „pe alţii, care sînt creştini, i-a mînat în ţara lui şi i-a aşezat acolo", aşa cum făcuse, de altfel, şi tatăl său, Vlad Dracul, în cursul campaniei din 1445.

În sfîrşit, la 4 martie 1462, Petru de Thomasiis, trimisul Veneţiei, anunţa Senatul că fusese chemat de regele Matiaş Corvin care l-a pus să citească cîteva scrisori primite de la un sol al său pe lîngă Dracula, prin care îl înştiinţa despre pagubele pricinuite şi despre mulţimea celor ucişi pe care i-a văzut „după numărul capetelor înfăţişate, afară de acei ce au fost arşi în locurile acelea". Thomasiis considera isprava lui Ţepeş *„un lucru atît de mare, încît orice creştin trebuie să se bucure din toată inima, fiindcă pînă acum creştinii erau atît de lipsiţi de putere încît nu se vedeau între aceste hotare decît fugind"*.

Din această scrisoare rezultă că expediţia la sudul Dunării s-a făcut din iniţiativa lui Ţepeş, dar cu ştirea lui Matiaş Corvin care-i anunţa re-

zultatele în Apus. După cum reiese din aceeași scrisoare, regele maghiar a utilizat rezultatele expediției lui Vlad Țepeș — pe care-l considera omul său — în scopul obținerii de fonduri din Italia ; în aceeași scrisoare, Thomasiis cerea venețienilor „bani pentru subvenție".

Importanța noului front deschis la Dunăre de Vlad Țepeș era apreciată în Apus, unde știrile erau trimise de Matias Corvin împreună cu copiile de pe scrisorile domnului. Astfel, la 20 martie 1462, raportul ambasadorului venețian la Buda a fost trimis de la Venetia la Roma „dimpreună cu cîteva copii ale scrisorilor trimise regelui Ungariei de voievodul Valahiei, cuprinzînd unele știri fericite".

Faptele lui Țepeș au produs o mare impresie în Imperiul otoman și au băgat groaza în turci. După o mărturie contemporană, *„se speriaseră întru atît multimile (turcilor), încît se socotea fericit cel ce putea trece dincolo, în Anatolia"* (unde se găsea sultanul cu oastea sa).

Pe lîngă actele de cruzime menite să bage groază în turci, expediția la sudul Dunării urmărise unele scopuri militare precise ; mai întîi, să distrugă sistemul cetăților de margine ale Imperiului otoman, cetăți care înlesneau turcilor supravegherea și amenințarea continuă a Țării Românești prin garnizoanele pe care le adăposteau. În al doilea rînd — după cum declara el însuși în scrisoarea amintită — Țepeș urmărise arderea punctelor de trecere peste Dunăre (a vadurilor), pentru a împiedica oștirile turcești să întreprindă o expediție de pedeapsă. La aceasta trebuie să

adăugăm dorința viteazului domn de a crea la sudul Dunării o zonă pustie, de unde turcii să nu poată recruta ostași și spioni și unde să nu poată găsi nici mijloace de aprovizionare. Prin această expediție domnul Țării Românești anticipa o serie de acte asemănătoare pe care le va săvîrși mai tîrziu Mihai Viteazul, urmărind aceleași obiective militare.

Țepeș era conștient de faptul că, atacînd regiunea din sudul Dunării, sultanul nu-l va ierta, considerînd aceasta un act de război. În cunoscuta scrisoare adresată regelui Matiaș Corvin la 11 februarie 1462, domnul arăta că, după ce „noi am călcat pacea cu dînșii", sultanul, „văzînd ce am făcut, a lăsat certurile și neînțelegerile avute atît cu majestatea voastră și cu popoarele supuse vouă, cît și cu celelalte popoare pe unde a avut și toată furia și mînia și-o va vărsa asupra noastră". Țepeș aflase deja că „la sosirea primăverii, (turcii) vor veni ca dușmani contra noastră, cu toată puterea lor".

Ținînd seama de informațiile pe care le avea, domnul Țării Românești cerea grabnic ajutor aliatului său, pe care-l ruga să vină în persoană, dacă poate, iar dacă nu, „să se milostivească a trimite oștile sale în părțile transilvane pînă la sărbătoarea sf. mucenic Grigorie" (12 martie). În cazul în care regele „nu poate da tot poporul" (supușii săi), Țepeș îl ruga să-i trimită „cît va crede de cuviință, cel puțin din părțile Transilvaniei și ale secuilor". Acest ajutor din Transilvania ar fi putut ajunge mult mai repede, dar el nu a fost trimis.

În scrisoarea lui Petru de Thomasiis din 14 iunie 1462 despre mersul operațiunilor din Țara Românească se spune că voievodul Transilvaniei a chemat toți nobilii și oamenii de rînd care pot purta armele pentru a ajuta pe domnul Țării Românești, după porunca regelui, dar că regele și sfetnicii săi erau foarte speriați și se îndoiau că Țepeș, ajutat de transilvăneni, va putea rezista turcilor, aceasta deoarece se considera că domnul dispunea de oșteni mult inferiori ca pregătire oștirii alese a sultanului. Neîncrezători în forțele lui Țepeș, aliații săi l-au abandonat. De-abia la data scrisorii (14 iunie 1462), Matiaș Corvin chema armata sa la Seghedin, unde intenționa să facă inspecția trupelor și apoi să se îndrepte împotriva armatei turcești.

Țepeș își dădea seama de importanța deosebită a luptei țării sale; el avertiza pe regele Ungariei: „Dacă această țărișoară a noastră va pieri, nici măriei tale nu-ți va ieși vreun folos din aceasta și nici un ajutor, căci ar fi spre paguba tuturor creștinilor". Previziunea lui se va adeveri mai tîrziu cînd Ungaria va cădea sub stăpînirea turcească (1526).

În ceea ce-l privește, Vlad Țepeș declara că este hotărît să lupte pînă la capăt, dînd asigurarea „căci nu voim să fugim de cruzimea turcilor, ci în tot chipul voim să avem război cu dînșii". Ca și Ștefan cel Mare mai tîrziu, *Țepeș era conștient că lupta pentru cauza întregii creștinătăți, nu numai pentru țara sa.*

Apelul la ajutor făcut de Vlad Țepeș regelui Ungariei, aliatul său, ni s-a păstrat, într-o formă destul de apropiată de aceea din scrisoarea amin-

tită mai sus, în cronica lui L. Chalcocondil. În acest apel, domnul arăta : „Ați auzit acuma, cred și voi, că împăratul turcilor pornește cu oastea mare la război contra noastră. Și dacă va supune Dacia aceasta (Țara Românească) și o va subjuga, înțelegeți bine și voi că ei nu vor sta în pace și liniștiți locului, ci îndată vor năvăli cu război asupra voastră și locuitorii țării voastre vor avea de suferit nenorociri foarte grele din partea lor. Acuma e deci vremea ca, ajutîndu-ne pe noi să vă ajutați pe voi, oprind cît mai departe de țară armata aceasta ; și să nu lăsați să ne strice țara și să ne nenorocească și să subjuge neamul nostru".

Nu știm cît din textul acestui dramatic apel aparține lui Vlad Țepeș ; este posibil ca L. Chalcocondil — care deținea probabil unele informații și din cercuri oficiale maghiare — să fi compus apelul fie după scrisoarea trimisă regelui Matiaș la 11 februarie 1462 — cînd turcii nu porniseră încă expediția — fie utilizînd o nouă scrisoare trimisă după această dată, pentru că *Vlad Țepeș a repetat aceste apeluri, sperînd că va convinge pe regele ungar să-l ajute.* După cum aflăm dintr-o scrisoare a lui Ladislau de Vesen către dogele Veneției „voievodul (transalpin) în fiecare zi solicită să fie ajutat, fiindcă nu va putea susține singur atîta atac". Însuși regele Ungariei confirma acest fapt cînd scria : *„cu voievodul Țării Românești am încheiat o înțelegere ; în prezent el acționează cu putere și cu succes împotriva turcilor și în fiecare zi ne cere ajutor".*

Deși Chalcocondil afirmă că, ascultînd pe solul lui Țepeș, maghiarii „se simțiră îndemnați să-l ajute și să-l apere cît mai mult" pe domnul ame-

ninţat de turci, iar Matiaş Corvin asigura, la 4 martie 1462, pe Petru de Thomasiis că „se va coborî în Ardeal cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru ca, la nevoie, să se poată uni cu acel voievod şi să facă ce se cuvine să facă un principe creştin", regele Ungariei nu-l va ajuta pe Vlad Ţepeş ; el nu a plecat din Buda decît de abia în luna august, cînd turcii părăsiseră de mult Ţara Românească.

Întîrzierea cu care a acţionat regele Ungariei poate fi explicată prin faptul că, înainte de a dezlănţui atacul asupra Ţării Româneşti, sultanul îi ceruse să-i lase Valahia şi Bosnia, oferindu-i în schimb pacea pentru regatul său şi ameninţîndu-l că, dacă nu acceptă aceste condiţii, va invada cu marea sa armată Ungaria. Este posibil că această ameninţare să-l fi determinat pe regele Matiaş — care nici nu dispunea de forţe prea mari — să nu intervină ; el se va mulţumi să ia unele măsuri de apărare a Transilvaniei.

În primăvara anului 1462, zvonurile despre marile pregătiri turceşti erau comunicate cu multă îngrijorare Veneţiei. Într-una din aceste scrisori se spune : „a înţeles fără îndoială pe diverse căi că turcul are de gînd în acest an să atace acest regat şi că face mari pregătiri, pe apă şi pe uscat, şi că deja armata lui se apropie de hotarele regatului, voind să calce şi să pedepsească pe voievodul transalpin pentru pagubele cauzate de el astă iarnă".

Deşi pregătirile şi scopul lor erau cunoscute, *nimeni nu a luat măsuri pentru a ajuta Ţara Românească, cu toate că Ţepeş avizase pe regele Ungariei de primejdia ce-i ameninţa regatul dacă*

țara lui va fi supusă de turci. De lucrul acesta era convins și ambasadorul venețian, care — la rîndul său — înțelegînd primejdia, avertiza asupra gravelor consecințe ce le-ar fi avut căderea Țării Românești: „este sigur că, venind turcii, întîi vor fi învinși românii, după care va urma acest regat (Ungaria), spre paguba întregii creștinătăți". *Nu era nici prima și nici ultima oară cînd românii erau lăsați singuri în fața primejdiei, deși nu luptau numai pentru apărarea țării lor!*

Aflat în culmea puterii, la cîțiva ani după cucerirea Constantinopolului — eveniment ce produsese o mare impresie în Europa — și neobișnuit să fie înfruntat în acest fel, Mahomed al II-lea, unul din cei mai mari sultani ai turcilor, avea destule motive să pornească războiul împotriva lui Vlad Țepeș: refuzul de a plăti tributul, alianța cu Ungaria, uciderea dregătorilor turci trimiși în Țara Românească și expediția lui Țepeș la sudul Dunării, în Imperiul otoman, unde produsese mari pagube. (Se spune că sultanul a fost atît de supărat de această expediție, încît l-a ciomăgit pe marele vizir Mahmud pașa cînd acesta l-a informat despre acest eveniment).

La toate acestea mai trebuie să adăugăm cererile și îndemnurile pe care sultanul le primea de la unii boieri din Țara Românească, ostili lui Vlad Țepeș; cel puțin așa rezultă dintr-o scrisoare a lui Basarab cel Tînăr către brașoveni din [c. 1479], din care aflăm că unii boieri (nu se spune care) „au fugit de la Vlad voievod la turci și-au adus pe împăratul în Țara Românească și-au călcat-o precum știți".

Independent de acest izvor intern, o altă mărturie externă — relatarea episcopului Nicolae de Modrussa, legatul papal la Buda — confirmă pe de-a-ntregul spusele lui Basarab cel Tînăr. După cum aflase acest episcop dintr-un mediu ostil lui Ţepeş, sultanul ar fi fost „chemat de mulţi boieri valahi împotriva tiranului lor pe nume Dracul".

Ţinînd seama de atitudinea boierimii faţă de Vlad Ţepeş, ca şi de faptul că boierii au mai chemat pe turci împotriva domnilor lor şi cu alte prilejuri (să ne amintim numai de cazul boierilor moldoveni care-l solicitau „prin cereri repetate" pe sultan împotriva unui alt domn energic, Petru Rareş), cele două afirmaţii de mai sus — care nu aveau cum să se contamineze — ni se par demne de crezare.

Pregătirile sultanului au fost deosebit de intense, el însuşi urmînd să conducă marea expediţie de pedeapsă în Ţara Românească, aşa cum va mai face în 1476 împotriva Moldovei. Sultanul a trimis curieri grabnici în tot Imperiul şi „a poruncit oastei să i se înfăţişeze bine şi deplin înarmată şi toată cavaleria uşoară de pradă să-l însoţească în această expediţie". Această armată „foarte mare era a doua (ca mărime) după năvala acestui împărat asupra Bizanţului", avînd o „mare pregătire în ce priveşte armele şi echipamentul", după cum spune L. Chalcocondil.

Cronicarul turc Enverî — aflat în anturajul marelui vizir Mahmud paşa, participant la expediţie — aminteşte cu mîndrie că turcii erau îmbrăcaţi în zale şi în armuri de fier, iar armurile lor străluceau în soare.

Efectivele acestei armate, pe care „abia o ducea pămîntul" — cum spune același Enverî — au fost evaluate în chip diferit de izvoarele contemporane, de la 60 000, din care 25 000 de ieniceri — cît indică bine-informatul Petru de Thomasiis — la 250 000 la Chalcocondil sau chiar 300 000 la Tursun-bei.

Ținînd seama de faptul că efectivele care au cucerit Constantinopolul au fost de circa 80 000 de luptători, plus trupele auxiliare și că armata ce urmărea să supună Țara Românească era considerată a doua ca mărime după aceea care asediase capitala bizantină la 1453, vom admite efectivele minime de 60 000 de luptători, la care se adăugau — ca și la 1453 — trupele auxiliare (încă circa 20 000).

Nu putem însă să nu amintim că sultanul însuși, în scrisoarea adresată principelui Caramaniei Ibrahim bey, confirmată mai tîrziu de cronicarul Ibn Kemal, susținea că plecase în expediție cu 15 tümene, adică cu circa 150 000 de oameni (este posibil însă ca unii dintre aceștia să nu fi trecut Dunărea, ci să fi încercat o manevră de diversiune spre Ungaria). Efectivele erau, oricum, foarte mari, ținînd seama de faptul că la luptele din Apus participau în această vreme cîteva zeci de mii de luptători.

Pe lîngă această armată uriașă de uscat, sultanul a mai trimis în expediție o oaste pe mare, transportată de 25 de trireme și 150 de alte vase; aceasta avea drept scop principal să cucerească Chilia.

Cît privește pe Vlad Țepeș — deși chemase sub steagurile sale „oastea cea mare" a țării, cuprin-

zînd pe toţi locuitorii în stare să poarte arme de la vîrsta de 12 ani în sus (*„da XII anni in suxu"*) — după acelaşi Petru de Thomasiis, nu reuşise să strîngă decît 22 000 de oşteni, cifră pe care Balbi o urcă la 30 000 (această ultimă cifră e acceptată şi de autorul *Povestirii despre Dracula*).

Întrucît Thomasiis indică şi pentru trupele otomane efectivele cele mai mici (60 000 de oameni), vom admite şi în cazul oştirii Ţării Româneşti efectivele înregistrate de acelaşi autor. Aceste efective au trebuit însă împărţite în două : o parte a rămas să lupte cu turcii (circa 15 000), iar restul (circa 7 000) a fost trimis la graniţa cu Moldova. *Raportul era deci de 4—5 la 1 în favoarea armatei otomane* (ţinînd seama şi de trupele auxiliare, ca şi de împărţirea oastei lui Ţepeş).

Pe lîngă această evidentă superioritate numerică, oastea lui Mahomed al II-lea apărea contemporanilor — îngrijoraţi de soarta Ţării Româneşti — mult superioară ca pregătire, fiind formată, în mare parte, din oşteni de profesie. Acelaşi Petru de Thomasiis raporta cu îngrijorare Veneţiei că la Buda exista temerea că Ţepeş va fi învins „deoarece ai săi sînt oameni de rînd iar turcii oameni aleşi şi cu pregătire militară".

Dar aceşti „populi" (oameni de rînd) — deşi inferiori numeric şi ca pregătire militară — ştiau că de hotărîrea cu care îşi vor apăra glia depindea soarta ţării şi a urmaşilor lor. Ei luptau pe pămîntul strămoşesc pe care-l iubeau şi-l cunoşteau bine, sub comanda unui voievod care-şi dovedise vitejia şi priceperea în purtarea războiului cu

turcii ; de partea lor era superioritatea morală a armatei care-şi apăra ţara de primejdia cotropirii.

Se afirmă că, înainte de a porni la luptă, viteazul domn ar fi spus oştenilor săi : „*Cine se gîndeşte la moarte, acela să nu meargă cu mine, să rămînă aici*". *Hotărît lucru, nu era loc pentru laşi în asemenea momente de mare primejdie pentru ţară !*

Deosebit de semnificativă pentru curajul şi dîrzenia pe care Ţepeş reuşise să le insufle ostaşilor săi este o întîmplare povestită de L. Chalcocondil. După faimosul atac de noapte, soldatii turci au prins un ostaş al lui Ţepeş pe care l-au dus în faţa marelui vizir, care l-a întrebat unde e armata ţării. Soldatul „a răspuns că ştie bine, dar despre aceasta, de frica aceluia (a lui Tepeş — N. S.) n-ar putea spune nimic". Ameninţat cu moartea „el spunea într-una că e gata să moară oricînd, dar să descopere ceva cu privire la acela n-ar putea să îndrăznească". Vizirul s-a minunat mult de tăria oşteanului şi a adăugat cu teamă că, dacă Ţepeş „ar avea o armată însemnată (de asemenea ostaşi — N. S.), s-ar putea să ajungă la mare putere". După cum spunea marele N. Iorga, „pentru întîia oară, Mahomed al II-lea, neobositul războinic, găsise, în sfîrşit suflete care-l uimeau prin puterea lor tăcută şi fără trufie".

Informat de apropierea trupelor turceşti, Vlad Ţepeş a încercat să le oprească la Dunăre sau cel puţin să le întîrzie trecerea, aşa cum va face mai tîrziu, în 1595, Mihai Viteazul. Încă de la 15 mai 1462, oştile Ţării Româneşti erau pe linia fluviului, aşteptînd duşmanul.

La 27 mai 1462 se aflase la Buda, prin intermediul juzilor cetății Turnu Severin, că sultanul plecase din Constantinopole la trei zile după Sf. Gheorghe (26 aprilie), „cu mare număr de oșteni și arme" și că 300 de barcazuri și corăbii au pătruns pe Dunăre și pe Morava pentru a debarca la Vidin. Impresionat de primejdia ce amenința și Ungaria, episcopul de Oradea adresa un apel dramatic întregii creștinătăți, cerîndu-i să se ridice la luptă împotriva turcilor, arătînd că „Dunărea geme de corăbii, iar fruntea nesfîrșitei oștiri și-a așezat corturile pe maluri".

Memoriile unuia dintre participanții la această luptă, Constantin de Ostrovița — cunoscut și sub numele de „ienicerul sîrb" — constituie cel mai amănunțit izvor despre modul cum au reușit oștile otomane să treacă Dunărea la începutul lunii iunie. După cum ne relatează ienicerul, trupele turcești au atins Dunărea în dreptul orașului Nicopole ; în cealaltă parte a fluviului, la Turnu (Măgurele), Vlad Țepeș aștepta cu oștenii săi „și oprea trecerea oștii împăratului".

Văzînd că nu poate trece fluviul, sultanul a întrunit un adevărat consiliu de război ; el a promis ienicerilor o răsplată bogată dacă vor reuși să treacă în Țara Românească. Ienicerii au răspuns că vor putea trece Dunărea numai noaptea cu luntrile. Faptul că s-a ales această alternativă a trecerii peste fluviu la adăpostul întunericului dovedește că sultanul și-a dat seama că pierderile oștirii sale ar fi fost mult mai mari dacă ar fi încercat să facă această operație ziua, cînd trupele române ar fi opus o rezistență dîrză. În plus, s-a hotărît ca trecerea să se facă mai în aval de

locul unde se găsea tabăra lui Ţepeş, unde se presupunea că rezistenţa va fi mai slabă. Odată luată această hotărîre, „împăratul a poruncit să li se dea (ienicerilor) 70 de luntri potrivite ; pe lîngă aceasta, să li se mai dea şi altele de care aveau nevoie şi de asemenea bombarde, tunuri mobile şi altele mari".

Cînd s-a făcut noapte, ienicerii au trecut cu luntrile Dunărea şi, lăsîndu-se duşi de valuri, au reuşit să acosteze la ţărm la o distanţă de „cîteva stadii mai jos de locul unde stătea oastea voievodului". După ce au realizat acest prim cap de pod la nord de marele fluviu, turcii care trecuseră s-au îngropat în şanţuri, pentru a nu putea fi atacaţi de ostaşii călări ai lui Ţepeş, şi au aşezat tunurile în jurul lor.

Odată trecută oastea pedestră, turcii au încercat să ia cu asalt tabăra lui Ţepeş, dar au fost respinşi de români cu pierderea a 300 de ieniceri. Sultanul, care nu trecuse încă Dunărea, „s-a întristat foarte mult", deoarece „se temea foarte mult ca să nu-i fie ucişi toţi ienicerii". Pînă la urmă, trăgînd un foc intens din cele 120 de bombarde trecute peste fluviu, turcii au respins avangarda oastei Ţării Româneşti. Creîndu-se astfel o stare de oarecare siguranţă pe malul stîng al fluviului, toate trupele turceşti au reuşit să treacă, iar oastea lui Ţepeş a fost silită să se retragă, întrucît nu putea înfrunta armata sultanului în loc deschis, acolo unde acesta era avantajat de superioritatea numerică copleşitoare a trupelor sale.

Mulţumit de acest prim succes, sultanul şi-a ţinut promisiunea : a împărţit ienicerilor 30 000 de galbeni, iar ienicerilor care nu erau liberi le-a

dat libertatea „să poată lăsa cui vor voi averea lor după moarte". În acest fel, Mahomed al II-lea căuta să îmbărbăteze trupele sale de elită.

După trecerea Dunării, oştile turceşti au început înaintarea ; cum ele au intrat în ţară prin dreptul oraşului Turnu (Măgurele), iar ţelul expediţiei era ocuparea capitalei ţării, Tîrgovişte, înaintarea s-a făcut în direcţia nord-est, pe o rută greu de reconstituit cu precizie.

Potrivit ştirilor date de cronicarul Enverî, la scurtă vreme după trecerea Dunării (probabil undeva în regiunea Teleormanului), turcii au fost loviţi prin surprindere de oastea română astfel încît „au izbucnit plînsete şi jalea a cuprins rîndurile (oştii) din Anatolia". Pînă la urmă, trupele lui Ţepeş ar fi fost împresurate de turci şi din 60 000 de oşteni „numai 1 000 şi-au găsit scăparea", însuşi domnul fiind rănit. Exagerarea lui Enverî este atît de evidentă, încît nu are nevoie de nici un comentariu.

Încă înainte de trecerea fluviului de către oştile sultanului, flota trimisă pe mare intrase pe Dunăre ; ajunsă la Brăila — cel mai important centru comercial al Ţării Româneşti din acea vreme, „în care (românii) fac un comerţ mai mare decît în toate oraşele ţării" — au ars-o.

Această trupă (ale cărei efective nu le cunoaştem) avea drept scop să silească pe Ţepeş să-şi împartă armata în două, iar în caz de nevoie, să acopere retragerea sultanului. Se pare că armata otomană aflată în partea de est a ţării nu a reuşit să înainteze în interior ; la retragerea lui Mahomed al II-lea, ea se găsea în aceeaşi regiune. A reuşit totuşi să blocheze aici o parte din armata

lui Ţepeş, care nu a mai putut participa la luptele cu oastea cea mare a sultanului.

În faţa mulţimii trupelor turceşti, ştiind că nu poate risca o luptă decisivă datorită superiorităţii numerice covîrşitoare a adversarului, Vlad Ţepeş a aplicat tactica cea mai adecvată, care devenise tradiţională în războaiele de apărare a ţării, tactică pe care o aplicaseră cu succes atît bunicul său, Mircea cel Bătrîn, cît şi tatăl său, Vlad Dracul. Despre primul, L. Chalcocondil spune că — la invazia trupelor lui Baiazid — „cu multă grijă şi-a pus la adăpost în muntele Braşovului femeile şi copiii". După aceea, urmărind armata turcă, „săvîrşea isprăvi vrednice de amintit, dînd lupte cînd vreo unitate duşmană, rupîndu-se, se îndrepta undeva prin ţară după hrană sau la prădat vite ; şi aşa, cu foarte mare îndrăzneală, se ţinea de armată [...] Şi se zice că, armata fiind în cale, se ţinea strîns în urma ei, punînd-o la mare suferinţă şi o aducea în situaţii grele şi nu înceta să-i facă stricăciune".

La fel a procedat şi Vlad Dracul la 1442 : după cum spune Wavrin, deoarece românii nu erau atît de puternici pentru a înfrunta mulţimea turcilor, ei s-au retras spre munţi, ducînd la adăpost femeile, copiii şi toate bunurile ce puteau fi salvate, lăsînd astfel pustie cîmpia pe unde înaintau turcii.

Cunoscînd bine procedeele de luptă ale predecesorilor săi, Vlad Ţepeş a făcut la fel : mai întîi, „a trimis sus la munte toate femeile şi copiii" ; apoi a distrus totul în calea invadatorilor, lipsindu-i astfel de posibilitatea de a se aproviziona. Măsurile luate de domn au avut urmările dorite. În vremea aceea, oştile utilizau ca unic mijloc de

aprovizionare rechiziția forțată a hranei pe teritoriul invadat ; lipsite de acest singur mijloc de aprovizionare, într-o țară pustiită conștient de apărătorii ei, trupele turcești au început să simtă apropiindu-se spectrul foamei. În afară de foame, fiind vară, trupele turcești erau chinuite de sete ; setea devenea cu atît mai greu de suportat cu cît „arșița soarelui era așa de puternică încît pe vestmintele de zale ale gaziilor se putea face chebap", mărturisește un cronicar turc.

„În drum nu se ivea nimic decît sate arse, fîntîni din care nimeni nu cuteza să scoată apă, lanuri secerate fără de vreme, pășuni dogorîte și din toate părțile, înainte, în urmă, la dreapta, la stînga, uriașa pădure de sălcii și fagi" (N. Iorga) ; prin acest pustiu torid înaintau trupele turcești.

Vlad Țepeș știa prea bine că, silite de foame și de sete, detașamentele inamice vor fi obligate să se depărteze de grosul taberei pentru a căuta hrană și apă. Urmărind îndeaproape armata sultanului, oastea Țării Românești nimicea imediat detașamentele otomane ce căutau cu disperare hrana și care, fiecare în parte, constituia o forță mult mai ușor de învins. „Pregătindu-și cîțiva călăreți noaptea foarte adesea (sau) ziua de cele mai multe ori, ieșea din păduri, pe drumuri ocolite și poteci cunoscute, și nimicea pe neașteptate mulți turci, (aflați) fie în căutarea hranei, fie depărtați mai mult de tabără", mărturisea ienicerul sîrb. Ca și bunicul său Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș întregea astfel cu sabia opera nimicitoare a foamei, cauzînd „pierderi foarte grele" trupelor turcești, cum spune L. Chalcocondil.

Un participant la această expediție, ienicerul sîrb de care am mai pomenit și care și-a redactat memoriile spre sfîrșitul vieții, își mai amintea încă, după mulți ani, groaza ce simțise înaintînd prin țara pustiită, așteptînd mereu atacul prin surprindere al oștenilor români : „ne cuprinsese o spaimă mare, deși voievodul român avea o oaste mică și peste tot eram cu mare grijă și ne îngropam în fiecare noapte în șanțuri ; totuși, nu puteam fi siguri".

În afară de această hărțuială continuă, care crea o stare de nesiguranță și măcina trupele turcești, oastea lui Vlad Țepeș „ataca tot grosul lor (turcilor) pe cînd nu se așteptau nicidecum la aceasta și, după ce răpunea pe mulți (din ei), pînă să se adune (la luptă), fugea iar în păduri și nu-l lăsa pe dușman să dea lupta în condiții egale". Este greu de spus cîte asemenea atacuri va fi dat oastea lui Țepeș ; numărul de două indicat de Balbi se referă, probabil, la atacurile mari, nu la aceste hărțuieli aproape continue.

În această atmosferă apăsătoare, în care trupele turcești, flămînde și înfricoșate, înaintau prin țara pustiită, are loc marea lovitură a lui Vlad Țepeș : *celebrul atac de noapte din 17 iunie 1462, menit să demoralizeze oastea otomană*, atac despre care pomenesc, în diverse forme, toate izvoarele relative la campania din anul 1462.

Domnul Țării Românești a ales acest moment cu multă dibăcie : după un marș istovitor de 10—12 zile printr-o țară necunoscută, în care din orice parte putea să apară dușmanul prin surprindere, mîndra oaste turcească pe care „de abia o ducea pămîntul" își rărise simțitor rîndurile ;

mulți turci fuseseră uciși în luptele de hărțuială sau pe cînd se îndepărtau de tabără, alții renunțaseră să mai înainteze din pricina bolii, a foamei și a setei, iar alții dezertaseră pentru a-și salva viața. Cu toate aceste pierderi, ținînd seama de numărul mare al oștenilor plecați în expediție cu sultanul, armata otomană păstra încă o evidentă superioritate numerică, precum și superioritatea de dotare, fiind înzestrată cu tunuri de care oastea lui Țepeș se pare că era lipsită. Trebuie, de asemenea, să admitem că și trupele române suferiseră unele pierderi în timpul acestor lupte.

Cunoscînd bine situația și știind că nu va putea înfrunta oastea turcă la cîmp deschis, unde ar fi fost înfrînt, Țepeș s-a gîndit la o soluție nouă, pe care nu o mai aplicase nici un domn înaintea sa, dar pe care o va relua peste 5 ani, la 1467, la Baia, Ștefan cel Mare : atac prin surprindere noaptea, la adăpostul întunericului. (Pentru Mahomed al II-lea, atacul de noapte nu era cu totul nou ca tactică de luptă : el însuși îl folosise împotriva Constantinopolului în 1453).

Asupra regiunii unde a avut loc acest atac de noapte, izvoarele nu ne dau prea multe precizări. După opinia lui Balbi, atacul s-ar fi desfășurat „cînd turcii se apropiaseră de munți", în orice caz nu departe de Tîrgoviște, unde sultanul a ajuns după faimosul atac.

Locul declanșării atacului a fost ales dinainte de domn, care și-a întărit în vecinătatea lui o tabără cu metereze și cu șanțuri, în apropierea unui „decor" pregătit și el din vreme, și anume pădurea de țepi cu trupurile turcilor uciși mai îna-

inte, „decor" pe lîngă care trebuiau să treacă apoi oştile sultanului.

Din foarte interesanta relatare a episcopului Nicolae de Modrussa rezultă, dimpotrivă, că Ţepeş ar fi fost silit să dea lupta ; fiind urmărit de sultan „prin întreaga Valahie timp îndelungat", domnul a fost găsit ascuns „într-un munte oarecare, în care valahul, sprijinit de natura locului, se închisese cu 24 000 de oameni care îl urmaseră de bunăvoie". Asediat de turci, „cînd şi-a dat seama că sau va pieri de foame, sau va cădea în mîna prea crudului duşman şi socotind că ambele eventualităţi sînt nedemne de oameni viteji, a îndrăznit să comită o faptă demnă de a fi amintită. Chemîndu-i, aşadar, pe ostaşi şi înfăţişîndu-le situaţia, i-a convins uşor să invadeze tabăra duşmană cu trupele-i împărţite şi fie să cadă vitejeşte în luptă, cu glorie şi cinste, fie, dacă soarta va fi favorabilă acestei iniţiative, să se răzbune împotriva duşmanului". Întrucît ştim din alte izvoare că trupele lui Ţepeş au urmărit tot timpul pe turci, este greu de crezut că ele au putut fi surprinse de sultan. Oricum, reţinem cuvintele lui Modrussa despre vitejia cu care s-au bătut românii.

Înainte de declanşarea atacului, Vlad Ţepeş s-a informat precis asupra modului cum era organizată şi apărată tabăra sultanului. După opinia lui L. Chalcocondil, domnul însuşi „venea şi ziua foarte aproape de tabără şi se uita la cortul împăratului şi la cortul lui Mahmud paşa şi la piaţă". După acelaşi cronicar, viteazul domn (care ştia turceşte) „ar fi pătruns deghizat ca iscoadă chiar în tabăra sultanului şi, umblînd prin ea, a iscodit

cum este tabăra". Cunoscîndu-i îndrăzneala și știind că Țepeș urmărea un scop precis: uciderea sultanului, putem admite informația dată de Chalcocondil.

Modul cum a decurs faimosul atac de noapte și efectele lui dezastruoase pentru oastea otomană ne sînt înfățișate de numeroase mărturii, dintre care cele mai complete și mai demne de crezare sînt cronica lui L. Chalcocondil și relatarea lui Nicolae de Modrussa, care și-au cules informațiile foarte probabil de la unii participanți la luptă.

Descrierea lui L. Chalcocondil este cea mai amănunțită; ea a fost utilizată de toți istoricii care s-au ocupat de acest faimos atac, istorici care au acceptat, cei mai mulți, știrile așa cum sînt date de cronicarul bizantin. După Chalcocondil, Țepeș ar fi năvălit noaptea cu 7 000 sau 10 000 de călăreți, producînd „o spaimă mare în tabără", unde turcii „înspăimîntați și apucați de mare frică din cauza năvalei, se și socoteau dați cu totul pieirii". Atacul avea loc la lumina făcliilor și în sunete de corn. Turcii, „deși apucați de mare frică", nu și-ar fi părăsit corturile, deoarece crainicii sultanului strigau prin tabără ca toți oștenii să rămînă pe loc, sub amenințarea cu moartea. Primul corp de oaste întîlnit de oștenii lui Țepeș a fost armata asiatică, care a fost repede pusă pe fugă.

Oastea Țării Românești, înaintînd „în ordine desăvîrșită și bine închegată", urmărea să ajungă la cortul sultanului. Din greșeală însă a nimerit la corturile vizirilor Mahmut și Isaac, unde „s-a dat o luptă mare", în care românii, „luptînd în rînduri bine strînse, n-au avut nici o pierdere care ar fi vrednică de însemnat".

Cît timp a durat lupta în fața acestor corturi, garda sultanului a avut posibilitatea să se pregătească pentru a întîmpina atacul românilor ; aceștia nu s-au mai putut lupta decît puțin timp, deoarece se lumina de ziuă și au trebuit să se retragă. După opinia lui Chalcocondil — infirmată de alte izvoare — turcii ar fi suferit doar „puține pierderi" ; cît privește pe români, cronicarul bizantin arată că au pierdut și ei „cîțiva oameni, puțini de tot".

Descrierea lui Chalcocondil este prețioasă îndeosebi pentru că indică scopul principal al atacului de noapte : uciderea sultanului, prin care Țepeș urmărea să creeze o stare de debandadă într-o tabără lipsită de conducătorul ei atît de priceput ; dacă sultanul ar fi fost ucis, fără îndoială că atacul de noapte ar fi avut urmări dezastruoase pentru oastea otomană.

Iată cîteva pasaje din inspirata descriere a atacului de noapte făcută de N. Iorga, după Chalcocondil : „într-o noapte nouroasă, oameni mlădioși ca fiarele ieșiră, învăluiți în prietenosul întunerec, de supt bolțile frunzelor negre ; cete-cete, pînă se făcură vreo zece mii. Erau țărani cu opinci, cu o sabie aspră la coapsă, cu ciomege pe umeri ; nici încălțămintea, nici armele lor nu făceau nici cel mai mic zgomot ; nemărginita groază față de stăpîn, care era în mijlocul lor, dorința strașnică de a-și răzbuna pe acel ce venise pentru a le prăda și risipi avutul, le amuțise gurile. Cînd ajunseră numai la marginea lagărului [...] un chiot sălbatic cutremură văzduhul fără lumină și secerătorii începură, după poruncă, să taie un drum drept spre cortul sultanului [...] Nemărginitul furnicar vuia

de un zgomot îndrăcit în noaptea greoaie, pe care o despicau numai faclele lui Ţepeş care-şi căuta drumul spre cortul sultanului [...] Un ceas de noapte trecea după celălalt şi duşmani noi răsăreau înaintea luptătorilor noştri, care obosiau culcînd lanurile vii. Se mîntui în sfîrşit cu spahiii, şi pe dînşii îi înghiţi noaptea în fugă. Atunci şirul strîns al ienicerilor, gata să moară pînă la unul, numai să-şi scape măreţul domn, răsări negru, mut, în raza roşie a faclelor de lumină. În fund se înroşiau zorile, ca din prisosul sîngelui ce se vărsase. Era ziua, care număra prin lumina ei destăinuitoare puterile fiecăruia. Românii cotiră [...] şi vîntul iute al dimineţii îi fură în codrul de unde veniseră".

O altă descriere foarte interesantă, mai puţin utilizată de istorici, este aceea înregistrată de la participanţi la luptă de către episcopul Nicolae de Modrussa, după opinia căruia oastea lui Ţepeş a provocat în tabăra turcilor „un măcel de necrezut", fără a suferi mari pierderi. În relatarea lui Modrussa intervine un element nou : o anumită lipsă de hotărîre şi curaj a unuia din comandanţii armatei române (ca la Baia în 1467 !) a făcut ca rezultatele atacului să fie mai puţin strălucite ; dacă nu ar fi fost această lipsă de curaj şi dacă turcii nu ar fi păstrat disciplina, Ţepeş ar fi obţinut *„cea mai mare şi strălucită victorie"*.

Iată textul lui Modrussa : domnul „a pătruns la începutul nopţii cu o parte a trupelor în tabăra turcească, străpungînd fortificaţiile ei, în tot cursul nopţii, alergînd ca un fulger în toate direcţiile, a făcut măcel mare ; încît, fie dacă celă-

lalt dintre comandanți, căruia îi încredințase restul trupelor, ar fi avut tot atîta curaj, fie dacă turcii s-ar fi conformat mai puțin strict poruncilor repetate ale sultanului de a nu părăsi garnizoanele din pricina ciocnirilor nocturne, fără îndoială că valahul ar fi dobîndit cea mai mare și mai strălucită victorie. Dar întrucît nici celălalt comandant nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, după cum fusese stabilit și din această pricină nici turcii nu au păzit cu mai multă străsnicie locurile lor, după ce a provocat un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atît de mare pe mulți dintre ai săi, dintre care totuși foarte mulți au fost răniți, Dracul a părăsit tabăra dușmană înainte de zorii zilei și s-a reîntors în aceiași munți (de unde venise), fără ca cineva să îndrăznească a-l urmări într-atît le dăduse de furcă și vîrîse groaza în toți".

O descriere asemănătoare celei făcute de Chalcocondil, dar ceva mai simplă, ne-a lăsat cronicarul Ducas, după care Țepeș „rînduindu-și bine oamenii, a năvălit cînd era încă întuneric și, nimerind în partea dreaptă a taberii, a intrat deodată înăuntru și pînă la ziuă a tăiat turci fără număr : și pînă ce s-a luminat de ziuă, mulți turci s-au ucis între ei". Ducas adaugă un element nou : anume că turcii, desigur buimăciți de somn și neștiind care-i adversarul, s-au ucis unul pe altul ; se pare deci că tabăra turcească nu a reușit să păstreze ordinea de care vorbește Chalcocondil.

Tot de o mare izbîndă românească vorbește și autorul *Povestirii despre Dracula*, după care — în cursul atacului de noapte — Țepeș „a nimicit o mulțime" de turci.

Față de mărturiile categorice despre succesul oștilor române în timpul atacului de noapte, numai cronicile turcești caută, în chip firesc, să ascundă pierderile suferite de trupele otomane, afirmînd că încercarea lui Vlad Țepeș de a ataca tabăra sultanului, noaptea, prin surprindere, nu a reușit. Astfel, cronicarul Orudj susține că Mahomed al II-lea „nu a putut să dea lupta cu afurisitul voievod Dracula-oglu, căci acesta nu a venit față-n față, ci a atacat peste noapte, dar n-a izbutit".

Într-un mod asemănător prezintă lucrurile și alți cronicari otomani, pe care nu ne putem baza datorită exagerărilor evidente. Una din cele mai detailate descrieri este a lui Tursun bei, care consideră că ciocnirea, deși sîngeroasă, „a fost ca și cum o picătură de apă s-ar lovi de un ocean". După părerea sa, din oastea lui Țepeș „nu a rămas nici un sfert". După opinia lui Așîk-pașa Zadé și Nești, „n-au scăpat nici jumătate din necredincioșii care veniseră"; autorul cronicii anonime *Tevarih-i al-i Osman* susține chiar că „toată oastea" lui Țepeș a pierit, iar domnul a rămas singur! În schimb, Hodja Husein este mai milos; el nu omoară decît „mai multe mii de ghiauri"! *Ce putem crede din aceste exagerări evidente, care fac să dispară jumătate, trei sferturi sau chiar toată oastea lui Țepeș?*

Singura ispravă a oștii sultanului pe care și-o mai amintea la bătrînețe ienicerul sîrb era aceea că, a doua zi după atacul de noapte, turcii „au prins cîteva sute de români și împăratul a poruncit ca pe toți să-i taie în două". Tardivă răzbunare pentru marile pierderi suferite în timpul atacului de noapte, cînd — după același martor

ocular, care exagerează în mod evident sub puternica impresie produsă de faimosul atac — românii „au omorît o sută de mii de turci" !

Alte izvoare indică cifre mai mici : 30 000 sau 50 000. *Important de subliniat este faptul că aceste izvoare notează disproporţia dintre pierderile mari suferite de turci şi pierderile neînsemnate ale românilor.*

Afirmaţia lui Chalcocondil potrivit căreia dimineaţa, după atacul de noapte, sultanul ar fi trimis un corp de oaste să urmărească armata lui Ţepeş, din care „a nimicit mulţi", este infirmată de alte izvoare, în primul rînd de Nicolae de Modrussa, care ştie că sultanul, înspăimîntat de cele întîmplate, a părăsit el, însuşi, tabăra. „Cine putea să se gîndească a-i urmări (pe români), cînd se văzu în sfîrşit cu groază ce lăsaseră în urmă, cînd ienicerimea singură stătea sub arme în mijlocul cîmpului sămănat cu movile de trupuri, pe cînd din zare se întorceau sfioşi fugarii pe caii lor obosiţi" ?, se întreba pe bună dreptate N. Iorga.

După atacul de noapte, Chalcocondil afirmă că sultanul a continuat marşul spre capitală, luînd în fiecare noapte măsuri speciale de apărare : „îşi înconjura tabăra cu palisade şi înăuntrul palisadelor o întărea şi o ţinea închisă şi punea străji mari ca de obicei şi dădea porunci ca oştile să-i fie zi şi noapte sub arme". Înaintînd astfel cu armata în rînduri strînse, Mahomed al II-lea a ajuns la capitala ţării lui Vlad Ţepeş, care ar fi fost apărată de tunurile acestuia ; din motive greu de înţeles, sultanul nu a încercat să cucerească oraşul, ci a trecut pe lîngă el.

La cîţiva km de Tîrgovişte — pe unde ştia că va trece sultanul — Ţepeş pregătise un spectacol special : pe o lungime de circa trei km şi o lăţime de un km se întindea o cîmpie de ţepi în care erau înfipte circa 20 000 de cadavre de turci ucişi ; în coşurile piepturilor celor morţi, intraţi în putrefacţie, ciorile şi vulturii îşi făcuseră cuiburi. Acesta era un „spectacol pentru turci şi pentru însuşi împăratul" ; în faţa acestei sinistre privelişti, turcii „s-au înspăimîntat foarte".

Întrucît faimosul atac de noapte a avut loc la 17 iunie şi cum unele izvoare (Balbi, de pildă) susţin că au fost două atacuri, este foarte probabil că armata sultanului a mai suferit un asemenea şoc, probabil în timpul retragerii spre partea de răsărit a ţării. La un asemenea atac pare a se referi o cronică italiană care vorbeşte de o luptă datată la 23 iunie, în care turcii ar fi pierdut circa 40 000 de oameni. Iată textul : „tabăra sultanului care se afla în Valahia a fost bătută pe apă şi pe uscat de români la 23 iunie. Au fost circa 40 000 de prizonieri şi morţi". Am putea să ne gîndim la o datare greşită a atacului de noapte, cînd turcii ar fi suferit — după alte izvoare — pierderi apropiate (50 000 de oameni), dar faptul că e vorba de o luptă pe apă şi pe uscat ne îndeamnă să admitem o regiune apropiată de Dunăre.

Ca dată, această luptă este apropiată de aceea la care a avut loc asediul Chiliei şi rănirea lui Ştefan cel Mare : 22 iunie, ceea ce ne-ar putea determina să admitem că asediul cetăţii pe apă a fost însoţit de lupte terestre. Să nu uităm că, la data amintită, Vlad Ţepeş se afla însuşi în

partea de răsărit a țării, pentru a organiza apărarea ei. După cronicarul Enverî, cea de-a doua luptă s-ar fi dat în regiunea Buzău (deci înainte ca sultanul să fi ajuns la Brăila).

Ținînd seama de toate aceste informații, *evenimentele ce au urmat după atacul de noapte sînt greu de reconstituit cu precizie.* Un lucru este sigur : *fiind obligat să plece la scurtă vreme după atacul de noapte pentru a apăra hotarul dinspre Moldova, Vlad Țepeș nu a putut profita în întregime de roadele victoriei sale ;* dacă ar fi urmărit fără întrerupere trupele sultanului după acest atac, izbînda sa ar fi fost și mai categorică.

Cu excepția cronicarilor turcești — care aveau tot interesul să ascundă insuccesul unui sultan obișnuit cu victoriile — *toate celelalte izvoare vorbesc de retragerea precipitată și în dezordine a trupelor otomane, care nu au reușit să-și atingă scopul expediției, acela de a îngenunchea Țara Românească și de a o aduce sub dominația otomană.*

Despre data cînd a început retragerea, izvoarele cuprind date controversate. După opinia lui Ducas, „tiranul" (sultanul — N.S.), învins și „plin de rușine", ar fi hotărît retragerea chiar în dimineața cînd s-a încheiat sîngerosul atac de noapte (deci la 18 iunie). Întrucît Chalcocondil susține că după acest atac luptele au continuat, iar cronicile turcești afirmă că sultanul se afla în regiunea Brăilei la sfîrșitul lunii iunie (și nu avem motive să ne îndoim de exactitatea acestei date), este foarte posibil ca Ducas să se refere, de fapt, la fuga temporară din tabără a sultanului, fugă despre care aflase la Buda și episcopul Nicolae de

Modrussa, care spune : „Cercetîndu-i pe cei care au participat la această luptă, am aflat că împăratul turcilor, pierzînd în acea noapte (a atacului — N. S.) orice încredere în privinţa situaţiei sale, a părăsit în ascuns tabăra, luînd-o la fugă în chip ruşinos : şi ar fi continuat drumul dacă, dojenit de prieteni şi adus înapoi, aproape împotriva voinţei sale, nu ar fi văzut în zorii zilei tabăra la locul ei". Întors în tabără şi constatînd „marea pierdere suferită de ai săi", aflînd şi de zvonul (neîntemeiat — N. S.) că „ungurii aduc întăriri lui Dracul", Mahomed al II-lea „s-a grăbit să se întoarcă de unde venise şi a trecut Dunărea în acelaşi loc pe unde fluviul îşi îndreaptă cursul spre nord" (deci spre sudul Dobrogei, ceea ce nu contrazice cronicile turceşti).

O opinie asemănătoare are şi autorul *Povestirii slavone*, care afirmă că, după atacul de noapte, cînd Ţepeş ar fi ucis „o mulţime de turci", sultanul „a plecat cu mare ruşine" şi „nu a îndrăznit să meargă (mai departe) împotriva lui" (Ţepeş).

Izvorul folosit de Felix Petancić mărturiseşte şi el că Ţepeş „l-a silit pe Mehmed [...] să se întoarcă în fugă spre Dunăre cu mari pierderi dintre ai săi şi cu ruşinea de a fi dat dosul".

O informaţie asemănătoare ne oferă Balbi, bine informatul reprezentant al Veneţiei, care — după ce aminteşte de cele două atacuri date de oastea română, atacuri soldate cu mari pierderi pentru turci — susţine că sultanul, înţelegînd că este învins, „a ridicat în grabă tabăra şi a trecut fluviul îndărăt", ajungînd la Adrianopol la 11 iulie 1462.

După ştirile culese de Bocignoli la începutul secolului al XVI-lea, sultanul, fiind atacat mereu

de Ţepeş, „cum nu avea nici aprovizionare pentru armată şi cum nici nu voia să-şi primejduiască ostaşii atacîndu-l pe Dragul * (Vlad Ţepeş) ce stătea închis în desişurile pădurilor, a fost silit să se întoarcă de unde venise, fără pradă, fără izbîndă şi după ce a pierdut pe mulţi dintre ai săi".

În timpul retragerii precipitate spre Dunăre, turcii erau loviţi mereu prin surprindere de trupele române, ceea ce mărea spaima şi graba invadatorilor. După cum spune Chalcocondil, „taberei îi era, ce-i drept, frică de dacii care întru nimic, cu mai puţină îndrăzneală, făceau cîte o mare ispravă, dar (turcii) în mare grabă au trecut peste Istru". Se înţelege că o oaste învingătoare nu s-ar fi retras în asemenea grabă, cuprinsă de teamă.

Această armată ce se retrăgea în debandadă, „fără nici un semn de victorie", a fost văzută de un sclav albanez, fugit din Adrianopole, care mărturiseşte cu o sinceritate pe care nu i-o putem pune la îndoială că majoritatea trupelor turceşti veniseră pe jos, într-o stare jalnică, deoarece caii muriseră de foame şi de sete. Căutînd să calmeze spiritele agitate, sultanul a încercat să le ridice moralul prin „unele manifestări de veselie", urmărind „să facă pe supuşii săi să creadă că stăpînul lor s-a întors victorios".

La fel de precară era şi situaţia flotei otomane, care s-a întors din expediţie fără să fi realizat

* Bocignoli îi dă numele de Dragul în loc de Dracul deoarece avea o deosebită stimă pentru Vlad Ţepeş, considerat de el „bărbat ager şi cît se poate de priceput în treburile ostăşeşti".

obiectivul principal pentru care fusese trimisă: cucerirea Chiliei. La 25 iulie scapă din Constantinopol o corabie românească, al cărui comandant aflase în capitala Imperiului despre *„marea înfrângere a sultanului"* în expediția din Țara Românească; el văzuse și flota turcească, aflată în aceeași stare ca și armata de uscat. Vorbind ca specialist, corăbierul descrie o situație văzută cu ochii săi, astfel încît nu ne putem îndoi de adevărul spuselor sale. În plus, el consemnează și rezultatul final al expediției așa cum era el cunoscut și acceptat în capitala Imperiului otoman: *mare înfrîngere a sultanului* („grande rotta del Turcho").

Cînd a primit informațiile de la corăbierul român, la 31 iulie 1462, dregătorul insulei Creta declara în calitatea sa oficială că le „confirmă", aceasta fiind dovada certă că *lumea mediteraneană era convinsă de victoria lui Țepeș.*

Convins și el de izbînda românilor, regele Matiaș Corvin își însușește chiar o parte a meritelor victoriei asupra lui Mahomed al II-lea, trimițînd în Apus o solie care anunța la Veneția, printre altele, zdrobirea sultanului „de către unguri și români". Un ecou al acestei solii este înregistrat de către A. Guidobonus, sol al Milanului la Veneția, în raportul pe care-l redactează în acest oraș la 30 iulie.

Înfrîngerea sultanului a produs o stare de mare nemulțumire în capitala Imperiului, obișnuită să primească numai trupe învingătoare. Un alt izvor contemporan „stăruie asupra murmurului ce se ridica din mijlocul poporului din suburbiile

orașului, datorită știrilor răspîndite cu iuțeala fulgerului despre măcelul provocat printre turci de către Țepeș ; plîngerile celor care își pierduseră rudele apropiate cresc tumultuos, pînă ce sultanul (care intrase noaptea pe furiș în Adrianopol) se vede silit să plece din oraș".

Faptul că Țara Românească nu a fost supusă de turci în timpul campaniei din iunie 1462 și că aceștia au fost siliți să se retragă învinși este mărturisit, dealtfel, și de alte izvoare din care vom mai cita cîteva. Astfel, în *Analele sîrbești* se spune : „a mers sultanul Mehmed în Vlahia și împotriva lui Vlad voievod și nimic nu a izbutit" ; o altă apreciere : „l-a bătut Dracula" pe sultan în timpul nopții.

Cronicile venețiene sînt unanime în a recunoaște victoria lui Țepeș. Astfel, în cronica lui D. Malipiero se afirmă că domnul Țării Românești a întîmpinat oastea turcă cu o puternică armată și „a înfrînt-o voinicește" ; într-o altă cronică citim : „turcii au fost puși pe fugă și bătuți rău" ; într-o a treia cronică se relatează : „a fost înfrîntă oastea turcilor", fiind uciși 30—40 000 dintre aceștia.

În sfîrșit, în anul 1475, după ce Țepeș fusese eliberat din detenție de Matiaș Corvin, solul italian Fl. Roverella explica nădejdile puse în reînscăunarea fostului domn prin următoarele cuvinte: „Se speră că zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut și altădată, cînd le-a dat o strașnică bătaie în părțile Țării Românești".

Ecourile victoriei românești din anul 1462 vor fi înregistrate nu numai de contemporanii lui Țepeș, dar și de unii istorici și scriitori din secolele urmatoare. De pildă, Ioannes Cuspinianus (1473—1529), istoric german cunoscut în vremea sa, înregistra pe larg știrea despre luptele din 1462, cînd sultanul a fost învins și silit să fugă în mod rușinos. Pentru faimosul atac de noapte, Vlad Țepeș va fi considerat mai tîrziu de către specialiștii în istoria artei militare drept *„un des plus grands capitaines de son siècle"*. *

Este evident din toate aceste mărturii — cele mai multe evocate înaintea noastră și de alți istorici, îndeosebi de A. D. Xenopol și de B. T. Câmpina — că *expediția sultanului în Țara Românească s-a terminat cu un mare insucces și că cuceritorul Constantinopolului nu a reușit să supună țara lui Vlad Țepeș*. Dealtfel, după L. Chalcocondil, acest fapt ar fi fost recunoscut de însuși Mahomed al II-lea, care văzînd „realizările" lui Țepeș din fața Tîrgoviștei, declarase că *„nu poate să ia țara unui bărbat care face lucruri așa de mari"*. După opinia cronicarului bizantin, sultanul ar fi rostit aceste cuvinte înainte de a da ordinul de retragere, aceasta fiind deci concluzia trasă la încheierea expediției.

„Cînd vedem că din Caffa pînă în Constantinopole, din Milano și Veneția pînă în Candia, toate izvoarele grecești, polone, ungurești, italiene, caffenze, vorbesc de izbînda lui Vlad contra turcilor, ni se pare că nu putem face altceva decît să primim părerea că sultanul Mahomed a fost

* „Unul din cei mai mari căpitani ai secolului său."

bătut de Vlad Țepeș", susținea pe bună dreptate A. D. Xenopol.

Ideea a fost reluată de Barbu Câmpina în excelentul său studiu apărut la împlinirea a 500 de ani de la victoria din 1462, în care susține — ca și Xenopol — că *biruința lui Țepeș nu poate fi pusă la îndoială de îndată ce a fost înregistrată de numeroase mărturii răspîndite pe o arie geografică atît de întinsă*, mărturii care nu aveau cum să se influențeze sau să se contamineze. În plus, faptul că victoria din 1462 a fost recunoscută chiar și în cercurile ostile domnului Țării Românești — ca cele de la curtea regală din Buda, unde personalitatea marelui domn era ponegrită sistematic și cu mijloace propagandistice bine organizate — este o dovadă că „faptele de arme ale lui Țepeș impuneau respectul, că ele reprezentau o realitate materială imposibil de tăgăduit chiar printre detractorii cei mai înverșunați ai meritelor lui", din mediul cărora și-a cules informațiile trimisul papei Pius al II-lea, episcopul Nicolae de Modrussa, a cărui mărturie despre atacul de noapte am citat-o mai sus.

Aceasta este, dealtfel, și aprecierea unor istorici străini, ca G. Giraudo, care afirmă: *„izvoarele mărturisesc aproape în unanimitate că românii au obținut un important succes"*. La rîndul lor, doi din ultimii cercetători ai domniei lui „Dracula", Radu Florescu și R. T. Mc. Nally, susțin și ei că Vlad Țepeș a oferit turcilor o lecție pe care ei nu au uitat-o ușor, reușind să păstreze autonomia țării sale.

Ţinînd seama de toate aceste mărturii ale izvoarelor, ca şi de concluziile istoricilor care au cercetat problema înaintea noastră, va trebui să admitem împreună cu aceştia că, în luptele din 1462, *Vlad Ţepeş a ieşit victorios şi că sultanul a fost silit să părăsească Ţara Românească fără să fi reuşit să-şi realizeze ţelul, acela de a supune ţara şi de a-l înlocui din scaun pe Ţepeş.*

Capitolul VII

CĂDEREA ŞI ARESTAREA LUI VLAD ŢEPEŞ

Ceea ce nu au reuşit sultanul şi marea sa armată în Ţara Românească vor reuşi Radu cel Frumos, fratele lui Ţepeş, şi boierii ţării, clasa conducătoare din acea vreme, care îl vor părăsi treptat pe viteazul domn, după ce acesta alungase oştile invadatoare, şi vor trece de partea lui Radu, lăsat de sultan „la marginile Ţării Româneşti pentru a ademeni sufletele românilor care ar fi voit să-l părăsească pe Dracula", după cum ne spune unul din cei mai serioşi şi bine informaţi martori contemporani, Balbi, reprezentanul Veneţiei.

Ştirea dată de Balbi este confirmată aproape cu aceleaşi cuvinte de Chalcocondil — şi el unul din cronicarii în general bine informaţi ai vremii — după opinia căruia sultanul „l-a lăsat pe Dracula (Radu cel Frumos — N.S.), fratele domnului Vlad, acolo în ţară, ca să trateze cu dacii şi *să aducă ţara sub ascultarea lui*" (subl. ns. — N.S.). După ce a dat ordin unei paşale de margine să-l ajute pe Radu, căruia i-a lăsat un număr de oşteni, sultanul a părăsit Ţara Românească.

Asupra modului cum a ajuns sultanul la această soluţie ni se pare că cea mai potrivită explicaţie este aceea dată de Donado da Lezze : după atacul de noapte, în care a pierdut mulţi oşteni, sultanul „a vrut să plece de disperare" ; atunci s-ar fi prezentat Radu (aflat în suita sultanului), propunîn-

du-i să rămînă el domn, în schimbul unui tribut. *Acestea au fost deci împrejurările care l-au determinat pe sultan să renunţe la planul „maximal" — acela de a transforma ţara în paşalîc — şi să accepte o soluţie mai modestă, un domn tributar într-o ţară rămasă liberă.*

Întrucît retragerea sultanului s-a făcut prin partea de sud-est a Ţării Româneşti, este de presupus că în această regiune a fost lăsat Radu cel Frumos, susţinut de trupele otomane ; de aici îşi va întinde apoi stăpînirea spre vest.

După retragerea sultanului a urmat o perioadă tulbure în istoria Ţării Româneşti, în care cei doi fraţi care se înfruntau căutau fiecare să-şi întărească forţele spre a-şi elimina adversarul. Paralel cu acţiunile militare — în timpul cărora Vlad Ţepeş a obţinut o serie de noi succese — avea loc o altă luptă, psihologică, de lămurire a boierilor munteni ; această luptă nu a fost mai puţin importantă decît acţiunile militare propriu-zise, care continuau.

Spre deosebire de Ţepeş, care — victorios fiind — dorea continuarea luptei, Radu cel Frumos oferea boierilor pacea şi „prietenia" cu sultanul. După cum declară bine informatul L. Chalcocondil, fratele lui Vlad Ţepeş a înfăţişat boierilor situaţia tristă în care se găsea ţara, devastată de război, susţinînd că singura ieşire era acceptarea împăcării cu Imperiul otoman, pe care se oferea să o medieze. Radu cel Frumos „vorbeşte ca mandatar al turcilor, despre făurirea unor raporturi de prietenie din care sînt vădit excluse formele cele mai apăsătoare ale dependenţei Ţării Româneşti faţă de sultan ; era nu numai o urmare

imediată a înfrîngerii care silise pe turci la o modestie puțin obișnuită, dar și condiția [...] pe care boierii au pus-o pentru acceptarea lui Radu încă din vremea primelor demersuri ale acestuia, așadar înainte de începutul campaniei". În același timp, condamnînd politica lui Vlad Țepeș, Radu cel Frumos promitea indirect boierilor că el nu va utiliza metodele acestuia și va domni fără asprime și fără țepi.

După cum s-a arătat într-un studiu de curînd publicat, „un factor care a avut o pondere importantă în fixarea poziției boierimii față de turci a fost și desfășurarea politicii de centralizare desfășurate de domnie. Adversari de principiu ai unei autorități centrale puternice, boierii aveau de cumpănit între adversarul intern al privilegiilor lor și adversarul extern al țării lor, pentru a stabili care din cei doi în conjunctura dată era mai primeidios" (Florin Constantiniu).

Chiar dacă „discursul" înregistrat de Chalcocondil nu va fi fost rostit întocmai de Radu cel Frumos nu putem să nu recunoaștem că, în tot ceea ce spune, Radu prezintă cu fidelitate atît situația grea a țării, devastată de război, cît și soluția pe care o întrezărea o parte a boierimii, partizană a înțelegerii cu turcii, boieri care — mărturisește mai tîrziu Bocignoli — vor declara apoi lui Țepeș că sînt pentru încheierea păcii cu Poarta.

Convinși pe rînd de argumentele lui Radu cel Frumos — arată mai departe Chalcocondil — boierii „au recunoscut că tînărul e de preferat pentru ei față de domnul Vlad" și au început să pă-

răsească pe rînd pe Ţepeş, trecînd în tabăra lui Radu.

Este foarte probabil — aşa cum credea N. Iorga — că Radu cel Frumos a reuşit să pună mîna pe familiile boierilor trimise la adăpost în timpul războiului, căpătînd astfel posibilitatea de a efectua anumite presiuni asupra lor. Această afirmaţie se bazează pe textul lui Donado de Lezze, după care Radu, „ştiind că toate sufletele creştine ale ţării erau adăpostite într-o anumită pădure, s-a dus la sultan şi s-a înţeles cu el să-i dea domnia, promiţîndu-i să-i fie tributar şi credincios". După ce familiile refugiate au ajuns în mîna turcilor, locuitorii „au fost mulţumiţi să accepte ca domn de fratele lui Dracula şi în acest fel oamenii (prinşi) au fost eliberaţi". Despre acest şantaj al lui Radu nu vorbesc însă alte izvoare : aceasta nu înseamnă însă că viitorul domn nu l-ar fi utilizat.

Părăsirea lui Ţepeş de către boierii săi este confirmată mai tîrziu şi de Bocignoli, pe baza unor informaţii căpătate din Ţara Românească. „Scăpaţi de teama duşmanului (deci după retragerea sultanului din ţară — N.S.), uitînd de tot binele avut de la Dragul", boierii „au început să urzească lucrături duşmănoase pentru răpunerea lui Dragul, să se dea în lături de la slujba ostăşească, să-i laude pe turci, să-i ponegrească isprăvile lui Dragul, să declare că izbînda va ajunge odată mai dăunătoare pentru învingători decît pentru învinşi, să susţină că ei nu pot avea pe turci de duşmani şi să-şi dea părerea că trebuie încheiată o alianţă cu ei, chiar cu stabilirea unui tribut". Boierii credeau că prin plata acestui tribut vor putea cumpăra

pacea de la turci. Din cele spuse de Bocignoli se vede că propaganda și argumentele lui Radu cel Frumos dăduseră rezultate și că boierii — deveniți acum mai curajoși la adăpostul oferit de prezența lui Radu, susținut de turci — declarau că preferă unui domn războinic și aspru ca Țepeș pe fratele său care le oferea pacea prin înțelegerea cu sultanul. Deosebit de importantă ni se pare afirmația lui Bocignoli că numai după plecarea sultanului boierii au început „să se dea în lături de la slujba ostășească", ceea ce dovedește că, *pînă la izgonirea dușmanului, boierii nu lipsiseră de la această „slujbă"*.

Cu totul alta era atitudinea lui Vlad Țepeș față de aceea a fratelui său și a boierilor ce trecuseră de partea acestuia : viteazul domn — învingător fiind și așteptînd ajutorul promis de ruda sa, regele Matiaș Corvin — rămînea intransigent în fața dorinței de împăcare a boierilor cu turcii, cerîndu-le să lupte mai departe pentru apărarea libertății. Aceste discuții dramatice dintre Vlad și boierii săi ne sînt redate de același Bocignoli, după care neînfricatul luptător „se străduia să-i îndemne (pe boieri) să nu ceară pace de la învinși, ci să se apere cu armele [...] și *să-i convingă să trăiască în libertate*". Domnul declara răspicat : „că *nu va îngădui niciodată cît va trăi ca Țara Românească să ajungă tributară turcilor*". În aceste cuvinte îndrăznețe și demne recunoaștem pe Țepeș, cel care declara — în scrisoarea din 11 februarie 1462, analizată mai sus — hotărîrea sa fermă de a nu fugi din fața primejdiei și de a se bate „cu orice preț" împotriva oștilor otomane invadatoare.

Dintre aceste două poziții — cea a lui Vlad Țepeș, care cerea continuarea luptei pentru asigurarea independenței țării, și aceea a lui Radu cel Frumos si a unei părți a boierimii, care considerau preferabilă împăcarea cu turcii — pînă la urmă a ieșit biruitoare cea de-a doua, astfel încît boierii l-au acceptat ca domn pe cel care le oferea posibilitatea împăcării cu sultanul.

Prin intermediul lui Radu cel Frumos, Mahomed al II-lea a propus restabilirea statului Țării Românești de „teritoriu al legămîntului, tributar" (*dār al-ahd*), cu care Islamul încheia un tratat, lăsîndu-l în stăpînirea valahilor ; sultanul renunța astfel la intenția cu care pornise în expediție de a transforma țara în „teritoriu al păcii, al Islamului" (*dār-al-islam*), aceasta însă numai cu condiția înlocuirii lui Vlad Țepeș cu Radu, fapt cu care boierii au fost de acord.

După cum remarca pe bună dreptate B.T. Câmpina, sultanul pornise în expediție „cu gîndul de a înfăptui înrobirea completă a țării". Întrucît boierii se temeau și ei de o asemenea perspectivă (care ar fi dus la confiscarea domeniilor lor), au trebuit să rămînă lîngă domn pînă ce sultanul a fost silit să plece din țară și, implicit, să-și schimbe planurile, oferindu-le „prietenia" prin intermediul lui Radu cel Frumos ; această „prietenie" era de preferat pentru boieri transformării țării în pașalîc.

Întrucît unii istorici si-au exprimat opinia că boierii l-au părăsit pe Vlad Țepeș deoarece acesta a fost învins de turci, ni se pare necesar să reproducem aici analiza foarte temeinică făcută acestor împrejurări de Florin Constantiniu : „Atît

timp cît exista ameninţarea unei stăpîniri *directe* turceşti la nordul Dunării — cu repetarea, deci, a confiscărilor de moşii şi a nimicirii, fizice sau economico-politice a stăpînilor — boierii se aflau alături de domnul lor pentru a lupta împotriva semilunii ; de îndată însă ce izbînda militară românească vădea turcilor imposibilitatea supunerii prin arme a ţărilor române şi, prin urmare, obligativitatea intrării în negocieri şi a acordării de concesii, boierimea era dispusă să trateze şi să accepte formele politice care să-i garanteze situaţia economică, socială şi politică, chiar şi sub apăsătoarea dominaţie turcească. Factorul decisiv al acestor schimbări de poziţie era constituit de consecinţele demo-economice ale războiului antiotoman [...] Pentru a se pune la adăpost de aceste grave prejudicii şi pentru a evita angajarea într-un efort militar, adesea epuizant, boierimea a căutat să găsească un *modus vivendi* cu Poarta, care însă să nu-i ruineze nici avuţia, nici să-i ştirbească autoritatea socială şi politică". Pentru înţelegerea dialectică a poziţiei boierimii, trebuie să mai arătăm că „părăsirea domnului de către boieri a avut loc *după* înfrîngerea invadatorilor turci, atunci cînd : 1) exista pentru boieri primejdia unui spor de putere şi de autoritate a domnului ; 2) înfrînt în încercarea de a lua în stăpînire directă teritoriul românesc — ceea ce implica introducerea regimului timariot — sultanul era nevoit să caute colaborarea politică a boierimii pentru a elimina un domn indezirabil Porţii, fiind deci obligat să accepte condiţiile acestei boierimi". Condiţia fundamentală a acceptării unui domn impus de turci era „menţinerea — şi deci recunoaşterea de către

Poartă — a structurilor economice și sociale românești, care asigurau marilor stăpîni de pămînt poziția dominantă în societate".

Trebuie să subliniem faptul că, la 1462, cînd au recunoscut dominația otomană, boierii au făcut-o foarte probabil pe baza unei înțelegeri, pe care turcii învinși au trebuit să o accepte. Asupra împrejurărilor în care s-a ajuns la înțelegerea cu sultanul și la acceptarea tributului dispunem de o foarte interesantă relatare de la sfîrșitul secolului al XV-lea, datorată umanistul italian Filippo Buonaccorsi-Callimachus, stabilit în Polonia. Iată ce spune el despre lupta condusă de Vlad Țepeș și rezultatele ei : „Adaugă aici expedițiile de atîtea ori întreprinse (de turci) și tot de atîtea ori ineficace împotriva valahilor, care neam e divizat astăzi în [...] părți, dintre care niciuna, cînd a cunoscut maximum de înflorire, nu trimetea în război mai mult de 16 000 de ostași. Și totuși, acei dintre ei care se numesc Bessarabi (locuitorii Țării Românești), nu numai că au rezistat timp foarte îndelungat cu forțe atît de mici împotriva întregii puteri a turcilor, dar foarte adesea chiar i-au atacat, înainte de a-l pierde, din pricina luptelor interne crîncene, pe acel mare comandant și domn al lor, Vladislav Dracula ; de care fiind lipsiți, de mirare că nu au sucombat pe dată, cu totul. Mult timp după aceasta, au ajuns la supunere, astfel încît totuși și-au păstrat toate așezămintele lor, averea și pînă aproape și libertatea". *Este vorba deci de o supunere condiționată care asigura în mare măsură libertatea țării, situație obținută pe baza luptei lui Vlad Țepeș.*

Faptul acesta va rămîne mult timp viu în amintirea boierilor din Ţara Românească ; la 23 septembrie 1601 — după uciderea mişelească a lui Mihai Viteazul şi reintrarea Ţării Româneşti sub dominaţia otomană — boierii arătau sultanului că „vor continua să procedeze în acelaşi fel cum au făcut de circa 140 de ani de cînd recunosc superioritatea otomană".

Revenind la evenimentele din 1462, pe măsură ce boierii îl părăseau pe Vlad Ţepeş, tabăra lui Radu cel Frumos se întărea, astfel încît acesta — atrăgînd armată şi susţinut de turci — „a năvălit şi a pus mîna pe domnie", supunînd apoi treptat ţara. Faptul este răspicat recunoscut de Chalcocondil, după care Radu — nu turcii — „a supus ţara Daciei".

Este foarte probabil că, începînd din august pînă în noiembrie — cînd Ţepeş va dispare în condiţiile de care vom vorbi îndată —, Ţara Românească a avut doi domni : în partea de răsărit şi sud a ţării Radu cel Frumos, iar spre apus şi nord Vlad Ţepeş, în tot acest timp luptele dintre cei doi continuînd cu rezultate schimbătoare.

Este greu de stabilit cu precizie succesiunea şi amploarea acestor lupte, deoarece izvoarele care ne furnizează date despre ele, fiind în general depărtate de locul unde s-au desfăşurat acţiunile, înregistrează doar ecourile luptelor la data cînd respectivele ecouri au ajuns în regiunea la care ne referim, fără precizarea datei cînd au avut loc evenimentele propriu-zise ; de aceea *nu putem acorda o încredere absolută acestor izvoare.* În plus, autorii acestor relatări nu sînt toţi prea bine informaţi, luînd drept adevăruri unele zvonuri pe care

le auzeau ; de pildă, în iulie se auzise la Constantinopol că Radu a fost prins de Vlad și tras în țeapă împreună cu „aproape 4 000 de turci". Știrea a ajuns în această formă la Veneția și s-a răspîndit apoi în Europa. În asemenea condiții, se înțelege că *este greu de stabilit cu precizie desfășurarea exactă a evenimentelor.*

Unul din principalele izvoare relative la aceste lupte, așa-numita „relație din Rhodos", distinge „patru războaie" purtate pe teritoriul Țării Românești în anul 1462 ; cum cel de-al treilea război ar fi început „după 26 iulie", rezultă că autorul relației amintite consideră că de la această dată — cînd sultanul nu se mai găsea pe teritoriul Țării Românești — ar fi început luptele dintre partizanii celor doi domni. Afirmația l-a determinat pe B. T. Câmpina să susțină că de la această dată „fruntașii clasei stăpînitoare începeau să treacă în tabăra lui Radu cel Frumos și îl recunoșteau drept conducătorul lor".

Din această relație, ca și din afirmația *Povestirilor slavone* despre viața lui Țepeș, potrivit cărora domnul a avut timp să instituie „viteji" după războiul cu turcii, ar rezulta că între plecarea sultanului (sfîrsitul lunii iunie) și reluarea luptelor (sfîrșitul lunii iulie) a trecut o lună, timp în care adversarii și-au regrupat, probabil, forțele și în care a început procesul de „lămurire" a boierilor de către Radu cel Frumos.

Faptul că, încă din acel timp, Radu a reușit să strîngă în jurul lui o parte a boierimii care l-a recunoscut domn rezultă din scrisoarea adresată brașovenilor de vicecomitele secuilor, Albert de Istenmezeye, la 15 august 1462, cînd acesta le cere

să părăsească pacea cu Radu cel Frumos, „voievodul părților transalpine". Vicecomitele manifesta un oarecare scepticism față de planurile regelui Ungariei cînd scria : „de rege, de voievod și de nobilii regatului să nu vă fie teamă, căci (acum) au ei altele de făcut". Întrucît în condițiile acelea, cînd Matiaș Corvin venea să ajute pe Țepeș, ardelenii nu puteau să țină seama doar de titlul acordat de sultan lui Radu, ni se pare normal ca vicecomitele să-i fi spus voievod știind că el fusese acceptat de o parte a boierimii, că nu mai era adică doar un simplu pretendent susținut de turci. Nu poate fi o întîmplare că în aceeași vreme — cîteva zile înainte de 21 august — un ostaș aducea la Caffa vestea despre „destrămarea (oștilor — N.S.) valahilor".

Intr-una din luptele dintre cei doi frați, cea de-a patra după relația amintită, la 8 septembrie 1462, oștenii lui Țepeș ar fi ucis circa 30 000 de turci care susțineau pe Radu cel Frumos (cifră desigur exagerată), victoria avînd un larg ecou în Peninsula Balcanică. După aceeași relație, în octombrie, la primirea știrii despre biruința lui Țepeș, călugării din Rhodos „au tras clopotele în semn de bucurie și au cîntat Te Deum spre lauda și gloria domnului".

Subliniind importanța acestei lupte, B. T. Câmpina o considera „momentul culminant al războiului început la 26 iulie" ; după același autor, această victorie, îndepărtînd orice amenințare din partea turcilor, a „eliberat" tendințele de destrămare manifestate în tabăra lui Țepeș, tendințe pe care primejdia otomană — prezentă pînă atunci — le împiedica să se manifeste. Avem impresia că această

explicație este valabilă mai ales în ceea ce privește oastea de țărani, care nu a părăsit tabăra domnului decît după ce a dispărut primejdia otomană ; precum se știe, în luptele pentru tron țărănimea nu se amesteca (aceste lupte fiind duse de steagurile de „slugi" ale boierilor), astfel încît prezența ei nu mai era necesară de îndată ce ultimele trupe turcești fuseseră înfrînte. Dacă țăranii se vor fi întors în mare parte la casele lor pentru a strînge bruma de recoltă rămasă și a-și repara sau reconstrui căminele, boierii și „slugile" lor vor rămîne mai departe în luptă, împărțiți în două tabere, fiecare susținîndu-și domnul. Treptat, treptat, în lunile următoare, tabăra lui Țepeș a slăbit, în timp ce Radu cel Frumos își întindea autoritatea asupra unei părți tot mai mari din țară.

Este greu de fixat cu precizie ordinea în care diversele categorii sociale l-au părăsit pe viteazul domn, ca și ordinea și numărul boierilor care au trecut de partea lui Radu cel Frumos. O parte a boierilor a rămas alături de Țepeș, fugind apoi de teama lui Radu cel Frumos în Transilvania ; dintre aceștia sînt amintiți în documente ca „necredincioși" ai noului domn : Mihai, Stan, Mircea, Stoica și Mînzea sau Manzila, ruda lui Vlad Țepeș.

Alți boieri au trecut — nu știm însă cînd — de partea lui Radu cel Frumos, care i-a păstrat sau i-a numit mai tîrziu în sfatul domnesc ; dintre ei amintim pe Cazan al lui Sahac și Duca (prezenți în sfatul lui Radu începînd din 1463) și pe Voico Dobrița, citat ca membru al sfatului începînd din 1464.

La începutul lunii octombrie, părăsit de cea mai mare parte a boierilor, dar avînd încă o oaste destul de numeroasă, Vlad Ţepeş a fost nevoit să treacă în Transilvania, unde ajunsese în sfîrşit ruda sa Matiaş Corvin. După cum spunea B. T. Câmpina: „la această dată Vlad Ţepeş încetase de a mai fi singura garanţie a independenţei faţă de turci iar stăpînirea lui în ţară atîrna doar de amintirea unei victorii, o amintire glorioasă firească, dar mai străină de practica imediată a lucrurilor decît măsurile sîngerosului autocrat."

* * *

Ce făcuse în tot acest timp de dramatice încleştări regele Ungariei, Matiaş Corvin, aliatul şi ruda lui Vlad Ţepeş, cel căruia domnul Ţării Româneşti îi ceruse în repetate rînduri ajutor împotriva turcilor încă din primăvară şi care apărea în lumea apuseană drept campionul luptei antiotomane? După cum spune N. Iorga, „Matei se urnia foarte greu. Ca să se suie pe calul său de război, el aştepta vestea sigură că Mohamed, cu care nu ţinea deloc să se lupte, a şi trecut Dunărea îndărăt. Încă la 15 iulie, cînd nu se ştia de întorsul turcilor, el era tot la Buda, de unde se lăuda că vine îndată. La 10 august, îl vedem la Seghedin pe Tisa, unde fuseseră chemate puterile de luptă ale Ungariei. Pînă la Turda, în Ardeal, el făcu cinci săptămîni de drum (la Turda a ajuns la 17 septembrie — N. S.). De la Turda ajunse la Braşov sub munte, numai la sfîrşitul lui no-

vembre" (de fapt, la începutul lui noiembrie — N.S.).

În acest lung şi încet marş ostăşesc, regele Ungariei era însoţit de Petru de Thomasiis, care avea misiunea să anunţe Senatul veneţian despre evoluţia conflictului şi succesele obţinute.

După cum a arătat Şerban Papacostea, înaintarea înceată a suveranului Ungariei, căruia i-au trebuit mai mult de trei luni pentru a parcurge distanţa Buda-Braşov, „aruncă o puternică îndoială asupra sincerităţii intenţiei regelui Matei de a intra într-adevăr în război cu turcii printr-o campanie de restaurare în Ţara Românească". Dacă Matiaş Corvin ar fi dorit să-l ajute într-adevăr pe Vlad Ţepeş, el ar fi putut să o facă fie dînd dispoziţii categorice trupelor voievodului Transilvaniei să treacă munţii la începutul campaniei sultanului — aşa cum ceruse domnul Ţării Româneşti —, fie grăbind marşul armatei sale. Singura scuză a regelui Ungariei este teama sa de a nu fi atacat dinspre apus de împăratul Frederic al III-lea, care — susţinut de o parte a magnaţilor maghiari (conduşi de Ladislau Garai) şi de saşi — revendica coroana regatului, partizanii săi alegîndu-l rege al Ungariei la 17 februarie 1459. Cei doi suverani s-au împăcat de-abia în anul 1463 datorită intervenţiei papei Pius al II-lea, care-l dorea pe Matiaş Corvin eliberat de alte griji în vederea pregătirii cruciadei.

. Cînd regele Ungariei a ajuns la Braşov, trecuseră mai bine de două luni de cînd autorităţile locale recunoscuseră ca domn pe Radu cel Frumos. Cum Matiaş Corvin nu venise nici prea bine pregătit, nici hotărît pentru luptă şi cum, pe de altă

parte, nici oștile Transilvaniei nu arătau prea mare dorință de a se bate pentru un domn atît de incomod, *regele s-a hotărît destul de repede să-și schimbe planul inițial, să recunoască situația existentă și să renunțe de a-l mai sprijini pe Țepeș, în ajutorul căruia venise de fapt.*

În plus, este posibil ca, în timp ce se afla la Brașov, regele maghiar să fi aflat de faptul că Frederic al III-lea — dușmanul său — era asediat de inamicii săi în Viena, fiind „redus la extrema înfometare", cum spune Bonfini, care adaugă și faptul că regele Ungariei primise chiar o solie de la locuitorii Vienei, care se ofereau să-i predea atît orașul, cît și pe împărat. În fața acestei situații neașteptate, este foarte probabil că regele Ungariei a trebuit să-și îndrepte atenția spre Viena și să renunțe la planurile de luptă antiotomană la care se angajase.

În luarea și motivarea acestei hotărîri regele a fost „ajutat" și de negustorii sași din Brașov, care, găsind acum prilejul să se răzbune pe Vlad Țepeș, s-au plîns împotriva actelor de cruzime săvîrșite de domn, oferind regelui materiale scrise despre aceste excese ; tot ei, foarte probabil, i-au pus la dispoziție regelui o falsă scrisoare de trădare atribuită lui Țepeș. Este foarte probabil că, dînd satisfacție negustorilor sași, Matias Corvin încerca să și-i apropie în conflictul său cu Frederic al III-lea.

„Împrejurările imediate ale acestui conflict, care în decurs de cîteva luni a transformat o legătură de colaborare politică și militară, adusă și la cunoștința unora dintre puterile europene și spriji-

nită de ele, într-o dușmănie tot atît de notorie, ne rămîn încă necunoscute din pricina sărăciei izvoarelor de care dispunem în stadiul actual al documentației"; cu toate acestea, ele pot fi reconstituite, în linii mari, folosind și unele ipoteze în lipsa certitudinilor.

Așa-zisa scrisoare de „trădare" — publicată mai întîi de G. Ghibănescu și apoi de N. Iorga după *Comentariile* lui Pius al II-lea, între care s-a păstrat — este redactată la „Rothel" (probabil Cisnădie) la 7 noiembrie 1462. În textul ei, cu o umilință ce nu-l caracterizează, Vlad Țepeș se adresează sultanului, „împăratul împăraților și domnul domnilor", rugîndu-l cu stăruință să-i ierte faptele săvîrșite contra sa și a țării sale și să-i primească solii. Întrucît Țepeș cunoștea bine Transilvania și Ungaria, promite mai departe lui Mahomed că, dacă-l iartă, ca răscumpărare a greșelii, îi „predă" toată Transilvania, de unde apoi va fi ușor sultanului să supună întreaga Ungarie. În încheiere, Vlad Țepeș promite sultanului că-i va fi „rob credincios" cît timp va trăi și-l anunță că solii săi îi vor spune mai multe. Într-un text adăugat la aceeași scrisoare se arată că s-au mai trimis scrisori pașei (adică vizirului) și domnului Moldovei, pentru ca aceștia să intervină în favoarea lui Țepeș; textul acestor scrisori nu ne este cunoscut.

Cunoscînd hotărîrea cu care Vlad Țepeș a luptat împotriva turcilor, *considerăm scrisoarea un fals fie al sașilor din Ttransilvania, care doreau să-l convingă astfel pe regele Matiaș să nu-l ajute pe vechiul lor dușman, fie chiar al celor din an-*

turajul regelui, care căuta o justificare pentru gestul acestuia.

Dacă regele însuşi ar fi fost convins de autenticitatea scrisorii şi l-ar fi considerat pe Ţepeş un „trădător", fără îndoială că l-ar fi ucis imediat ; mai mult încă, dacă l-ar fi considerat pe Ţepeş trădător în 1462, nu l-ar mai fi putut lăuda în 1476, cînd — aşa cum vom vedea — îl prezenta ca pe un luptător hotărît împotriva turcilor. *Este evident din această atitudine a regelui că a folosit scrisoarea — împreună cu celelalte materiale propagandistice — drept o justificare de moment, pe care el însuşi a dat-o curînd uitării.*

„Trădarea" lui Ţepeş din 1462 ne aminteşte un caz la fel de celebru, petrecut mai tîrziu cu Mihai Viteazul, un alt mare luptător împotriva dominaţiei otomane, pentru motivarea asasinării căruia se va invoca de asemenea o pretinsă scrisoare de înţelegere cu turcii împotriva imperialilor, scrisoare ce s-a dovedit a fi un fals grosolan.

Nu ştim dacă Matiaş Corvin l-a acuzat de „trădare" pe Vlad Ţepeş cînd l-a arestat sau a folosit scrisoarea numai ca justificare faţă de aliaţii săi apuseni. Oricum, schimarea atitudinii sale a născut multe discuţii şi nedumeriri : mai întîi, era greu de înţeles de ce regele renunţase aşa de uşor la o campanie pentru care făcuse atîta zarvă şi, mai mult încă, primise şi bani. Era apoi la fel de greu de înţeles şi de crezut că un luptător hotărît împotriva turcilor, cum era Ţepeş, putea deveni dintr-o dată un trădător al cauzei pentru care luptase cu atîta ardoare.

Însuşi cronicarul oficial al regelui Matiaş, italianul A. Bonfini, care cunoştea bine toate acţiu-

nile patronului său, își mărturisea nedumerirea cînd spunea : „Regele spunea că se duce în Țara Românească pentru a elibera din mîinile turcilor pe Dracula, căruia îi dăduse în căsătorie pe o rudă a sa de sînge. Pornind într-acolo, nu știu din ce cauză, căci aceasta nimănui nu i-a fost destul de lămurit, l-a luat prins pe Dracula în Transilvania. Cît despre celălalt Dracula (Radu cel Frumos — N.S.), orînduit de turci peste acea țară, l-a confirmat (adică l-a recunoscut — N.S.) împotriva părerii tuturor". Mirarea cronicarilor a fost atît de mare încît unii dintre ei, ca I. Dlugosz sau Matei Miechowski, susțineau chiar că regele procedase „ca și cînd s-ar fi înțeles cu turcii" (*quasi cum Turco contra illum sentiret*).

Asupra împrejurărilor capturării lui Vlad Țepeș dispunem de mai multe versiuni din care rezultă că, după întrevederea cu regele Matiaș Corvin, cu care a avut lungi discuții, timp de cinci săptămîni, hotărînd împreună planul atacului împotriva turcilor („cum să plece din acest oraș, mai întîi prin Valahia și apoi în Turcia, împotriva acestui cumplit păgîn"), domnul a fost trimis în Țara Românească în avangardă împreună cu un corp de oaste condus de Jan Jiskra de Brandys — renumitul condotier ceh, împăcat cu regele Ungariei —, cu ajutorul căruia domnul trebuia să-și reocupe tronul. După ce au trecut munții ca doi tovarăși de arme, în apropiere de Rucăr, la Piatra Craiului (Königstein), Jiskra a primit ordin să-l aresteze pe domnul Țării Românești. Data cînd a avut loc prinderea lui Țepeș rezultă din faptul că regele Matias a reținut rapoartele lui Thomasiis pînă la 26 noiembrie 1462, avînd în vedere „cazul

nefast" al prinderii lui Țepeș, rezolvat la data amintită.

După cum arăta Șerban Papacostea, „această întorsătură radicală a cursului politicii lui Matei Corvin nu putea rămîne un simplu episod al raporturilor dintre regele Ungariei și domnul Țării Românești. Interesul general cu care a fost urmărită în Europa lupta lui Vlad Țepeș împotriva turcilor și concursul pecuniar acordat lui Matei Corvin de Roma și Veneția pentru sprijinirea acestei lupte, a cărei însemnătate europeană era astfel recunoscută, impuneau o explicație publică subitei și radicalei modificări politice, care s-a încheiat nu numai cu întemnițarea lui Vlad Țepeș, dar și cu renunțarea la acțiunea militară antiotomană". Așa se face că regele Matias Corvin a ținut să-și justifice acțiunea prin diverse scrisori trimise papei și Veneției, în care le comunica motivele pentru care trebuise să renunțe la campania plănuită și să aresteze pe Vlad Țepeș : totdeodată, a trimis papei scrisoarea de așa-zisă trădare, ca și poveștile despre cruzimile lui „Drăculea".

La 26 noiembrie 1462, solul venețian vestea Signoriei arestarea domnului Țării Românești, iar peste cîtva timp conducerea republicii italiene confirma atît primirea acestei scrisori, cît și pe aceea a regelui Ungariei despre „cazul" Vlad Țepeș.

Schimbul de scrisori pe aceeași temă a continuat și în anul următor, cînd fostul domn se afla la Buda. La 15 ianuarie 1463, Senatul venețian confirma regelui maghiar primirea scrisorii prin care i se arăta „cazul dușmănos al fostului voievod muntean, care a încercat să săvîrșească o crimă

atît de mare împotriva majestăţii voastre şi a regatului".

Cu toate scrisorile şi „dovezile" de trădare trimise, Senatul veneţian nu a fost convins de vinovăţia lui Vlad Ţepeş; la cinci luni după arestarea fostului domn al Ţării Româneşti, la 18 aprilie 1463, Senatul cerea solului său la Buda o nouă informare asupra împrejurărilor care duseseră la arestarea lui Ţepeş, ca şi asupra relaţiilor regelui Ungariei cu turcii şi cu noul domn al Ţării Româneşti. Diplomaţia veneţiană nu putea să creadă că singurul motiv al întreruperii campaniei antiotomane a regelui — înainte chiar ca acesta să fi dat o singură luptă — era incidentul cu Vlad Ţepeş.

Campania de justificări a lui Matiaş Corvin coincide — aşa cum a arătat Şerban Papacostea într-un interesant studiu — cu apariţia primelor înregistrări scrise ale naraţiunilor germane despre faptele lui Vlad Ţepeş, ceea ce l-a îndreptăţit pe acest bun cunoscător al epocii să susţină că aceste produse literare „nu constituie, aşadar, decît un aspect al campaniei propagandistice menite să acopere abandonarea de către regele Ungariei a acţiunii antiotomane la îndeplinirea căreia se angajase". În acest chip *Matiaş Corvin a contribuit în cea mai largă măsură la crearea acelei triste faime de care a fost înconjurat numele lui Dracula în Europa încă de la data arestării lui, problemă asupra căreia vom reveni.* Larga difuzare a acestor materiale compromiţătoare avea menirea să creeze în jurul numelui lui Dracula o altă celebritate decît aceea pe care şi-o cîştigase viteazul domn

cu cîteva luni mai devreme prin lupta sa eroică împotriva turcilor.

Istoricii români au căutat diverse explicații pentru căderea lui Țepeș după ce biruise pe turci; unii le-au găsit în factorii externi, alții în cei interni. Astfel, potrivit opiniei lui A. D. Xenopol, Ștefan cel Mare, nu Mahomed, ar fi fost vinovat de căderea domnului Țării Românești, pe care l-ar fi învins și silit să fugă în Transilvania. În schimb, I. Ursu susține că „toată vina căderii nefericitului Țepeș o poartă regele Mateiaș". După G. Ghibănescu, cauza căderii ar fi „trădarea boierilor și trecerea lor de partea lui Radu". În sfîrșit, pornind de la *Povestirile slavone* despre viața lui Țepeș, B. T. Câmpina a mers mai departe pe aceeași linie, susținînd că „principala cauză a alungării lui Țepeș a fost evenimentul caracterizat sumar (de *Povestiri* — N.S.) drept o răscoală".

După opinia noastră, fiecare din aceste afirmații cuprinde o parte de adevăr, dar nu *fiecare* din aceste cauze a dus la căderea lui Țepeș, ci *toate* la un loc. *Principala cauză este, fără îndoială, părăsirea lui Țepeș de către supușii săi (inclusiv boierii), fără sprijinul cărora domnul nu se putea menține.* La slăbirea poziției sale a contribuit și Ștefan cel Mare, care — avînd o altă orientare politică la 1462 — nu l-a sprijinit în lupta cu turcii. Dar cum Țepeș nu aștepta ajutorul lui Ștefan cel Mare, ci pe acela al lui Matiaș Corvin — ruda și aliatul său — și cum acesta, nu numai că nu l-a ajutat, dar l-a și arestat, *regele Ungariei este principalul vinovat extern de căderea lui Țepeș.* De aceea, pe bună dreptate N. Iorga îl acuză pe regele Ungariei că, neajutîndu-l pe Țepeș în

1462 și pe Ștefan cel Mare la 1475, 1476 și 1484, a permis „desăvîrșirea operei de cucerire otomană a slavilor de sud, fără altă intervenție decît cucerirea Șabatz-ului, ocuparea trecătoare a Jaicei sau crearea unui ridicol rege al Bosniei".

Cît privește „răscoala" de care vorbește B. T. Cămpina, aceasta este actul final care a dus la prinderea domnului ; chiar dacă ar fi avut loc o asemenea „răscoală" sau „complot" (textul este puțin cam ambiguu), trebuie subliniat faptul că nu „complotul" a jucat rolul hotărîtor ; încă înainte de „răscoală" domnul era lipsit de sprijinul boierimii și al țării, care-l părăsiseră din motivele prezentate mai sus.

Analizînd cauzele căderii lui Țepeș, după înfrîngerea și retragerea turcilor, trebuie să spunem că *Vlad Țepeș a fost victorios atîta vreme cît a avut în jurul său oastea de țărani, forțele populare, decise să-și apere patria, și a fost înfrînt cînd acestea l-au părăsit.*

ŢARA ROMÂNEASCĂ ÎNTRE 1462—1476. ULTIMA DOMNIE A LUI VLAD ŢEPEŞ. MOARTEA SA (1476)

După cum am arătat în capitolul anterior, lupta condusă de Vlad Ţepeş împotriva turcilor nu a fost zadarnică ; pe lîngă faptul deosebit de important că l-a obligat pe Mahomed al II-lea să renunţe la planul său de a transforma Ţara Românească în paşalîc — aşa cum făcuse sau va face cu cîteva state de la sud de Dunăre — această luptă grea a avut ca rezultat scăderea haraciului, precum şi obţinerea unei anumite libertăţi în cadrul regimului de dominaţie otomană; dominaţie pe care ţara lui Ţepeş a trebuit să o accepte după căderea acestuia.

Ajuns domn în condiţiile prezentate în capitolul precedent, fratele şi urmaşul lui Vlad Ţepeş, Radu cel Frumos (1462—1475, cu întreruperi), bizuindu-se pe rezultatele luptei amintite, s-a bucurat în prima parte a domniei sale de o anumită libertate de acţiune ; această libertate i-a permis să-şi respecte angajamentele luate în actul de omagiu prestat lui Matiaş Corvin în noiembrie 1462, cînd a fost recunoscut ca domn de regele maghiar, venit de fapt să-l ajute pe Vlad Ţepeş împotriva sa. După cum declara el însuşi, noul domn al Ţării Româneşti se considera „sluga craiului" Matiaş (slugă în sens feudal). În această calitate, a adus

unele servicii regelui Ungariei, precum şi locuitorilor Transilvaniei, cărora le amintea la [1474] că şi-a „pus capul" de multe ori ca să le fie bine „dinspre păgîni". Bunele relaţii întreţinute de Radu cel Frumos cu regele Ungariei erau determinate, foarte probabil, într-o anumită măsură de adversitatea lor comună împotriva lui Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, contra căruia vor întreprinde fiecare acţiunile cunoscute.

Aceste relaţii sînt ilustrate de încercarea regelui Ungariei, în cursul tratativelor purtate cu Imperiul otoman, de a include printre vasalii săi, alături de Scanderbeg, cunoscutul luptător pentru libertatea Albaniei, pe Radu cel Frumos, deşi acesta — după toate probabilităţile — rămăsese în afara conflictului. Această politică externă, de oarecare echilibru între Imperiul otoman şi regatul Ungariei, diferită de aceea dusă de Ţepeş, pare a fi întrunit o largă adeziune a boierimii muntene, ceea ce explică stabilitatea domniei lui Radu cel Frumos. Văzut prin prisma acestei politici, fratele şi succesorul lui Vlad Ţepeş nu mai apare ca o simplă unealtă a turcilor, aşa cum a fost considerat pe baza celor petrecute în a doua parte a domniei, cînd a fost silit să-şi schimbe orientarea politică.

Nu ştim nimic despre relaţiile lui Radu cel Frumos cu Ştefan cel Mare pînă în anul 1465, cînd domnul Moldovei va reuşi să ocupe Chilia de unde fusese respins cu trei ani mai înainte. Ştefan cel Mare a împresurat Chilia în noaptea de 23 ianuarie 1465, cucerind-o în urma unui scurt asediu de o zi. După dobîndirea Chiliei, domnul a luat măsuri de organizare a apărării, numind doi pîrcă-

labi pe care „i-a învățat să păzească cetatea de limbile necredincioase", adică de turci, subliniind astfel caracterul antiotoman al acestei acțiuni.

Ușurința cu care Ștefan cel Mare a cucerit Chilia în 1465 ne este explicată de cronicarul I. Długosz pe baza unor știri primite de regele polon de la domnul Moldovei ; potrivit acestor știri, domnul a cucerit orașul în urma unei înțelegeri cu tîrgoveții, care iau deschis portile, după un simulacru de asediu de o zi, asediu de care vorbește și cronica țării (care nu amintește însă o astfel de înțelegere).

În anii ce au urmat după 1465 în relațiile lui Ștefan cel Mare cu Radu cel Frumos nu s-au înregistrat noi conflicte ; în 1468 — în tratatul încheiat de domnul Moldovei cu regele Poloniei — domnul Țării Românești nu figura printre dușmanii lui Ștefan cel Mare, care solicita suzeranului său sprijin numai împotriva turcilor, tătarilor și ungurilor.

În anul următor, însă, domnul Moldovei comunica regelui Poloniei că nu putea veni să presteze omagiul personal ce-i datora deoarece era amenințat de turci, unguri și munteni. Fiind informat de pregătirile adversarului său și urmărind să împiedice o acțiune războinică a lui Radu cel Frumos împotriva Moldovei, Ștefan cel Mare a căutat să distrugă mijloacele de acțiune ale acestuia, atacînd prin surprindere partea de răsărit a Țării Românești a cărei importanță economică îi era binecunoscută ; la 27 februarie 1470 un corp de oaste moldovean a ars Brăila, Tîrgul de Floci și regiunea Ialomiței.

Întrucît în 1470 domnul Moldovei nu dorea încă să înceapă un război de mai lungă durată, după acțiunea din Țara Românească a încercat să se împace cu Radu cel Frumos, apelînd în acest scop la bunele oficii ale regelui Poloniei. Împăcarea nu a mai fost posibilă.

La 7 martie 1471, Radu cel Frumos, „văzînd atîta pradă în țara sa, ce-i făcuse Ștefan vodă, nu vru să lase să cerce strîmbătatea sa". Dar cum „pururea se tîmplă, cela ce va să-și întoarcă bătaia de două ori îl bat", așa a pățit domnul Țării Românești : Ștefan cel Mare, „ca un leu gata spre vînat, de sîrg s-a pornit și la Soci le-au ieșit înainte ; și dînd război vitejește, martie 7, nu mai puțin de vitejia moldovenilor, cari era gata au să moară au să izbîndească, de cît de meșteșugul lui Ștefan vodă, Radu vodă pierdu războiul cu multă pagubă de ai săi".

După luptă, la 13 iulie, Ștefan cel Mare s-a adresat din nou regelui Poloniei, căruia îi comunica : „chiar în aceste zile din urmă, magnificul Radu voievod a venit asupra țării mele pentru ca, nimicind-o, să mă prade pe mine și țara mea". După ce-l anunța pe rege că Radu cel Frumos ridica o cetate la hotar (probabil Crăciuna), Ștefan îi cerea din nou să medieze „pace adevărată și înțelegere între el și noi".

Este foarte probabil că nu s-a ajuns la o înțelegere, astfel încît în anul 1472 Ștefan cel Mare găsise un înlocuitor pentru Radu cel Frumos în persoana lui Basarab cel Bătrîn (Laiotă Basarab.)

Anul 1473 reprezintă o cotitură nu numai în relațiile lui Ștefan cel Mare cu Imperiul otoman, dar și în acelea cu Țara Românească : odată cu

adoptarea unei atitudini fățiș antiotomane, prin refuzul plății haraciului, *domnul Moldovei a început în acest an greaua sa încercare de scoatere a Țării Românești de sub influența Porții și de aducere a ei în frontul antiotoman pe care urmărea să-l organizeze.* Cele două acțiuni sînt strîns legate între ele : ca și Iancu de Hunedoara, Ștefan știa prea bine că, pentru a putea duce cu succes lupta împotriva Imperiului otoman, avea nevoie de aliați de nădejde. Domnul Moldovei considera că va găsi mai ușor asemenea aliați în cei de aceeași origine cu el (în *„l'altra Valachia"*, cum va spune domnul), decît în regatele vecine, Polonia și Ungaria, ce-și urmăreau fiecare propriile interese și care tindeau la înfeudarea Moldovei. De aici strădaniile mereu reînnoite ale marelui domn de a avea în Țara Românească un voievod credincios care să-l ajute în lupta ce ducea pentru libertatea Moldovei. Din nefericire însă, domnii puși de Ștefan în Țara Românească (mai întîi Laiotă Basarab, apoi Basarab Țepeluș) vor trece de partea turcilor, care erau prea aproape de ei și prea puternici pentru a li se putea rezista.

Anul 1473 a adus o agravare a dominației otomane asupra Țării Românești, agravare ilustrată, printre altele, de trimiterea — la ordinul Porții — a unui contingent de trupe române ca să participe la luptele cu Uzun Hasan. Ștefan cel Mare va constata însuși mai tîrziu că nu mai era posibilă o împăcare cu domnul Țării Românești, deoarece Radu cel Frumos se dăduse pe sine și cetățile țării în mîinile turcilor și nu mai putea să hotărască singur într-un fel sau altul. În asemenea condiții, este de înțeles motivul pentru care Ștefan cel Mare

— amenințat acum direct — va lua măsuri de înlocuire a lui Radu cel Frumos.

Începutul ostilităților a avut loc la 8 noiembrie 1473, cînd Ștefan cu cele 48 de steaguri ale oastei sale a ajuns la Milcov, împreună cu Laiotă Basarab, ce urma a fi înscăunat domn. După ce și-a organizat armata în 12 cete, Ștefan cel Mare a înaintat în Țara Românească pînă la rîul Vodna sau pîrîul Potoc, unde a fost întîmpinat de oștile lui Radu cel Frumos și unde a avut loc lupta, în zilele de 18—20 noiembrie. Învins după o grea bătălie, domnul Țării Românești a fugit în noaptea de 21 noiembrie în cetatea Dîmboviței (București), unde a fost ajuns de Ștefan peste două zile și asediat.

Văzînd că nu poate scăpa altfel, în noaptea de 23 noiembrie, Radu cel Frumos a fugit la turci, iar Ștefan cel Mare a intrat în București în ziua de 24 noiembrie 1473, luînd din capitala domnului învins multe comori, giuvaeruri, toate steagurile, precum și familia lui Radu, a cărui fiică, Maria-Voichița, avea să devină mai tîrziu soția marelui domn al Moldovei.

La cîteva zile după fuga sa, la 28 noiembrie, Radu cel Frumos s-a întors de la Giurgiu cu 13 000 de turci și 6 000 de munteni, oferindu-i lui Ștefan cel Mare prilejul de a obține o nouă biruință și de a trage în țeapă pe cei prinși. După această victorie, celebrată printr-o „veselie" ce a ținut trei zile, domnul Moldovei s-a întors în țara sa, lăsîndu-l pe Laiotă Basarab domn al Țării Românești.

Prima domnie a protejatului lui Ștefan cel Mare avea să dureze doar o lună de zile ; la 23 de-

cembrie 1473 Radu cel Frumos a revenit în țară cu o oaste de turci și munteni și l-a silit pe Laiotă Basarab să fugă în Moldova „la stăpînu-său, la Ștefan-vodă", cum va spune Gr. Ureche.

Urmărindu-l pe Laiotă și ca să se răzbune pe Ștefan cel Mare, turcii pătrund în Moldova pînă la Bîrlad, slobozind năvrapii la pradă ; „și de aici s-au întors prin Țara Muntenească și s-au dus înapoi", siliți de oștile lui Ștefan cel Mare care se găseau la Vaslui.

La 15 ianuarie 1474, solii domnului Moldovei vesteau regelui polon victoria din Țara Românească, în termeni apropiați de aceia folosiți de cronicele moldovene. Peste cîteva zile o altă solie anunța regelui trista veste că Radu cel Frumos, cu ajutor turcesc, și-a redobîndit țara și, cucerind cetățile, a ucis pîrcălabii puși de Ștefan, după care a ars mare parte din Moldova ; în fața acestei situații, domnul Moldovei cerea grabnic ajutor regelui Poloniei.

În 1474, Ștefan va relua eforturile sale de a înscăuna în Țara Românească pe Laiotă Basarab. În vara aceluiași an, înainte de 10 august, a avut loc o nouă expediție, cunoscută datorită unei scrisori a lui Radu cel Frumos. În această scrisoare, domnul Țării Românești arăta brașovenilor că Ștefan cel Mare, aflînd că este bolnav, a trimis împotriva sa pe Laiotă Basarab care l-a silit să-și caute adăpost, cu curtea și boierii săi, în cetatea Giurgiu, ocupată de turci. La data amintită, Radu cel Frumos anunță că, reușind să-și adune oastea, pornea împotriva dușmanului și ruga pe ardeleni, în virtutea vechilor relații de prietenie și a servi-

ciilor ce le făcuse, să nu-l ajute cu arme pe Laiotă. Întrucît ardelenii susţineau un alt pretendent, pe Basarab cel Tînăr (Ţepeluş), este foarte probabil că nu l-au ajutat pe Laiotă, care a fost silit să se retragă din nou.

În toamna anului 1474 se vor înfrunta în Ţara Românească nu mai puţin de trei pretendenţi la domnie : Radu cel Frumos, susţinut de turci, Laiotă Basarab, sprijinit de Ştefan cel Mare, şi Basarab Ţepeluş, candidatul lui Ştefan Báthory din Transilvania.

La 1 octombrie 1474, cu o oaste mare şi avînd din nou alături pe Laiotă Basarab, Ştefan cel Mare pătrunde în Ţara Românească, cucereşte şi arde cetatea Teleajen, pedepseşte boierii „neascultători" şi pune din nou domn pe protejatul său.

Peste cîteva zile intră în luptă şi Basarab Ţepeluş, sprijinit de ardeleni, care e înfrînt însă într-o primă bătălie la 5 octombrie. După plecarea lui Ştefan cel Mare din Ţara Românească, Ţepeluş se întoarce şi reuşeşte să învingă pe Laiotă Basarab, la 20 octombrie ; acesta fuge din nou în Moldova. După opinia lui Dlugosz, în aceste împrejurări destul de neclare, intervin turcii care ocupă Ţara Românească, pregătind atacul împotriva Moldovei, iar Radu cel Frumos este repus pe tron.

Ce a urmat se ştie : la 29 noiembrie 1474 — aşteptîndu-se la atacul turcilor şi pregătindu-se de luptă — Ştefan cel Mare s-a adresat papei Sixt al IV-lea, cerîndu-i să fie ajutat de principii creştini, să nu rămînă singur în această grea confruntare.

Aflat în captivitate, Vlad Ţepeş aştepta cu răbdare şi speranţă zile mai bune. Aşteptarea i-a fost lungă — 12 ani — dar nu zadarnică ; în 1474, avea să fie eliberat de regele Ungariei, care — cunoscîndu-i vitejia şi priceperea de luptător împotriva turcilor — dorea să-l folosească în expediţiile ce plănuia împotriva Imperiului otoman. Hotărîrea regelui a fost luată foarte probabil şi sub impresia puternică produsă de atacurile date de oştile de pradă turceşti ale lui Mihaloglu care au atacat Oradea la 7 februarie 1474.

Despre captivitatea lui Ţepeş nu ştim prea multe lucruri. În *Povestirea despre Dracula voievod* se spune că fostul domn a fost închis 12 ani la Vişegrad pe Dunăre, „la 4 zile mai sus de Buda". La Vişegrad, Ţepeş nu a cunoscut un regim prea sever de detenţie ; el avea aici, în marele palat regal al lui Matiaş Corvin, un gen de domiciliu forţat, putînd fi însă vizitat. Se spune astfel că Matiaş Corvin l-ar fi prezentat solilor turci, aceasta pentru a le aduce aminte că Ţepeş trăieşte şi că poate reîncepe lupta împotriva lor. Iată textul lui Bonfini despre această împrejurare, text foarte grăitor pentru teama pe care o inspira încă Vlad Ţepeş turcilor : regele „în nici un chip nu a îngăduit să fie solii introduşi la el fără ca permanent să le înfăţişeze pe Dracula, pe care-l ţinea captiv, (care era) vrăjmaş foarte încrîncenat al turcilor şi care le inspira o teamă desăvîrşită. Aceia (turcii), văzîndu-l pe acest om, din partea căruia suferiseră chinuri atît de multe şi cumplite şi de care fuseseră înfrînţi şi izgoniţi de atîtea

ori, îl priveau cu ochi piezişi şi cu atît mai vîrtos erau îndemnaţi să încheie armistiţiul".

Afirmaţia autorului *Povestiri despre Dracula voievod* că Ţepeş „a învăţat să coase şi cu aceasta se hrănea în închisoare" ni se pare eronată ; ca fost suveran, devenit prizonier şi păstrat pentru momentul cînd ar fi fost din nou util regelui maghiar în lupta sa împotriva turcilor, este de presupus că lui Vlad Ţepeş i se vor fi asigurat condiţii corespunzătoare de viaţă.

Din timpul captivităţii sale (din 1462—1463) ni s-a păstrat singura descriere cunoscută a lui Vlad Ţepeş ; deşi autorul ei — episcopul Nicolae de Modrussa — influenţat de propaganda duşmănoasă a lui Matiaş Corvin, îl priveşte cu antipatie, recunoaştem în descrierea sa unele trăsături asemănătoare acelora din portretele (gravurile) ce ni-l înfăţişează pe Vlad Ţepeş (îndeosebi cu acela de la Ambras). Iată cum îl prezintă episcopul catolic : „Pe tiranul acestora (al valahilor) Dracul, nume cu care ei numesc pe diavol, l-am văzut captiv, pe cînd îndeplineam funcţia de legat al papei Pius al II-lea pe lîngă regele hunilor (maghiarilor — N. S.) ; nu foarte înalt de statură, dar foarte vînjos şi puternic, cu înfăţişarea crudă şi înfiorătoare, cu nasul mare şi acvilin, nările umflate, faţa subţire şi puţin roşiatică, în care genele foarte lungi înconjurau ochii verzi şi larg deschişi, iar sprîncenele, negre şi stufoase, îi arătau ameninţători ; faţa şi bărbia erau rase, cu excepţia mustăţii. Tîmplele umflate sporeau volumul capului. Un gît ca de taur lega ceafa înaltă de umerii laţi pe care cădeau plete negre şi încîrlionţate".

În acest portret, destul de bine făcut, recunoaştem teama pe care o inspira Vlad Ţepeş — numit pe nedrept Dracul = diavolul — celor care luaseră cunoştinţă de materialul propagandistic furnizat de regele Matiaş Corvin şi de negustorii saşi.

În timp ce Ţepeş era reţinut în cetatea Vişegrad, papa nu înceta să îndemne pe Matiaş Corvin şi pe ceilalţi suverani ai Europei la lupta împotriva primejdiei otomane. Aceste îndemnuri erau determinate şi de faptul că cea mai ameninţată parte a Europei era acum Italia, slăbită de luptele dintre Milano, Florenţa, Veneţia şi regatul Neapolului. Veneţia începuse în 1463 un lung război cu turcii, pe care nu ştia cum să-l termine mai repede pentru a putea face faţă luptelor din peninsulă şi concurenţei comerciale a celorlalte state italiene. În acest război Veneţia a pierdut o parte din Moreea, unde a păstrat doar Coron şi Modon ; în 1468—1469, prădînd Dalmaţia şi Istria, turcii se aflau la hotarele Italiei.

În anul 1473, papa Sixt al IV-lea lansa un nou apel către principii Europei, avertizîndu-i de primejdia ce ameninţa Italia. Într-adevăr, în acelaşi an, turcii devastau Istria şi Friulul şi înfrîngeau oastea veneţiană pe rîul Isonzo, iar în anul următor, 1474, asediind Skodra, ienicerii strigau : „La Skodra ! La Roma !".

La reactivarea acţiunilor antiotomane în această vreme un rol important a revenit Veneţiei ; iniţiativele sale diplomatice au fost decisive pentru reintrarea în luptă a lui Uzun Hasan, ale cărui victorii erau sărbătorite în Italia. Prin stabilirea acestei alianţe îndepărtate, Veneţia spera să atragă

atenţia turcilor în alte părţi şi să înlăture astfel primejdia în care se afla. Cînd Uzun a fost înfrînt, a cerut ajutor papei, regelui Ungariei şi lui Ştefan cel Mare. La 29 noiembrie 1474 marele domn al Moldovei scria papei că este pregătit pentru luptă : „noi, împreună cu toată puterea pe care ne-a dat-o Dumnezeul cel atotputernic, sîntem veşnic şi din toată inima pregătiţi întru totul, avînd de gînd să ne batem pentru creştinătate din toate puterile" ; el cerea însă să nu fie lăsat singur în această luptă, ci papa „împreună cu ceilalţi preaputernici regi şi principi" să i se alăture.

Anul 1475 a început sub auspicii ceva mai favorabile pentru creştinătate ; marea victorie obţinută de Ştefan cel Mare, la 10 ianuarie, la Vaslui (Podul Înalt), arăta Europei dezbinate de mărunte certuri politice că turcii pot fi înfrînţi de o ţară mică, dar unită în jurul domnului ei şi decisă să-şi apere independenţa.

Deşi, după această luptă glorioasă, viteazul domn al Moldovei a cerut unirea forţelor creştinătăţii ameninţate de turci în vederea unei ofensive generale „pe mare şi pe uscat", această unire nu s-a realizat, Moldova rămînînd să ducă mai departe, aproape singură, greul luptei antiotomane.

În acelaşi an 1475, Ştefan — sătul de schimbarea domnilor din Ţara Românească, care nu-l ajutau în rezistenţa sa împotriva Porţii şi care erau pentru el „ca şi turcii" —, s-a înţeles cu Matiaş Corvin să repună pe tron pe Vlad Ţepeş, cunoscut ca un viteaz luptător şi în care vedea un aliat de nădejde în lupta împotriva otomanilor. Că iniţiativa în această privinţă a aparţinut domnului Moldovei o mărturiseşte chiar acesta

prin solul său Ioan Țamblac: „Eu cerusem ca voievodul Basarab să fie alungat din cealaltă țară românească (*l'altra Valachia*) și să fie pus acolo un alt domn creștin, anume Draculea, cu care să ne putem înțelege împreună; am înduplecat chiar la acest lucru pe măria sa craiul unguresc ca să se îngrijească și el, din partea sa, ca Vlad Draculea să ajungă domn". Era, într-un fel, un gest firesc, mai ales dacă ținem seama că, la 1457, și Vlad Țepeș îl ajutase pe Ștefan să ocupe tronul Moldovei.

Despre înțelegerea dintre regele maghiar și domnul Moldovei în privința eliberării lui Vlad Țepeș și a înscăunării lui în Țara Românească este vorba și într-o scrisoare din 25 iunie 1475, în care solii lui Matiaș confirmau primirea unei alte scrisori de la regele maghiar privind reînscăunarea lui Vlad Țepeș. După lectura ei, solii lui Matiaș Corvin au dat-o boierilor moldoveni care, auzind aceste lucruri noi, „spun în chip de laudă că majestatea voastră l-a înscăunat voievod pe acela și roagă pe maiestatea voastră să binevoiască a-l trimite cît mai iute cu oaste". Din această scrisoare rezultă că nu numai Ștefan cel Mare, dar și boierii moldoveni îndemnau pe Matiaș Corvin să grăbească înscăunarea lui Vlad Țepeș în Țara Românească, acesta ținînd seama, fără îndoială, de pericolul otoman ce amenința Moldova, pericol de care se vorbește în scrisoarea lui Ștefan cel Mare din 20 iunie 1475, unde se spune că sultanul venea „cu toată armata sa și cu toată puterea Munteniei", împreună cu „o flotă puternică".

Ca urmare a înțelegerii amintite mai sus, în tratatul încheiat de Ștefan cel Mare cu Matiaș Cor-

vin, la 12 iulie 1475, se prevedea, printre altele, că dacă regele va merge în persoană sau va trimite un căpitan al său împotriva turcilor prin Țara Românească (*per maiorem Walachiam*), va merge și Ștefan cel Mare „în persoană și cu toată puterea".

În vara anului 1475 existau deci speranțe în înscăunarea lui Vlad Țepeș. Aceste speranțe sînt înregistrate la 18 iulie 1475 de Florius Roverella, solul ducelui de Ferrara la Buda, care — vorbind despre planurile lui Matiaș Corvin ce „restituise" lui Vlad Țepeș demnitatea avută — afirma : „se speră că zisul Dracula va face mari isprăvi împotriva turcilor, după cum a mai făcut și altă dată, *cînd le-a dat o straşnică bătaie în părțile Țării Românești* înainte de a fi fost prizonierul măriei sale". După același izvor, Matiaș Corvin i-a încredințat lui Vlad Țepeș oșteni, bani și scrisori și a trimis comisari în Transilvania ca să pregătească țara în favoarea lui „Drăculea" și înscăunarea fostului domn. Această înscăunare avea să întîrzie însă un an și jumătate și ea nu se va face decît în urma alungării turcilor din Moldova de către Ștefan cel Mare. O informație asemănătoare ca aceea furnizată de F. Roverella ne oferă episcopul de Erlau într-o scrisoare din 7 martie 1476 în care se spune că „în anul trecut (regele Matiaș Corvin) i-a dat drumul (lui Vlad Țepeș) și l-a trimis asupra turcilor, care au mare spaimă de dînsul".

Începînd din vara anului 1475 — cînd Țepeș, eliberat din captivitate, a fost recunoscut voievod al Țării Românești — știrile despre el devin tot

mai numeroase și mai sigure. Astfel, la 8 august 1475, „Wladislaus Dragulya, Wayvoda parcium Transalpinarum", aflat în Transilvania, la Arghișu, lîngă Cluj, cerea sașilor din Sibiu să îngăduie lui Cristian pîrcălab, „boierul nostru special", să-i clădească o casă în orașul lor, unde avea probabil de gînd să se stabilească.

Peste mai bine de o lună, la 21 septembrie 1475, regele Matiaș Corvin poruncea lui Thomas, primarul Sibiului, să înmîneze „credinciosului său Dracula" 200 de florini din veniturile Băii de Arieș. Acești bani au fost primiți la 13 octombrie 1475, de cînd datează confirmarea lui Vlad Țepeș, aflat atunci la Bălcaci, pe Tîrnava Mică. Precum se vede, în această vreme Vlad Țepeș se afla departe de hotarele Țării Românești.

În aceeași lună, Matiaș Corvin cerea Veneției să nu încheie pace cu turcii deoarece — așa cum scrisese și papei — avea de gînd să pornească la luptă contra turcilor cu o mare armată. Ca de obicei, mîndrul rege al Ungariei își exagera intențiile în scop propagandistic.

Într-adevăr, regele a plecat în campanie la scurtă vreme, dar realizările obținute nu au justificat speranțele puse în acțiunea sa. La 3 noiembrie 1475, Matiaș Corvin se afla la Petrovaradin, de unde scria din nou papei că a pregătit flotă și armată împotriva sultanului, care — impresionat de aceste pregătiri — și-ar fi suspendat campania. Singura realizare notabilă a fost cucerirea orașului Sabać, de unde turcii produceau multe neplăceri locuitorilor Belgradului. După o lună de asediu (16 ianuarie — 16 februarie 1476), regele anunța papei cucerirea cetății. După ocuparea

orașului Sabać, s-a hotărît o incursiune asupra orașului Srebenica, unde existau mine de argint.

În această expediție a participat și Vlad Țepeș, alături de Vuk, despotul Serbiei, și de alți căpitani. Dintr-o foarte interesantă relatare ce ni s-a păstrat despre această luptă, rezultă că meritul cuceririi orașului Srebenica revine în mare parte domnului Țării Românești, care a aplicat din nou și cu același succes metodele sale cunoscute de luptă împotriva turcilor.

După cum rezultă din această relatare, trupele aliate au trecut pe furiș rîul Sava și au atacat cetatea prin surprindere ; mai întîi, înainte de a se lumina de ziuă, au fost introduși în oraș o parte din oșteni îmbrăcați turcește, după care, la un semnal, au pătruns și restul oștenilor. În zăpăceala care s-a iscat, fiind atacați atît din interior, cît și din exterior, turcii au fost învinși și s-a capturat o pradă bogată. Recunoaștem cu ușurință din această relatare tactica aplicată de Vlad Țepeș la atacarea și cucerirea cetății Giurgiu în iarna anului 1461.

Din aceeași relatare mai aflăm că Vlad Țepeș nu uitase metoda tragerii în țeapă, utilizată cu succes împotriva turcilor și în anul 1462 ; el a pus în țeapă trupurile celor uciși, făcînd „păduri de oameni trași în țeapă [...], pentru ca turcii, venind, să se înspăimînte de această groaznică priveliște". Trăgînd în țeapă pe turcii prinși în luptă, Țepeș declara : „Cînd vor veni turcii și vor vedea aceasta, de spaimă vor fugi". El nu uitase deci efectul psihologic al pădurii de țepi cu care-l întîmpinase pe Mahomed lîngă Tîrgoviște în anul

1462. De aceea, pe bună dreptate, autorul relatării declara că turcii „au mare spaimă" de Țepeș.

În timp ce aveau loc luptele din Bosnia, la 29 ianuarie 1476, Matiaș Corvin arăta regelui Poloniei că era hotărît să reia lupta împotriva turcilor. În această luptă, declara regele Ungariei, putea să conteze pe 2 000 de români din Transilvania, *„lăudați mai mult decît oricare în lupta contra turcilor"*, apoi pe 20 000 de pedestrași și 12 000 de călăreți pe care urma să-i dea Ștefan cel Mare și, în sfîrșit, pe 8 000 de călăreți și 30 000 de pedestrași din Țara Românească, *„care au stat întotdeauna și stau și acum la hotarele turcilor și sînt acum 100 de ani de cînd turcii se bat cu acea țară și pînă acum nu i-au stricat deloc (nu au învins-o) și numai Dunărea îi desparte"*. Ostașii din Țara Românească fuseseră promiși foarte probabil de Vlad Țepeș, căruia regele îi făgăduise ajutor pentru ocuparea tronului.

Această scrisoare — deosebit de prețioasă pentru modul în care regele Ungariei recunoștea vitejia românilor și eficacitatea luptei lor împotriva primejdiei otomane — dovedea că *Matiaș Corvin nu conta atît pe forțele regatului său, cît pe acelea ale țărilor române, care luptaseră în atîtea rînduri singure împotriva turcilor ;* ea este deosebit de grăitoare pentru politica de „apărător al creștinătății" cu care se împăuna falnicul rege.

Ajuns în capitala sa, la 27 martie, Matiaș Corvin scria papei — care-l subvenționa și-l încuraja la luptă : „Tulbur pe dușman întruna și, prin trupele mele, cărora îndurarea lui Dumnezeu pare că le prieste îndeosebi, nu contenesc a le aduce

pagube mai grele pe zi ce trece, ca unul ce am de gînd să mă întorc însumi împotriva lor peste cîteva zile".

Între timp, deşi recunoscuse pe Vlad Ţepeş ca domn al Ţării Româneşti, la începutul anului 1476, Matei Corvin s-a împăcat cu Basarab Laiotă, amînînd astfel înscăunarea lui Vlad.

La scurtă vreme după căderea Sabaćului, Vlad Ţepeş s-a întors în Transilvania, unde — încurajat de Ştefan cel Mare, care se aştepta la un atac din partea turcilor — provoca multă nelinişte lui Laiotă Basarab, ai cărui boieri începuseră să-l părăsească.

Domnul Ţării Româneşti, a cărui înlocuire o pregătea Vlad Ţepeş, s-a plîns în mai multe rînduri de prezenţa incomodă a adversarului său în Transilvania şi de sprijinul pe care acesta îl primea de la locuitori. Astfel, la 22 februarie 1476, Laiotă scria saşilor din Sibiu — unde auzise că se află Vlad Ţepeş — că nu se mai poate considera prietenul lor de îndată ce sprijină pe adversarul său. Un protest asemănător a fost adresat peste cîteva zile şi braşovenilor.

Paralel cu protestele înaintate braşovenilor şi sibienilor, Laiotă căuta să slăbească tabăra lui Vlad Ţepeş, încercînd să determine pe boierii pribegi să se întoarcă în ţară. Într-o scrisoare datată de I. Bogdan din [1475—1476] — dar alcătuită mai probabil în prima jumătate a anului 1476 — Laiotă Basarab solicita braşovenilor să îndepărteze pe pribegii aflaţi acolo, care-i cauzaseră mult rău ; totodată, cerea celor ce vor voi să se întoarcă în ţară, să vină la „bucatele" lor, iar cine nu are „bucate", „acela îmi va sluji iar eu îl voi milui".

Nu știm ce ecou va fi avut acest apel în rîndul boierilor pribegi.

Pacea încheiată cu Matiaș Corvin nu l-a împiedicat pe Laiotă Basarab să treacă curînd de partea turcilor, împotriva lui Ștefan, aliatul regelui Ungariei. La 25 iunie 1476, sibienii anunțau pe brașoveni că „după răvașele lui Basarab, domnul muntean, și din arătările unor oameni vrednici de credință, s-a aflat că acel Basarab nu are gînduri bune asupra dvs. și se asigură că orice va putea face împotriva voastră va face" ; trebuiau deci luate măsuri „pentru a împiedica uneltirile lui Basarab".

* * *

Ce va fi făcut în acest timp Vlad Țepeș nu este greu de presupus ; așteptînd reîntoarcerea în Țara Românească, prin boierii pribegi, el va fi luat legătura cu restul boierimii muntene pentru a-și asigura sprijinul acesteia.

În vara anului 1476, evenimentele aveau să se precipite ca urmare a înfrîngerii trupelor turcești în marea campanie din Moldova. Urmărind să sperie pe turci cu un eventual ajutor dat domnului Moldovei, Matiaș Corvin a luat măsuri de concentrare a armatei în timpul cînd oastea sultanului se afla încă în Moldova ; în planurile regelui un rol important îl avea Vlad Țepeș, pentru care se apropia, în sfîrșit, vremea să fie reînscăunat domn al Țării Românești.

La 21 iulie 1476, Ștefan Erdely de Somkerek, vicevoievodul Transilvaniei, anunța pe brașoveni că a convocat la 25 iulie (cu o zi înainte de lupta

de la Valea Albă !) congregația comitatelor la Turda, unde Ștefan Báthory urma să se întîlnească cu Vlad Țepeș și cu trupele regale. Báthory și Țepeș s-au întîlnit, într-adevăr, spre sfîrșitul lunii iulie, luînd împreună măsuri de pregătire a expediției. Aflăm aceasta dintr-o prețioasă relație rămasă de la Ladislau, slujitorul lui Vlad Țepeș. La 7 august 1476 se spunea că Ladislau plecase de 8 zile (deci la 31 iulie) din Mediaș, unde se aflau Ștefan Báthory, căpitanul regesc, și Draculea, stăpînul său. Cu patru zile în urmă (adică la 27 iulie) „toate trupele din provincia Transilvania, despre care se zvonea că erau peste treizeci de mii de oameni, erau pornite și se aflau pe drum" (spre Mediaș — N. S.).

După informațiile date de Ladislau, Báthory și Țepeș urmau să ajute pe Ștefan cel Mare, căruia i-au trimis vorbă „să nu pornească nici o luptă cu turcul pînă nu vor fi uniți cu el cu toate trupele", fapt ce urma să se întîmple la cel mult șase zile după plecarea lui Ladislau (deci la 5 august).

Trupele celor doi aliați nu au avut însă prilejul să intre în Moldova, deoarece la 10 august — aflînd probabil despre apropierea lor de hotarul Moldovei — sultanul a dat ordin de retragere. La 8 septembrie 1476 se știa la Buda că „sultanul a plecat din Moldova și a trecut în dezordine Dunărea".

Victoria obținută de trupele lui Ștefan cel Mare a asigurat independența Moldovei ; ea trebuia însă completată prin alungarea lui Laiotă Basarab din Țara Românească și prin scoaterea acesteia de sub influența otomană. După victoria obținută de

Ştefan a urmat deci în mod firesc campania de eliberare a Ţării Româneşti, unde urma să fie înscăunat Vlad Ţepeş.

Deşi la 6 septembrie regele Matiaş Corvin cerea braşovenilor să-l ajute pe Ştefan Báthory în expediţia ce urma să întreprindă în Ţara Românească, expediţia nu a avut loc decît în luna noiembrie. Ea ne este relatată de numeroase scrisori ale participanţilor la campanie : Vlad Ţepeş, Ştefan Báthory, Ştefan cel Mare, ca şi ale lui Matiaş Corvin. Regele susţine că — după alungarea turcilor din Moldova — a dat dispoziţii lui Ştefan Báthory şi trupelor sale să gonească pe „perfidul" Basarab.

Din scrisorile rămase de la Vlad Ţepeş ştim că la 7 octombrie acesta se afla la Braşov, unde elibera negustorilor saşi un privilegiu comercial, prin care le garanta libera circulaţie prin ţara sa. Peste o lună, la 8 noiembrie, el anunţa cu bucurie din Tîrgovişte : „am răsturnat pe vrăjmaşul nostru Laiotă şi a fugit la turci". Totodată, le cere braşovenilor să vină cu pîine şi cu marfă *„căci a făcut Dumnezeu să fim acum o singură ţară"*. Într-o altă scrisoare, noul domn anunţa din nou pe braşoveni de progresele făcute : „mi s-au închinat toată Ţara Românească şi toţi boierii".

La rîndul său, la 11 noiembrie 1476, Ştefan Báthory, comandantul suprem al trupelor ardelene aflate în Ţara Românească, care se găsea la acea dată în tabără lîngă Bucureşti, anunţa pe sibieni că a ocupat Tîrgovişteа, de unde a alungat pe Basarab, şi că se afla în apropiere de Bucureşti. Aproape toată ţara era în mîinile trupelor sale, iar boierii s-au închinat cu toţii, „în afară de doi care erau aşteptaţi să se prezinte curînd".

Bucureștii au fost cuceriți după un scurt asediu la 16 noiembrie 1476 ; a doua zi, Cristian, pîrcălabul de Tîrgoviște, anunța vestea brașovenilor, cărora le cerea să aducă laude lui Dumnezeu pentru această frumoasă victorie. El aprecia că această expediție făcea ca cele două țări să fie una singură (*„provincia nostra, tam vestra"*), „veche formulă care părea menită, în acest sfîrșit de an 1476, să reprezinte iarăși o realitate politică, în cadrul luptei antiotomane", după cum spunea regretatul M. Berza.

Cea mai completă descriere a campaniei de eliberare a Țării Românești ne-o oferă un raport către ducele de Milan, trimis din Buda la 4 decembrie 1476 și bazat pe știrile primite de la căpitanul regelui Matiaș Corvin din „Transalpina". Din acest raport aflăm că Laiotă Basarab avusese 18 000 de oșteni turci ca ajutor. Lupta dată cu această oaste de Vlad Țepeș și Ștefan Báthory (care dispuneau de 25 000 de oameni) a fost crîncenă, pe cîmpul de luptă rămînînd 10 000 de morți, printre care și comandantul turcilor ; au fost capturați în luptă „căpitanul" (vornicul ?) și „secretarul" (logofătul) lui Laiotă, 8 000 de steaguri turcești și o infinită pradă. După această confruntare (care pare să fi avut loc în regiunea de nord a țării), oastea învingătoare a ajuns la capitala țării care a fost cucerită după un asediu de 15 zile și de unde s-a luat din nou o pradă bogată, printre care steagurile trimise de la Poartă lui Laiotă și cai turcești de rasă.

După cum rezultă din scrisorile citate, trupele ce însoțeau pe Vlad Țepeș — venind din nord, probabil pe la Rucăr-Dragoslavele — au eli-

berat mai întîi Tîrgoviştea (la începutul lui noiembrie) şi apoi Bucureştii (la 16 noiembrie) ; campania pare să nu fi durat mai mult de trei săptămîni.

La 26 noiembrie — ca odinioară la Direptate — a avut loc o mare adunare a „ţării" pentru alegerea noului domn ce urma să înlocuiască pe Laiotă Basarab, fugit la turci : „Marţea trecută, toată Ţara Românească, în chip unanim, l-a aşezat pe Dracula ca domn al ei cu mare cinste". Între timp a venit şi Ştefan cel Mare cu cei 15 000 de călăreţi ai săi cu care curăţaseră partea de nord-est a ţării : *„Şi a voit poporul (li populi) ca amîndoi voievozii (Ţepeş şi Ştefan) să-şi jure între ei dragoste şi alianţă, astfel că întreaga acea ţară s-a asigurat că turcul nu-i va mai face grijî"*.

Imediat după biruinţa din Ţara Românească, regele Matiaş Corvin a anunţat-o în Apus, arogîndu-şi ca de obicei toate meritele victoriei. Deşi Matiaş Corvin susţinea că lupta din Ţara Românească s-a terminat „înainte de a ajunge voievodul Moldovei", nu putem da crezare spuselor sale, ţinînd seama de modul cunoscut în care îşi exagera meritele ; el uită în mod voit aportul lui Ştefan cel Mare. Acesta — mult mai modest — arată şi partea sa de contribuţie de care nu avem nici un motiv să ne îndoim : „Am mers eu într-o parte şi căpitanul regelui Matei în cealaltă şi, unindu-ne, am pus la domnie pe zisul Drăculea". Chiar dacă prima luptă s-a dat înainte de sosirea lui Ştefan, trebuie să presupunem că — pînă în momentul joncţiunii — trupele moldovene nu au înaintat prin Ţara Românească fără să întîmpine rezistenţă ; nu putem admite că trupele lui Laiotă se

vor fi grupat toate pentru a rezista numai oastei ardelene, care va fi dus însă greul luptei.

Trupele aliate ce înscăunaseră pe Vlad Ţepeş s-au retras destul de repede din Ţara Românească, fără a da posibilitatea noului domn să-şi consolideze domnia. Paralel cu acţiunea din Ţara Românească, regele Matiaş Corvin întreprindea o alta împotriva Semendriei, ceea ce explică probabil retragerea rapidă a oştilor transilvănene. În decembrie 1476, cînd regele Ungariei era preocupat cu pregătirea serbărilor organizate în cinstea căsătoriei sale cu Beatrice de Neapole, sultanul a atacat cele trei cetăţi clădite de maghiari şi le-a dărîmat.

După opinia lui N. Iorga, „greşala cea mare (de a-l fi lăsat singur pe Ţepeş — N. S.) fu a ungurilor, care se întorseseră prea repede, cu toate că nu-i chemau în Ardeal griji aşa de mari ca acelea care făcuseră pe Ştefan să se întoarcă îndată în Moldova".

Cunoscîndu-i prea bine pe boieri, Vlad Ţepeş nu s-a încrezut în jurămintele lor de credinţă ; de aceea i-a cerut lui Ştefan cel Mare să-i lase un corp de pază, iar domnul Moldovei i-a lăsat 200 de curteni. „Precauţiunea nu era inutilă, dar, din păcate, s-a dovedit ineficace. Curînd, într-adevăr, această domnie dătătoare de nădejdi avea să se încheie, odată cu viaţa vechiului luptător", arată M. Berza.

* *

Asupra împrejurărilor morţii lui Vlad Ţepeş există mai multe versiuni ; deşi diferite ca formu-

lare, ele au același fond : *Țepeș a fost ucis de turci și de domnul pus de ei, cu ajutorul trădării boierești.*

În relatarea lui Ștefan cel Mare — utilizată și mai sus — se spune că „îndată (după plecarea oștilor moldovene — N. S.) acel necredincios Basarab se întoarse (se înțelege : de la turci, unde fugise — N. S.) și-l găsi singur (adică părăsit de boieri — N. S.) și-l omorî ; și împreună cu el fură omorîți toți oamenii mei, afară de zece". Întrucît știrea îi fusese adusă lui Ștefan de cei zece supraviețuitori ai acestui măcel, avem toate motivele să credem că lucrurile s-au petrecut aproximativ așa cum i-au fost povestite domnului Moldovei. Uciderea lui Vlad Țepeș de către Basarab este confirmată și de o cronică sîrbească : „în anul 6982 (1474, în loc de 1476) pieri Vlad Țepeș de mîna lui Basarab".

În schimb, alte izvoare susțin că Țepeș a fost ucis de turci : astfel într-o scrisoare trimisă ducelui de Milan la 1 februarie 1477, se spune că turcii, recucerind Țara Românească (se înțelege după retragerea oștilor moldovene și transilvănene) „au tăiat în bucăți pe Draculea, căpitanul regelui maghiar, împreună cu circa 4 000 de oameni". Știrea era considerată „foarte vătămătoare și primejdioasă pentru creștinătate".

Povestirea despre Dracula voievod — scrisă la cîțiva ani după moartea eroului — pune sfîrșitul domnului în legătură cu o luptă cu turcii, în care Țepeș a fost învingător. „Sfîrșitul lui a fost așa : trăia în Țara Românească și au venit turcii asupra țării lui și au început să jefuiască. El s-a ciocnit cu dînșii și turcii au fugit. Oastea lui

Dracula a început să-i taie fără milă și i-a gonit. Dracula, de bucurie, s-a urcat pe un deal să vadă cum taie pe turci și s-a depărtat de oaste. Apropiații lui, luîndu-l drept turc, unul l-a lovit cu o suliță. El, văzînd că este ucis de ai lui, îndată a ucis cu sabia lui pe cinci dintre ucigașii lui. Pe el l-au străpuns cu multe sulițe și astfel a fost omorît". Este evident din această povestire că nu poate fi vorba de o „confuzie" făcută de „apropiații" lui Țepeș ; faptul că, după ce a fost lovit prima oară și s-a apărat, cei din jurul său nu l-au recunoscut, ci s-au repezit „cu multe sulițe" asupra lui și l-au ucis dovedește că este vorba de un complot boieresc, complot la care au luat parte „apropiații" lui Țepeș.

Mai amintim, în sfîrșit, și o știre înregistrată de cronicarul austriac Unrest, după care Țepeș a fost ucis tot prin trădare, dar de un turc. Iată textul lui Unrest : „Acolo Dracula vodă, pe care regele Ungariei l-a ținut mult timp închis și despre care, cu timp în urmă, s-au scris și s-au spus multe minuni ale vieții sale, dar care între timp devenise căpitanul regelui, a fost ucis printr-o mare trădare pe care i-au pregătit-o turcii din marea dușmănie pe care o aveau față de el datorită pagubelor pe care le cauzase turcilor. Căci un turc a fost pus slugă pe lîngă el ca să-l ucidă în timp ce el și-ar ține sfatul ; din acest motiv a fost el angajat de către turci. S-a întîmplat însă așa că el i-a tăiat capul pe la spate pe cînd călăreau împreună și pe loc s-a refugiat la stăpînul turcilor. Regele (Matiaș) a fost tare necăjit din această pricină pentru că, prin pierderea lui, el a pierdut ajutorul (pe care Țepeș îl da — N. S.) împotriva turcilor".

Ni se par demne de subliniat din această interesantă relatare cîteva aspecte : mai întîi, turcii nu uitaseră nici în 1476 marile pagube ce le pricinuise Ţepeş (desigur în 1462) ; apoi faptul că turcul trădător urma să-l ucidă în timpul sfatului, ceea ce denotă o înţelegere prealabilă cu boierii membri ai sfatului şi, în sfîrşit, regretul lui Matiaş Corvin pentru pierderea unui mare luptător împotriva turcilor ; cît priveşte „minunile" despre Ţepeş, acestea vor fi fost, desigur, cele cuprinse în naraţiunile săseşti, cunoscute în Apus.

După unele izvoare, capul lui Ţepeş a fost trimis în dar sultanului. Trupul a fost îngropat foarte probabil la mănăstirea Snagov, ctitoria sa, în preajma căreia se va fi produs probabil tragedia. Rămăşiţele sale au fost descoperite prin săpăturile executate de arheologul Dinu Rosetti ; acesta a găsit nişte oase măcinate de vreme, acoperite de un giulgiu de mătase din care s-au păstrat bucăţi de culoarea purpurei, avînd ornamente din fîşii de aur. Îmbrăcămintea era din catifea groasă, galben-brună. Mînecile se încheiau în nasturi mari de argint, cu chiotori din şnur de mătase. Costumul era împodobit cu flori, avînd petalele din foi de granat. S-a mai găsit o cunună formată din nasturi de faianţă, străpunşi orizontal, prin care trecea un şnur din fir de aur. Florile alternează pe acest şnur cu peruzele, prinse în gheare de metal aurit.

Asupra datei cînd a fost asasinat Vlad Ţepeş sîntem înclinaţi să acceptăm sfîrşitul anului 1476 sau începutul anului 1477, aceasta pe baza unei scrisori a lui Ştefan cel Mare, care nu aflase încă de moartea prietenului său la 5 ianuarie 1477 ; la această dată, aflat la Hîrlău, temîndu-se de

viaţa lui Ţepeş, domnul Moldovei mulţumea braşovenilor pentru ştirile transmise cu privire la „fratele" său Vlad Ţepeş din „Magna Walahya" şi-i ruga să-l înştiinţeze repede dacă i se va întîmpla vreun rău.

Nu ştim cînd a aflat Ştefan de moartea marelui său prieten şi „frate" în lupta antiotomană, dar sîntem convinşi că această ştire l-a afectat în mod deosebit. După opinia lui N. Iorga : „dacă această nenorocire (moartea lui Ţepeş — N. S.) n-ar fi luat creştinătăţii şi neamului nostru pe strașnicul domn al vitejiei sîngeroase, Ştefan s-ar fi simţit altfel faţă de turci [...], încercările turcilor împotriva lui n-ar fi izbutit şi niciodată cetăţile de la Dunărea de Jos n-ar fi ajuns în mîna sultanului".

După moartea lui Ţepeş, Ţara Românească intra din nou în orbita otomană, iar Ştefan cel Mare trebuia să reia lupta pentru eliberarea ei. Prin asasinarea lui Ţepeş (sau prin participarea la acest act), boierimea din Ţara Românească dovedea că nu renunţă la programul colaborării cu turcii, formulat la 1462, program pe care „primejdia unei noi domnii autoritare, ca aceea [...] a lui Vlad Ţepeş, îl făcuse să-i apară mai necesar decît oricînd".

Capitolul IX

FAIMA LUI DRACULA

Dintre toţi domnitorii români se poate spune că Vlad Ţepeş s-a bucurat de cea mai mare faimă europeană, manifestată încă din secolul al XV-lea printr-o producţie literară abundentă, răspîndită în Europa de sud-est, centrală şi răsăriteană. Cercetînd atent această faimă, se pot deosebi trei zone diferite, în fiecare dintre acestea dominînd o anumită trăsătură a domnului : în zona sud-est europeană (unde nu au circulat povestirile germane) se scoate în relief *vitejia neasemuită* a lui Ţepeş ; în zona răsăriteană se subliniază faptul că domnul era un *suveran aspru dar drept*, modelul suveranului autoritar ; în Europa centrală domină trăsăturile de *cruzime nemotivată* pe care au răspîndit-o naraţiunile germane răuvoitoare faţă de fostul domn, trăsături care, îngroşate mereu, aveau să dea naştere lui „Dracula", un monstru de cruzime ce nu are nimic comun cu Vlad Ţepeş.

Personalitatea complexă şi oarecum contradictorie a lui Vlad Ţepeş-Dracula a devenit celebră încă din timpul vieţii, cînd regele Matiaş Corvin — care primise subsidii din partea Apusului pentru a susţine lupta antiotomană — a iniţiat o campanie propagandistică menită să-i justifice abandonarea acţiunii la care se angajase. În acest scop regele Ungariei a încurajat difuzarea în

Europa a așa-numitelor narațiuni germane (sau săsești), care urmăreau să-l compromită pe domnul Țării Românești pentru măsurile aspre întreprinse împotriva negustorilor sași. Ca răzbunare, autorul acestor povestiri a ales și prezentat din viața lui Țepeș — cu multe exagerări — numai faptele de cruzime ale voievodului, pe care le-a înfățișat fără a le explica ; astfel prezentate, fără cauzele care le-au generat, asemenea fapte nu puteau fi înțelese decît ca manifestări ale unui om crud, care nu ar fi urmărit alt scop decît satisfacerea instinctelor sale bolnave.

Aceste narațiuni s-au bucurat de o mare popularitate în Europa centrală la sfîrșitul secolului al XV-lea și în primele decenii ale secolului următor, cînd au fost tipărite în numeroase ediții în limba germană pînă la 1530. Cei care au dat crezare acestor narațiuni — printre care și unii istorici de renume, ca J. Ch. Engel, J. Hammer, M. Kogălniceanu sau Ion Bogdan — nu au văzut la Vlad Țepeș decît această fațetă a cruzimii nemotivate. De pildă, cronicarul austriac Unrest îl considera pe Țepeș „tiranul tiranilor" (*tyrannorum tyranus*), așa cum tot tiran îi spunea și poetul maghiar Ianus Pannonius. Un alt poet german, Fischart, amintea în sec. XVI de Dracula care *a stat la masă între morți.*

Paralel și independent de aceste producțiuni, utilizate în scop propagandistic, care au creat în jurul numelui lui „Dracula" trista faimă de tiran crud și sîngeros, au existat și alte tradiții, care-i lăudau *lupta pentru întronarea dreptății,* precum și *vitejia sa neasemuită,* două din trăsăturile sale definitorii.

În aceste producțiuni literar-istorice — care nu mai urmăreau un scop propagandistic — cruzimea lui Țepeș nu mai este nemotivată — ca în narațiunile germane — ci este pusă în slujba unui ideal politic : întronarea dreptății și a cinstei, așa cum a fost în realitate. În afară de unii cronicari străini, ca A. Bonfini sau L. Chalcocondil, această latură a personalității lui Vlad Țepeș a fost pusă în lumină de autorul necunoscut al celebrelor *Povestiri slavone* despre viața lui Dracula ; manifestînd o mare admirație față de personalitatea domnului, acesta a înregistrat cîteva tradiții despre viața și faptele sale, prezentîndu-l ca pe un domn aspru, dar drept.

Unii istorici au susținut — fără dovezi convingătoare — că autorul *Povestirilor* ar fi fost un rus care a manifestat un mare interes pentru Vlad Țepeș datorită politicii sale de întărire a autorității centrale, politică asemănătoare cu a lui Ivan al III-lea, căruia domnul Țării Românești îi era oferit ca model demn de urmat. În realitate, autorul nu s-a gîndit inițial să ofere un model nimănui ; Vlad Țepeș a devenit model pentru Ivan al III-lea numai după ce *Povestirile* au ajuns în Rusia, unde s-au bucurat de o largă circulație pînă în secolul al XVIII-lea.

Ele au răspîndit în răsăritul Europei faima unui alt Dracula, considerat *model de suveran autoritar*, care folosea măsurile cele mai aspre pentru întărirea autorității centrale, pentru stîrpirea abuzurilor boierimii, pentru întronarea ordinei, dreptății și cinstei în țara pe care o conducea.

Unii autori au explicat marea popularitate a acestor *Povestiri* în Rusia prin asemănările evi-

dente dintre Dracula și Ivan cel Groaznic. După opinia revoluționarului polon Adam Mickiewicz — care l-a evocat pe Dracula în cursul său de istorie ținut la Paris în anii 1841—1842 — în persoana lui Ivan cel Groaznic, „poporul rus a găsit un monarh care răspundea perfect imaginii lui Dracula dar pe care l-a depășit prin cruzime și prin puterea mijloacelor pe care le-a aplicat în țara sa."

O altă latură a personalității lui Țepeș care a impresionat puternic atît pe contemporani, cît și pe urmași a fost *vitejia* domnului Țării Românești, cunoscut ca unul din marii luptători împotriva expansiunii otomane și ca un apărător hotărît al independenței țării sale. Această faimă de viteaz s-a răspîndit îndeobște în partea de sud-est a Europei, mai expusă primejdiei otomane, unde lupta sa va fi dată ca exemplu demn de urmat la începutul secolului al XVI-lea. Oricît ar părea de curios, la crearea acestei faime a contribuit și Matiaș Corvin, cel care în 1462 urmărise compromiterea lui Țepeș ; peste 13 ani, în 1475, cînd relua luptă împotriva turcilor și avea nevoie de Vlad Țepeș a cărui reînscăunare o pregătea, regele a „descoperit" meritele de luptător ale lui Țepeș și a început să le laude în Apus, considerînd că el este „întru toate dușman turcilor și foarte războinic".

Unul dintre cele mai frumoase omagii din cîte i s-au adus lui Vlad Țepeș este datorat umanistului polon de origine italiană Filippo Buonaccorsi-Callimachus, care-l compară pe Țepeș cu un alt mare viteaz luptător din aceeași vreme, vestitul

Scanderbeg, numindu-l „*maximum illum Imperatorem et Ducem suum Vladislaus Draculam*".

La începutul secolului al XVI-lea, raguzanul M. Bocignoli considera pe Vlad Ţepeş drept „un bărbat ager şi cît se poate de priceput în treburile ostăşeşti", care-şi apăra „deosebit de bine ţara sa". După ce povesteşte pe larg bătălia cu turcii din 1462 şi arată că sultanul a fost învins, Bocignoli relatează lupta domnului cu partizanii înţelegerii cu Poarta pe care încerca „să-i convingă să trăiască în libertate". Este important de subliniat că Bocignoli înregistra faptele lui Ţepeş ca pe un exemplu demn de urmat în lupta ce se plănuia pentru stăvilirea expansiunii otomane, scrisoarea sa fiind tipărită la scurtă vreme după vizita în Ţara Românească, în vederea pregătirii opiniei publice europene pentru această luptă.

Aceeaşi imagine a lui Ţepeş o regăsim mai tîrziu în opera unui alt umanist, A. Vérancsics, după opinia căruia apusenii numeau pe munteni „draguli de la prea viteazul lor principe Dragula", care se arătase mare şi vrednic de perţuire datorită virtuţilor sale.

În secolul al XVIII-lea, unii specialişti de istorie militară, ca francezul Follard, l-au considerat pe Ţepeş drept „*un des plus grands capitaines de son siècle, comparable à Sertorius*", aceasta datorită atacului de noapte, considerat „très mémorable".

Din aceste cîteva exemple — şi mai pot fi citate şi altele — rezultă că, în faţa vitejiei lui Ţepeş, păleau învinuirile de cruzime pe care i le aduceau adversarii săi ; pe cei care vorbeau de

---

* Celebru general roman (121—73 î.e.n.)

vitejia legendară a fostului domn nu-i mai impresiona nimic altceva din viaţa lui Dracula.

La începutul secolului al XIX-lea, Johann Christian Engel a „redescoperit" şi pus în circulaţie naraţiunile germane despre Dracula, pe care le-a publicat în *Geschichte der Moldau un Walachey* (1804). Această operă a avut o mare influenţă asupra celor care au citit-o şi utilizat-o, pentru care Vlad Ţepeş a redevenit, pe nedrept, un tiran crud şi sîngeros.

La mijlocul secolului al XIX-lea figura lui Vlad Ţepeş a intrat în literatura universală prin pana unuia dintre cei mai mari scriitori ai secolului, Victor Hugo, care l-a evocat în cîteva versuri :

„Vlad, boyard de Tarvis, appelé Belzebuth,
Refuse de payer au sultan son tribut,
Prend l'ambassade turque et la fait périr toute
Sur trente pals, plantés aux deux bords d'une route". *

În acelaşi secol în care istoriografia românească, pusă în slujba idealului de emancipare naţională şi de creare a statului naţional unitar, restituia istoriei adevărata figură a lui Vlad Ţepeş, domn aspru dar drept, viteaz apărător al independenţei ţării sale, în apusul Europei lua naştere un al doilea personaj, complet deosebit de primul, un personaj fictiv purtînd numele „Dracula", creat de un modest scriitor englez *Bram Stoker* (1897).

---

* „Vlad, boier din Tarviz, numit Belzebut (diavol)
Refuză să plătească tributul sultanului,
Prinde solia turcă şi o ucide
În treizeci de ţepi, aşezate pe cele două margini ale unui drum".

Romanul lui Stoker s-a bucurat, precum se știe, de o mare popularitate, cunoscînd numeroase ediții, fiind tradus în limbile franceză, italiană, rusă etc. ; pe baza textului lui Stoker s-au făcut și numeroase filme de groază asupra cărora nu e cazul să insistăm aici.

Popularitatea romanului lui Stoker — care deschidea lunga serie a romanelor de groază — poate fi considerată un fenomen de psihoză colectivă, răspîndită în anumite medii dornice de senzațional. După cum este prezentat romanul într-una din ultimele sale ediții, acesta este considerat „cea mai frumoasă povestire de groază din toate timpurile, un roman gotic scris în 1897, care a înspăimîntat mereu pe cititori de atunci încoace. Este o istorie cu vampiri și strigoi, cu creaturi care au murit și sînt totuși încă în viață" (!!)

Asupra împrejurărilor în care s-a născut ideea romanului lui Stoker, vom da cuvîntul unor specialiști în problemă care au arătat că autorul era preocupat de subiecte din domeniul supranaturalului, el însuși fiind membru al unei societăți oculte (Golden Dawn). În alcătuirea romanului său el a fost influențat în mod deosebit de două evenimente petrecute în acea vreme la Londra : teroarea răspîndită de Jack the Ripper în august-noiembrie 1888 — pe care Stoker a asemănat-o cu cea a lui Țepeș (!) — și scandalul provocat de purtarea imorală a scriitorului Oscar Wilde. Dar aceste evenimente nu au nici o legătură cu viața și domnia lui Vlad Țepeș, astfel încît putem spune împreună cu savantul I. S. Lurie că *„Dracula cel real nu poate oferi un suport pentru un Dracula literar"*.

Este vorba deci în mod limpede de două personaje cu totul diferite : Vlad Ţepeş cel real, domnul Ţării Româneşti, şi un altul fictiv, Dracula, transformat de Stoker în vampir (deşi dracul şi strigoiul sînt două noţiuni total diferite în folclorul românesc).

De altfel, trebuie să subliniem faptul că Bram Stoker ştia totuşi cîte ceva despre adevăratul personaj Vlad Ţepeş din informaţiile date de profesorul maghiar Arminius Vambery ; Ţepeş „şi-a cîştigat renumele în lupta contra turcilor", fiind „cel mai inteligent, mai abil şi mai viteaz fiu al ţării de dincolo de pădure" (Transilvania, unde este plasat greşit, probabil după Münster). În plus, contele Dracula — eroul romanului — aminteşte el însuşi de eroul real cînd spune : „Cine a fost dacă nu unul din neamul meu voievodul care a traversat Dunărea şi i-a bătut pe turci pe chiar pămîntul lor ?" (Aici cei doi eroi — cel fictiv şi cel real — apar ca fiind rude !).

Cu toate că avea cunoştinţe (vagi, e adevărat) despre Vlad Ţepeş, *Stoker a creat un personaj nou care poartă doar numele Dracula, sub care mai cra cunoscut Ţepeş.* Acest personaj fictiv, „contele" Dracula, prin puterile sale de vampir şi strigoi, vrea să cucerească Anglia, unde face numeroase victime prin muşcătura lui fatală. Pînă la urmă, o adevărată expediţie ucide „definitiv" vampirul la apusul soarelui, cînd noaptea nu-i redase încă puterea teribilă.

Cei care cunosc cît de puţine lucruri despre Vlad Ţepeş vor zîmbi desigur citind asemenea năzdrăvănii, dar aceste năzdrăvănii puse pe seama lui „Dracula" se bucură de o mare popularitate şi ele

umbresc adevărata figură a domnului Țării Românești. De aceea am considerat necesar să *subliniem faptul că avem de a face cu două personaje diferite : cel istoric, real, Vlad Țepeș, și cel fictiv, „Dracula", care nu are decît supranumele primului.* Prin aceasta nu l-am „reabilitat" pe „Dracula" — așa cum ni s-a reproșat de unii ziariști apuseni — ci l-am separat de personajul istoric real, ceea ce ni se pare perfect normal.

Cei care vor să-l cultive mai departe pe „Dracula" vampirul sînt liberi s-o facă, fără să uite însă că el nu are nimic comun cu istoria românilor, unde este așezat la loc de cinste Vlad Țepeș cel real, cunoscut nouă prin faptele sale.

Ca să înțelegem pînă unde se poate merge cu exagerările în ce-l privește pe „Dracula" (dracul), vom aminti că, în anul 1968, un reporter italian, venit în Transilvania în căutarea lui „Dracula", afirma că ar fi văzut între Vatra Dornei și Bistrița o cruce cu inscripția „Doamne, apără-mă de dracul" ; înlocuind pe dracul (diavol) cu Dracula, reporterul scria că această cruce este singura „probă" găsită de el despre supraviețuirea în Transilvania a unor credințe populare relative la vampiri ! Dispărînd asemenea „probe", care nu există decît în imaginația unor oameni în căutare de senzațional, *nu rămîne nici o legătură între „Dracula" și vampir.* De altfel, românii nu i-au spus viteazului domn Dracula, ci Țepeș, datorită faptului că tragerea în țeapă era pedeapsa preferată a voievodului.

În încheierea acestui scurt capitol, considerăm necesar să mai spunem că în ceea ce privește figura lui Vlad Țepeș cu ea s-a petrecut în secolul

trecut un proces asemănător aceluia prin care a trecut amintirea lui Ludovic al XI-lea, regele Franței, contemporan cu Dracula : diverși romancieri și dramaturgi din această epocă „s-au apucat să zugrăvească torturile sinistre imaginate de Ludovic XI, dar descrierile lor nu corespund de fel realității".

* * *

În concluzie, se poate spune că Vlad Țepeș a fost o personalitate complexă și contradictorie, care a fost denigrat de unii contemporani pentru asprimea pedepselor sale și elogiat de alții pentru spiritul său de dreptate și pentru vitejia sa neasemuită manifestată în apărarea independenței patriei sale. Înțelegînd necesitatea luptei antiotomane, conducînd această luptă, dusă de masele populare, și repurtînd victorii strălucite, Vlad Țepeș se înscrie printre personalitățile de seamă ale istoriei României, fiind un remarcabil om de stat și un conducător devotat și priceput al apărării independenței țării. Faima europeană de care s-a bucurat Vlad Țepeș — indiferent dacă este negativă sau pozitivă — constituie o dovadă certă că el a fost o mare personalitate, pentru că numai o astfel de personalitate poate stîrni în jurul său o asemenea faimă.

De asemenea, se cuvine să mai amintim că poporul român cinstește așa cum se cuvine personalitatea lui Vlad Țepeș. Astfel, în 1976, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la moartea marelui domnitor, au apărut două monografii dedicate epocii lui Țepeș (una a semnatarului acestor rîn-

duri și a doua a lui Ștefan Andreescu), care au căutat să facă demarcația cuvenită între realitatea istorică cunoscută pe baza izvoarelor și legenda țesută în jurul numelui lui „Dracula".

În ultimii ani au apărut, de asemenea, numeroase producțiuni literare (piese de teatru, romane, povestiri istorice) semnate de autori de prestigiu ca : Marin Sorescu, Dan Tărchilă, Corneliu Leu, Virginia Rogoz, Mircea Lerian etc., care și-au propus să înfățișeze personalitatea deosebită a domnului Țării Românești.

La începutul anului 1979 a avut loc premierea filmului artistic „Vlad Țepeș" (scenariu Mircea Mohor, regizor Doru Năstase, montaj Adina Georgescu-Obrocea), considerat de cronica de specialitate un film de referință în cadrul genului istoric, având menirea să dea un răspuns românesc la numeroasele filme apusene de groază ce-l au ca erou pe „Dracula".

În sfîrșit, Vlad Țepeș este prezentat în numeroase lucrări de artă plastică din ultimii ani, din care menționăm : gravura în metal *Voievod*, datorată lui Marcel Chirnoagă, xilogravura *Pedepsirea solilor turci*, semnată de Dan Strîmbu, sculptura *Vlad Țepeș* de Iosif Constantin sau bustul voievodului, sculptat de Petre Balogh, așezat în orașul Tîrgoviște, fosta capitală a Țării Românești.

Toate acestea dovedesc că poporul român păstrează o frumoasă amintire despre Vlad Țepeș, viteazul și neînduplecatul luptător pentru libertate, care merită cu prisosință un loc de cinste în galeria marilor eroi care au ilustrat trecutul glorios al patriei.

Izvoare

I. BOGDAN, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, Buc., 1905.

A. BONFINI, *Rerum Hungaricarum decades IV*, Lipsiae, 1771.

Călători străini despre țările române, vol. I—II, Buc., 1968—1970.

L. CHALCOCONDIL, *Expuneri istorice*, ed. V. Grecu, Buc., 1959.

Gr. CONDURATU, *Michael Beheim's Gedicht über den Woiwoden Vlad II Drakul*, Buc., 1903.

CRITOBUL DIN IMBROS, *Din domnia lui Mahomed al II-lea (anii 1451—1467)*, ed. V. Grecu, Buc., 1963.

Cronici turcești privind țările române. Sec. XV—XVI, Extrase, ed. M. Guboglu — M. Mustafa, Buc., 1966.

Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI publicate de Ion Bogdan. Ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, Buc., 1959.

Documenta Romaniae Historica, B., Țara Românească, vol. I, Buc., 1966.

DUCAS, *Istoria turco-bizantină (1341—1462)*, ed. V. Grecu, Buc., 1958.

Epistolae Mathiae Corvini regis Ungariae, ed. Ioannes Hajdo-Michael Kuun, Claudiopoli, 1745.

GUSTAV GÜNDISCH, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, vol. V (1438—1457), Buc., 1975.

DONADO DA LEZZE, *Historia Turchesca*, ed. I. Ursu, Buc., 1909.

Monumenta Hungariae Historica. Acta extera, IV, Budapest, 1875.

E. D. TAPPE, *Documents concerning Rumanian History (1427—1601) collected from British Archives*, London, 1964.
JAKOB UNREST, *Osterreichische Chronik*, ed. Karl Grossman, Weimar, 1957.

Lucrări și studii

ȘTEFAN ANDREESCU, *Une information négligée sur la participation de la Valachie à la bataille de Kossovo* („Revue des etudes sud-est européennes", 1968, nr. 1, p. 85—92).
En marge des rapports de Vlad l'Empaleur avec l'Empire ottoman (ibidem, 1976, nr. 3, p. 373—376).
Vlad Țepeș (Dracula). Între legendă și adevăr istoric, Buc., 1976.
F. BABINGER, *Mahomed II, le Conquérant et son temps 1432—1481)*, Paris, 1954.
LIA BĂTRÎNA — ADRIAN BĂTRÎNA, *Evoluția ansamblului fostei mănăstiri Comana în lumina cercetărilor arheologice* („Bul. Mon. istorice", 1974, nr. 1, p. 18—20).
I. BOGDAN, *Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, Buc., 1896.
G. I. CANTACUZINO, *Cetatea Poienari (sec. XV—XVI)* („Studii și cerc. de istorie veche", 1971, nr. 2, p. 263—289).
MATEI CAZACU, *La Valachie et la bataille de Kossovo (1448)* („Revue des etudes sud-est européennes", 1971, nr. 1, p. 131—139).
B. T. CÂMPINA, *Complotul boierilor și „răscoala" din Țara Românească din iulie-noiembrie 1462*, în *Studii referate privind istoria României*, I, Buc., 1954, p. 599—624.
Victoria oștii lui Țepeș asupra sultanului Mehmed al II-lea („Studii", 1962, nr. 3, p. 533—556).
RADU FLORESCU — R. T. McNALLY, *Dracula. A biography of Vlad the Impaler, 1431—1476*, New York, 1973.
GH. GHIBĂNESCU, *Vlad Țepeș (Studiu critic)* („Arhiva", VIII, 1897, nr. 7—8, p. 373—417 și 9—10, p. 497—520).

GIANFRANCO GIRAUDO, *Drakula. Contributi alla storia delle idee politiche nell'Europa Orientale alla svolta del XV secolo*, Veneţia 1972.
MIHAIL GUBOGLU, *Vlad Ţepeş şi Mehmed al II-lea în lumina cronicilor turco-bizantine* („Rev. arhivelor", 1976, nr. 4, p. 381--389).
G. GÜNDISCH, *Relaţiile lui Vlad Ţepeş cu Transilvania în anii 1456—1458* („Studii", 1963, nr. 3, p. 682—696).
Vlad Ţepeş und die sächsischen Selbstverwallungsgebiete Siebenbürgen („Revue roumaine d'histoire", 1969, nr. 6, p. 981—992).
IOAN GUŢIA, *Il nome di Dracula* („Archivio Glottolitico Italiano", 1972, fasc. 2, p. 148—149).
OCTAVIAN ILIESCU, *Taina unei monede* („Luceafărul" 1976, nr. 49, p. 7).
N. IORGA, *Istoria lui Ştefan cel Mare povestită neamului românesc*, Buc., 1904.
Lucruri nouă despre Vlad Ţepeş („Convorbiri literare", 1901, p. 149—161).
Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, Buc., 1899.
C. I. KARADJA, *Incunabulele povestind despre cruzimile lui Vlad Ţepeş*, Cluj, 1931 (extras din *Omagiu lui N. Iorga*).
I. S. LURIE, *În legătură cu originea subiectului povestirilor din secolul al XV-lea despre Dracula (Vlad Ţepeş)* („Romanoslavica", X, 1964, p. 5—18).
RADU MANOLESCU, *Comerţul Ţării Româneşti şi Moldovei cu Braşovul (sec. XIV—XVI)*, Buc., 1965.
DUMITRU MATEI, *Unele referiri privind tactica militară a lui Vlad Ţepeş în războiul antiotoman din 1462*, în *File din istoria militară a poporului român*, Buc., 1975, p. 20—37.
ILIE MINEA, *Vlad Dracul şi vremea sa*, Iaşi, 1928.
P. ŞT. NĂSTUREL, *Vlad l'Empaleur libérateur de Hîrşova et de Ruse (1462)* („Studia Balcanica", 1970, nr. 1, p. 126—128).
FRANCISC PALL, *Intervenţia lui Iancu de Hunedoara în Ţara Românească şi Moldova în anii 1447—1448* („Studii", 1963, nr. 5, p. 1049—1072).

Notes du pélerin Wiliam Wey à propos des opérations militaires des Turcs en 1462 („Revue historique du Sud-est Européen", 1945, p. 264—266).

De nouveau sur l'action de Ianco de Hunedoara (Hunyadi) en Valachie, pendant l'année 1447 („Revue roumaine d'histoire", 1976, nr. 3, p. 447—464).

ȘERBAN PAPACOSTEA, *Cu privire la geneza și răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș* („Romanoslavica", XIII, 1966, p. 159—167).

Vlad l'Empaleur, prince de Valachie (1456—1462) Réalité et mythe („Revue Internationale d'Histoire Militaire", 36, 1977, p. 202—210).

GABRIEL RONAY, *The truth about Dracula*, New York, 1972.

DINU ROSETTI, *Săpăturile arheologice de la Snagov*, Buc., 1935.

ȘTEFANIA SIMIONESCU, *Știri din narațiunile germane despre Vlad Țepeș* („Rev. de istorie", 1976, nr. 11, p. 1721—1729).

N. STOICESCU, *Vlad Țepeș*, Buc., 1976.

C. STOIDE, *Legăturile dintre Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a sec. XV* („Studii și cercetări științifice", Iași, istorie, VII, 1956, fasc. I, p. 59—72).

J. STRIEDTER, *Die Erzählung vom Walachischen Voyevoden Drakula in der russischen und deutschen Überlieferung* („Zeitschrift für slavische Philologie", 1961, p. 398—427).

C. ȘERBAN, *Relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania și Ungaria* („Rev. de istorie", 1976, nr. 11).

CUPRINS

Prefață 5
I. Familia lui Vlad Țepeș. Tinerețea. Prima domnie (1448). 7
II. Domnia lui Vladislav al II-lea (1447—1456). Pribegia lui Vlad Țepeș. Reocuparea trounlui (1456). 15
III. Politica internă a lui Țepeș . 28
IV. Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare . 54
V. Relațiile cu Transilvania și Ungaria . . . 62
VI. Vlad Țepeș și Mahomed al II-lea. Victoria din 1462 88
VII. Căderea și arestarea lui Vlad Țepeș . . . 133
VIII. Țara Românească între 1462—1476. Ultima domnie a lui Vlad Țepeș. Moartea sa (1476) 155
IX. Faima lui Dracula . 183
Bibliografie selectivă 194

Redactor: AL. MARCU
Tehnoredactor: M. NICOLAE

Bun de tipar 12.04.1979. Apărut 1979. Tiraj 12.360 exemplare.
Coli tipar 6¼ + 8 planșe (pag. colță) tipar înalt. B 113.

Tiparul executat sub comanda
nr. 125 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

Editura militară

Înțelegînd necesitatea luptei antiotomane, conducînd această luptă, dusă de masele populare, și repurtînd victorii strălucite, Vlad Țepeș se înscrie printre personalitățile de seamă ale istoriei României, fiind un remarcabil om de stat și un conducător devotat și priceput al apărării independenței țării.

Lei 5,75